Marmara Üniversitesi Yayın No: 699
Eczacılık Fakültesi Yayın No: 19

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİTKİSEL TEDAVİ

Prof.Dr. Elçin Gürkan
Uzm.Ecz. Deniz V. Öndersev
Uzm.Ecz. Melek Ulusoylu
Uzm.Ecz. Zeynep Göztaş
Uzm.Ecz. Neşe Dinçşahin

İstanbul, 2007
M.Ü. Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Anabilim Dalı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Marmara Üniversitesi Yayın No: 699
Eczacılık Fakültesi Yayın No: 19

BİTKİSEL TEDAVİ

Prof.Dr. Elçin Gürkan
Uzm.Ecz. Deniz V. Öndersev
Uzm.Ecz. Melek Ulusoylu
Uzm.Ecz. Zeynep Göztaş
Uzm.Ecz. Neşe Dinçşahin

İstanbul, 2007
M.Ü. Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Anabilim Dalı

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları yazarlara aittir. Yazarların izni olmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

ISBN : 975-400-259-2

İSTEME ADRESİ

Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Anabilim Dalı
Tıbbiye Caddesi No: 49 Haydarpaşa / İSTANBUL

Tel: 0(216) 418 7739

KAPAK

Arş. Gör. Sinan SÖNMEZ

BASKI

ONUR Matbaacılık, Ambalaj, Poşet San. Ve Tic.

2. Baskı

Bu kitabın dil ve içerik bakımından sorumluluğu yazar(lar)a ait olup Marmara Üniversitesini bağlamaz. Bu kitabın her türlü yayın hakkı yazarına aittir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Teşekkürlerimle...

Sayın Arş. Gör. Aliye Derya YILMAZ
Sayın Ali ÖZŞENER

Prof. Dr. Elçin GÜRKAN

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Katkıda bulunan kuruluşlara...

NOVARTİS

SOLGAR Vitamin ve Sağlık Ürünleri Sanayi Ve Ticaret Ltd. Şti.

İSTANBUL ECZACILIK KOOPERATİFİ

Teşekkürler...

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÖNSÖZ

Günümüz bitkisel tıbbı, geleneklerin ve modern tıbbın bir karışımıdır. Tıbbi önemi bulunan birçok bitkinin içeriği ve etken maddelerinin işlevlerinin açıklanmış olmasına karşın, günümüzde hala içeriği hakkında bilgi sahibi olunmamış birçok bitki bulunmaktadır. Sözü edilen bu bitkilerin büyük bir kısmının kimyasal içeriklerinin açıklanmasına rağmen, pek çoğu farmakolojik etkileri bakımından henüz araştırılmamıştır. Zira bu işlem hem uzun zaman almakta, hem de mali bakımdan hayli yük oluşturmaktadır. Tıbbi bitkisel materyalin büyük bir çoğunluğunun, özellikle kırsal kesimlerde kullanıldığı gibi, bazıları kişinin kendi tatbiki ile oluşturulmakta, az bir kısmı klinik bulgulara dayanılarak uygulanmakta, büyük bir çoğunluğu da daha önceki nesillerin bilgilerine dayanılarak tatbik edilmektedir.

Ülkemiz zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Dolayısıyla bu zengin flora zengin bir tıbbi bitki birikimini de kapsamaktadır. Esasen bilindiği gibi kırsal kesimlerde sentetik ilaçlardan çok, bitkisel materyal kullanılmaktadır. Bunun da bir çok nedeni olduğu şüphesizdir. Bu nedenlerin en önemlileri:

1. Bitkiler, özellikle kırsal kesimde hiçbir ücrete tâbi olmadan, herhangi bir nakil aracına gereksinim duyulmaksızın kolaylıkla toplanabilmektedir. Tabii burada doğru bitkinin toplanmış olması ilk şartı oluşturmaktadır. Ama kırsal kesimde, yılların verdiği alışkanlık dolayısıyla bu da kolayca halledilebilmektedir.

2. Bitkisel materyal doğal kaynaklı olduğu için sentetik maddelerin aksine, zararlı yan etkileri çok az oranda veya hiç taşımamaktadır.

Herkes tarafından bilinmektedir ki tıbbi bitkisel materyali en iyi tanıyan kişiler olan biz eczacılar, gitgide artmakta olan bitkisel materyal gereksinimini bu işi hiç bilmeyen kişilerin elinden alıp, idare etmeliyiz. Ne yazık ki Türkiye'de bu problem günümüze değin halledilebilmiş değildir. Dış ülkelerde bu problem çoktan halledilmiştir. Doktorlar reçetelerine bitkisel materyali de katmaktadırlar. Zira durum yasal hale getirilmiştir. Ülkemizde ise doktorlar reçetelerine bitkisel materyali yazamadıkları için eczacılar da bunları gerektiği şekilde satamamakta, dolayısıyla bitkisel materyale gereksinimi olan kişiler de bunları bu hususta hiç ehliyeti olmayan kişilerden satın almaktadır. Bu durum da tabiidir ki sağlığa son derece aykırı bir durum yaratmaktadır.

Tabii, burada materyalin stabilize edilmiş, insan sağlığına yakışır bir şekilde ambalajlanmış olması söz konusudur. Aktarlardan ve benzeri yerlerden satın alınan bu gibi materyalin ambalajı da genellikle insan sağlığına uygun bir şekilden uzak olmaktadır.

Ayrıca biz eczacılar için çok önemli olan dozaj konusu da bu işin ehli olmayan kişilerce hiç önemsenmemektedir. Bu gibi kişiler tutam, avuç dolusu vb.. gibi kavramları benimsemektedirler. Gram, mililitre, miligram vb.. gibi bilimsel kavramlar bu gibiler için geçersizdir. Halbuki biz biliyoruz ki az dozda yararlı olabilen bitkisel materyal yüksek dozlarda toksik, hatta öldürücü etkiye sahip olabilir.

Fitoterapi dersi Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesinde son birkaç yıldır, Farmakognozi derslerinin yanında ayrı bir ders olarak verilmektedir. Çünkü, son yıllarda önem kazanmış bulunan bu bilim dalı hakkında bilgi aktaracak ve konuyu ele alabilecek kişiler sadece eczacılardır. Zaten tıbbi bitkiler hakkında geniş ve kapsamlı bilgi veren Farmakognozi ilim dalı da sadece Eczacılık Fakültelerine has bir ilim dalıdır.

Ülkemizde bugüne değin Fitoterapi ilim dalı çok kapsamlı olarak ele alınmamıştır. Bu açığı biraz olsun kapatabilmek ve ayrıca öğrencilerimize bu hususta yol gösterebilmek amaçlarıyla bu eseri oluşturmaya karar verdik.

Bunlara ilaveten bu kitabın halk arasında da yararlı olması düşünüldüğünden görüldüğü gibi ele alınan bitkiler hastalıklara göre sıralanmıştır. Adı geçen her bitkinin kendine özgü bir ya da birkaç etkisi olduğu bir gerçektir. Bu kitapta her bitkinin sadece kapsamında bulunduğu belirli o hastalıkla ilgili özel etkileri zikredilmiştir. Ayrıca halk arasında anlaşılabilmesi açısından kavramların Türkçe anlamları da yanlarına yazılmıştır.

Marmara Üniversitesi
Eczacılık Fakültesi
Farmakognozi ABD Elemanları

Temmuz, 2001

İÇİNDEKİLER

Sayfa no.

Önsöz I

Bitkilerle Tedavi 1

Santral Sinir Sistemine Etkili Bitkisel Droglar 13

Otonom Sinir Sistemine Etkili Bitkisel Droglar 39

Kalp ve Dolaşım Sistemine Etkili Bitkisel Droglar 49

Gastrointestinal Sisteme Etkili Bitkisel Droglar 67

Karaciğer ve Safra Rahatsızlıklarında Kullanılan Bitkisel Droglar 91

Üriner Sistem Rahatsızlıklarında Kullanılan Bitkisel Droglar 103

Çeşitli Kanser Tiplerinde Kullanılan Bitkisel Droglar 115

Cilt Hastalıklarında Kullanılan Bitkisel Droglar 129

Soğuk Algınlığı ve Kulak Burun Boğaz Rahatsızlıklarında Kullanılan Bitkisel Droglar 141

Ağrı ve Romatizma Tedavisinde Kullanılan Bitkisel Droglar 151

Allerjik Durumlarda Kullanılan Bitkisel Droglar 159

İndeks 165

Kaynakça 173

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

BİTKİLERLE TEDAVİ

Bitkilerin tedavide kullanılışı insanlığın varoluşuyla başlamıştır. M.Ö. 50.000 yıllarında Yontmataş devrinde yaşamış insanlara ait Anadolu'daki mezarlarda bulunan bitki kalıntıları bunun önemli kanıtlarından biridir. Ancak, ilk kayıtlı bitkisel listeler Mısırlılara ait papirüslerdedir. Mısırlılar, Hititler, Asurlular döneminde kayıtlı olan birçok bitki günümüzde hala benzer karışımlar ve benzer amaçlar için kullanılmaktadır. Örneğin, Asurlular'da *Acacia* yapraklarının astrenjan (büzücü) etkisinden dolayı kanamalı yaralarda kullanıldığını görmekteyiz. Günümüzde de adet bozukluklarında kullanılmakta olan bu drogun aynı zamanda kadın hormonlarını düzenleyen potansiyel etkisi bilinmektedir. Yine, III. Ramses döneminde göz problemleri için kullanılan *Cannabis sativa*, günümüzde glokom (göz içi basıncı yüksekliği) tedavisi için tavsiye edilmektedir.

Eski dönemlerde tedavi edici olarak sadece bitkilerden faydalanılıyordu. Tedavi eden kişiler de dini kökenli kişilerdi. Bundan dolayı, günümüzde halusinojenik (gerçek bir etki olmadan duyu organlarının tembih almış gibi çalışması) etkilerini çok iyi bildiğimiz bazı bitkiler *(Lophophora williamsi, Amanita muscaria)* büyü, sihir yapmak ve transa geçirmek amaçları için de kullanılmıştır.

Batı'da bitkilerle tedavinin kökeni geleneksel Yunan tıbbına dayanmaktadır. En eski uygarlıklar döneminden beri evrenin temelini oluşturduğu düşünülen 4 eleman vardır. Bunlar : Ateş, hava, toprak ve su'dur. Tıpla ilgilenen kişiler, bu dört elemanın insanda 4 beden sıvısına dönüştüğüne (safra, kan, sevda, balgam), bunlar arasında çıkacak uyumsuzluğun da hastalığı oluşturduğuna inanırlardı ve bu dört unsur göz önüne alınarak tedavi uygulanırdı.

Arap ve İslam dünyasında bilimin gelişimi Roma İmparatorluğu'nun çöküp yazılı metinlerin doğuya gelmesiyle başlamıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

O devirde bu metinlerin çevirileri Farabi, Dinaveri, Biruni, İbni Sina, İbni Baytar tarafından gerçekleştirilmiş ve bu konuda çalışmalar da yapılmış, hatta İbni Sina'nın tıp alanında yazmış olduğu eserler 18. yy'a kadar birçok Avrupa üniversitesinde okutulmuştur.

Bitkisel ilaçların yapımı ve tıpta önemli bir yere gelmesi, Anadolu'da halk arasında oldukça yaygın olarak kullanılan bitkilerin, bu yeni tıbbi bilgilerle birleştirilerek reçeteler haline getirilmesi ve kullanıma girmesiyle olmuştur.

Bitkilerle tedavinin yaygın olduğu dünyanın diğer bir bölgesi de Kuzey Amerika'dır. Amerikan yerlileri de diğer kültürlerde olduğu gibi bitkilerin tedavi edici gücüne, otların, köklerin, meyvaların, hayvansal yağların ve diğer doğadan ve doğa üstü kaynaklardan gelen maddelerin tedavi edici gücüne inanmışlardır. Onların inancına göre ilaçların tedavi edici gücü, topraktan veya hayvandan ya da elde edildiği maddeden gelir. Fakat, onlar maddeyi tedavi edici güç haline getiren ruhani kuvvetlerin varlığına da inanırlardı. Amerikan yerlileri, ilaçların ne şekilde etkili olduğu ile değil, sadece etkili olduğu gerçeği ile ilgilenirlerdi. Onların ilaç ve sağlık arasındaki ilişkiye dair anlayışları ilacın özelliklerini bilme yönünde değil, onların ne kadar etkili olduğuna dair gözlemlerine dayanırdı.

Doğu'da tedavi bakımından büyük önemi olan iki büyük akım vardır. Bunlar, geleneksel Çin tıbbı ve Ayurveda tıbbıdır.

Geleneksel Çin tıbbı , eski birçok uygarlıkta olduğu gibi, evrenin temelini elemanlara dayandırmıştır. Bunlar: toprak, su , ateş, metal ve tahta'dır. Yine burada da tedavi bu elemanların dengesine göre düzenlenmekte ve uygulanmaktadır. Ayurveda tıbbının kökeni ise sağlık ve hijyene dayandırılmaktadır. Çin tıbbından daha eski olan Ayurveda tıbbının yazılı belgeleri M.Ö. 2000'li yıllara kadar gitmektedir. Ayurveda kelimesi yaşam anlamına gelen "Ayur" ve bilgi anlamına gelen "veda" kelimelerinin bileşiminden oluşmuştur. Bu terim bazen "nasıl yaşanacağını bilmek" olarak da tanımlanmaktadır. Tüm eski tıp eğilimlerinde olduğu gibi Ayurveda tıbbı da hastalık nedenlerini insanın iç dengesindeki bozukluğuna bağlamıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ancak, bunlar yanında diyet ve yaşam tarzı da tedavide önemli rol oynar.

Geçmişten gelen, günümüzde hala kullanılan ve günümüzün sentetik ilaçlarının birçoğunun temelini oluşturan bitkileri tanıyıp doğru kullanmak da tedavi kadar önem taşımaktadır.

Bitkisel tedavi çoğu zaman hafif bir tedavi şekli olarak görülmüştür. Ancak, bazı bitkiler yüksek dozda kullanıldıklarında toksik etki göstermektedirler.

Bu nedenle doğru bitkiyi, doğru dozda kullanmak bitkisel tedavide esastır. Diğer önemli bir nokta da doğru bitkinin doğru şekilde toplanmasıdır. Tedavide kullanılacak olan kısım (drog) eğer çiçek ise tamamen açtıktan sonra, yaprak ise tek tek, ancak yaprakları düşücü olan bir bitki ise çiçeklenme döneminden önce, toprak üstü kısım bitkinin çiçeklenme döneminde, tohumlar ve meyvalar olgunlaştıklarında, kökler ve gövdeler genellikle toprak üstü kısmın kuruduğu sonbaharda toplanmalıdır.

Toplanmış olan bitkinin gerekli kısımlarının tıbbi olarak kullanılabilmesi için, o bitkinin öncelikle kurutulması şarttır. Aromatik içerikleri olan bitkiler kuvvetli güneş ışığından ve kimyasal maddelerden uzak tutulmalıdırlar. Kurutma işlemi için iyi bir hava akımına ihtiyaç vardır. İyi hava akımının sağlandığı , oda ısısının 20-32^{0}C arasında değiştiği bir ortamda kurumuş bir bitki, ideal saklama şartlarında 12-18 ay kadar saklanabilir. Kurutulmuş bir bitki için ideal saklama şartları: Kuru, temiz kaplarda güneş ışığından uzak ortamlardır.

Günümüzde Bitkilerle Tedavi

Günümüzde bitkilerle tedavi "Fitoterapi" olarak bilinmekte ve kökeni geleneksel halk ilaçlarına dayanmaktadır. Bitkilerle tedavi anlamına gelen "Fitoterapi" terim olarak ilk kez Fransız hekim Henri Leclerc (1870-1955) tarafından kullanılmıştır. Her geçen gün Farmakognozi'de yaşanan bilimsel yenilikler ve yeni etken maddelerin elde edilmesi, bunun yanında da, sentetik maddelere karşı daha ucuz ve daha az yan etkisi olması nedeniyle fitoterapötiklerin tercih edilmeleri fitoterapinin gelişimini sağlamıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

FİTOTERAPİ

Fitoterapi yan etkisi hemen hemen olmayan bitkilerle bitkisel çaylar ya da fitofarmakalar (fitoterapötik, fitofarmasötik) denilen bitki ekstrelerinden hazırlanan şurup, tablet, draje, kapsül şeklindeki ilaçlar aracılığıyla uygulanan allopatik bir tedavi biçimidir.

Allopati: Allopatik tedavi, hastalık sonucu oluşan bozukluğu tam tersi etkili bir ilaçla gidermeye çalışmaktır. Yani, zıt bir etki oluşturarak tedavi etme yöntemidir: Öksürüğe karşı öksürük kesici bir madde ile tedavi etmek gibi.

Fitoterapi, birçok Avrupa ülkesinde özellikle de Almanya ve Fransa'da oldukça yaygındır. Zaten, Avrupa'da bulunan çeşitli fitoterapi dernekleri , konuya olan ilginin artması sonucu birleşerek ortak hareket etme kararı almışlar ve 1989 yılında ESCOP'u (European Scientific Cooperation for Phytotheraphy) kurmuşlardır.

Gerek eczacılar gerekse de dernekler birleşerek kongreler , kurslar düzenlemekte ve süreli yayınlar ve dergiler çıkarmaktadırlar. Hatta bitkilerle tedavi eğitimi veren akademiler bulunmaktadır.

Fitoterapinin uygulanmasında kullanılan fitofarmakalar bitki ekstrelerinden, bazen de direkt bitkiden günümüz ilaç üretim şartlarında, GMP(Good Manufacturing Product) kurallarına uyularak üretilmektedirler. Satışları da sadece eczanelerde yapılmaktadır.

Fitoterapinin diğer bir uygulama yolu da bitkisel çaylardır. Bitkisel çaylar Fitoterapinin tedavide kullanılmasında en yaygın olan yoldur.

Kullanılan bitki çayı çeşitleri:

- Poşet çaylar

- Paket çaylar (eczacılar tarafından hazırlananlar)

- İnstant çaylar (püskürtme yöntemiyle hazırlanır, nem çekicidirler bunun için dikkatli saklamak gerekir. Yaklaşık %20 kadar ekstre içerir.)

- Granüle çaylar (yaklaşık %2-3 kadar ekstre içeren ve granülasyon teknikleriyle hazırlanan çaylardır.)

Bitkisel çaylar, tek bir bitkiden hazırlanabildiği gibi, birçok bitkiden karışım halinde de hazırlanabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ama burada dikkat edilmesi gereken nokta, Fitoterapinin tanımında da belirtildiği gibi kuvvetli aktivitesi olan, zehirli veya dozu ilaç formuna getirilmeden ayarlanamayan bitkilerin kullanılmaması gerektiğidir.

Bir bitkisel çay hazırlanırken kullanılacak olan bitki kısmı çiçek, yaprak ve toprak üstü kısmı ise ince toz edilmelidir, odun veya kabuksa kaba toz edilmelidir. Meyvalar ve tohumlar tazeyken kullanılmalı ve ezilmelidirler. Kökler ise çok ince toz edilmelidir.

Hazırlanacak bir bitki çayı 4 kısımdan oluşur.

1.Remedium cardinale
2.Adjuvans
3.Korrigens
4.Konstituent

1.Remedium cardinale: Bitki çayından istenen etkiyi oluşturacak esas drogtur. Genellikle bir drogdan oluşur, bazen drog sayısı 2 olur ancak 3'ü geçmemelidir.

2.Adjuvans: Bitki çayının temelini oluşturan esas droga yardımcı olan , ona sinerjik (aynı etkiyi gösterip, etkiyi kuvvetlendiren) etki gösteren genellikle 2 drogdan oluşur.

3.Korrigens : İçerikteki diğer droglarla birleşip , çayın tadını düzeltici etkisi olan droglardan oluşur.

4.Konstituent: Çayın dış görünüşünü düzelten, görünüşü güzel ve az da olsa aynı etkiye sahip droglar kullanılır. Bu amaçla genellikle *Malva ve Helichrysum* çiçekleri kullanılır.

Bitki çaylarının hazırlanmalarında kullanılan yöntemler:

İnfüzyon: İnfüzyon çoğu zaman "tizan" olarak da bilinir ve Fitoterapinin büyük bir bölümünü oluşturan çayların hazırlanma şeklidir.

İnfüzyon hazırlamak için: Yaklaşık 25g kurutulmuş bitki üzerine, 1 litre kaynamış su ilave edilir. Kabın ağzı kapatılır ve 10 dakika beklendikten sonra karışım süzülerek içilir. İnfüzyon yoluyla hazırlanmış olan Fitoterapi reçeteleri, çoğunlukla da çaylar, günde 2-3 fincan kadar içilebilir ve bu infüzyon kapalı bir kapta 24 saat bekletilebilir. 1 litre su ile büyük miktarlarla hazırlanmak istenmiyorsa tek kişilik ve tek içimlik olarak 1-2 çay kaşığı kadar bitki karışımı aynı yol izlenerek hazırlanır.

İnfüzyon, genellikle çiçek, yaprak karışımlarından hazırlanmış reçeteler için kullanılan ideal bir yoldur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dekoksiyon: Yaklaşık 25g kurutulmuş bitki üzerine 1 litre soğuk su ilave edilir ve ağzı kapatılarak 30 dakika kaynatılır, süzülür ve içilir.

Bitkisel çayların içime hazırlanmasında kullanılan yollardan biri olan dekoksiyonun kullanım amacı, infüzyondan farklı olarak kök, kabuk, bazı meyva ve sert dokulu kısımları içeren bitkisel karışımlardaki etken maddenin çaya daha iyi geçmesini sağlayabilmektir. Bu da hazırlanması aşamasında yapılan 30 dakikalık kaynatma işlemi ile sağlanmaktadır.

Çin'de dekoksiyonlar "çorba" olarak isimlendirilmektedir. 100g kadar drogdan hazırlanan dekoksiyonlar, kaynatılma sırasında ağzı açık tutularak yaklaşık 500ml'ye kadar yoğunlaştırılmakta ve sonra meyva suları ile seyreltilip içilmektedir.

Dekoksiyonlar buzdolabında 48 saat kadar saklanabilmektedir.

Hazırlanan bu bitki çayları aç karnına, öğle yemeğinden 2-3 saat sonra veya yatmadan önce kullanılabilir. Hazırlanmış olan bu bitki çayları, eğer tatlandırılmak isteniyorsa bal kullanılması tavsiye edilmektedir.

Fitoterapide çay hazırlama yöntemleri dışında kullanılan diğer yöntemler:

Maserasyon: İnfüzyon ve dekoksiyon yoluyla hazırlandıklarında tadı acılaşıp , içeriği değişen karışımlar için ısı uygulamadan yapılan yöntemdir.

Burada bitki üzerine su konularak 1 gece bekletilmekte ve ertesi gün karışım süzülerek içilmektedir.

Sular: Sular, profesyonel olarak hazırlanan Fitoterapi reçetelerinde kullanılırlar. Taze bitkinin sıkılıp süzülmesiyle elde edilirler.

Hazırlanmış olan bu taze bitki suları buzdolabında saklanarak bir hafta içinde kullanılabilirler.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Masaj yağları: Masajda kullanılan yağlar genellikle uçucu yağ karışımlarıdır. Uçucu yağlar bilindiği üzere cilt üzerinde tahriş yapan maddelerdir. Saf uçucu yağlar bundan dolayı ayçiçek yağı, zeytin yağı, badem yağı, hint yağı gibi sabit yağlarla karıştırılarak kullanılırlar. Uçucu yağlar çoğunlukla fabrikasyon yöntemleri kullanılarak büyük miktarlarda elde edilmektedirler. Ancak bunlardan bazıları (kekik, nane, karanfil, anason,...), Farmakognoziden bildiğimiz yöntemler uygulanarak elde edilip kullanılabilir.

Masaj yağları hazırlanmasında kullanılacak olan uçucu yağ-sabit yağ karışımları için 5-10 ml uçucu yağ, 90-95 ml sabit yağ ile karıştırılarak kullanılır.

Lapalar: Lapalar, sıvı ekstrenin direkt olarak hasta bölge üzerinde kullanılamadığı durumlarda uygulanan bir yöntemdir. Lapaların hazırlanması çok eski bir yöntem olmakla beraber, evlerde de en az çay kadar kullanımının yaygın olduğu bilinmektedir. Hazırlanmaları için ekmek, pişmiş ve ezilmiş patates ve yağ kullanılmaktadır. Patates ezilerek, ekmek ıslatılarak hazırlanır ve içine gereken sıvı ekstre ilave edilir ve karıştırılarak hazırlanan karışım bir bez içine yerleştirilir ve hasta bölge (çoğunlukla karın, boyun, boğaz) üzerine uygulanır. Sıcak olan lapalar 10-15 dakika, soğuk olanlar ise 25-30 dakika istenilen bölgeye uygulanır.

Şurup: Daha önce çay hazırlanması için kullanılan yöntemlerle hazırlanmış infüzyon ve/veya dekoksiyonların 1 litresi, yaklaşık 500g bal ilavesiyle demir bir kapta karıştırılır ve kaynatılarak şurup kıvamına getirilir. Bunlar koyu renkli cam şişelerde saklanır.

Tonik şarap: Çoğunlukla kökler için kullanılan ve bitkisel bir etken maddeyi içmenin belki de en lezzetli yollarından biri tonik şaraplardır. Tonik şarap, genellikle *Ginseng'le* hazırlanır, yaklaşık 500g bitki üzerine 2-3 litre kadar şarap ilave edilir ve karışım küçük bir şarap fıçısına konur.

Ağzı kapatıldıktan sonra iki hafta çalkalanarak bekletilir ve bundan günde bir kadeh içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Tentür: Tentürler bitkideki aktif maddeleri içeren alkolik bir ekstredir. Taze ya da kuru bitkinin üzerine seyreltik alkol ilave edilip, 1-2 hafta beklenmesiyle hazırlanırlar. Tentür hazırlanmasında kullanılan alkol etil alkoldür. Standart bir bitki tentüründe yaklaşık %25 kadar alkol bulunur. Tentürler, cam şişe ya da kavanozlarda yaklaşık 2 yıl saklanabilirler.

Fitoterapinin "aromaterapi" ve "gemmaterapi" adında iki alt grubu vardır.

AROMATERAPİ

Uçucu yağlarla uygulanan bitkisel bir tedavi yoludur. Uçucu yağlar çok değişik ve karmaşık yapıda maddeyi bir arada bulundurmaları nedeniyle, değişik ve çok sayıda etkiye sahip maddelerdir. Bu nedenle de aromaterapi 4 ana şekilde kullanım yolu bulur.

1. Masaj
2. İnhalasyon
3. Banyo(Balneoterapi)
4. Kompres

1.Masaj: İnsan organizmasının kemik , kas ve sinir yapısını iyi bilen uzmanlarca uygulanabilecek bir yoldur. Uygulanmasında daha önce bahsettiğimiz masaj yağları kullanılır.

2.İnhalasyon: Halk arasında buğu olarak bilinen bir yoldur. En çok soğuk algınlığında kullanılır. Tedavi edici amacı dışında evlerde ve işyerlerinde koku taşları ve lambaları aracılığıyla sakinleştirici, dinlendirici, rahatlatıcı vb. amaçlarla kullanılmaktadır.

3. Banyo: Bu yola "Fitobalneoloji" ya da "Balneoterapi" de denilmektedir. Banyolar üç tip etkiye neden olurlar.

-Psikolojik rahatlama

-Ciltten emilimle sistemik etki

-Ilık/sıcak suyla , inhalasyon yoluyla etki.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

4. Kompres: Genellikle güzellik amaçlı ve cilt sağlığı sorunlarında kullanılır. Bu amaçlar için cilt nemlendirici, cilt temizleyici kokulu sular kompres olarak kullanılmaktadır.

GEMMATERAPİ

Tomurcuklarla yapılan bitkisel tedavi yoludur. Bu tedavide amaç, tomurcuklarda bulunan hormonları kullanabilmektir. Özellikle de büyüme hormonları taşımaları nedeniyle kullanılan bir tedavi şeklidir.

HOMEOPATİ

Homeopati Yunanca aynı anlamına gelen "homio" ve hastalık anlamına gelen "pathos" kelimelerinin bileşiminden oluşmuştur.

"Benzerler, benzer etkiler oluştururlar" ilkesinden yola çıkarak, benzer etki meydana getiren maddelerle yapılan tedavi şekli homeopatidir. Fitoterapi, allopatik ve destekleyici bir tedavi şekli iken, homeopati alternatif tıptır.

Homeopatinin tedavi edici bir yol olarak ortaya çıkışı 1755 yılında Almanya'da doğmuş Dr. Samuel Christian Hahnemann tarafından gerçekleştirilmiştir. Aslında bu tip bir tedavi şekli Hipokrat'tan beri öne sürülmüştür. Hatta, Paracelsus allopatik tedavi yolunu reddedip benzerlerle tedaviyi savunmuş, zehirin bile az miktarda antidot (panzehir) olabileceğini belirtmiştir.

Homeopati, tamamen bitkisel bir tedavi şekli değildir. Ancak, ortaya çıkış dönemindeki tedavi edici maddelerin çoğunun doğal maddeler olması nedeniyle bitkisel bir tedavi yolu olarak görülmektedir. Ortaya çıkışı, Edinburgh'lu Dr. Cullen tarafından sıtma (malaria) için astrenjan olarak bilinen *Cinchona calisaya* kabuğundan elde edilen kininin kullanılmaya başlamasına denk gelir.

Hahnemann daha kuvvetli astrenjan maddelerin varolmasına rağmen, niçin kininin sıtmaya iyi geldiğini merak edip araştırmış ve hasta olmayan kişilere de kinin verildiğinde sıtma benzeri belirtilerin (ateş, titreme vb.) ortaya çıktığını görmüştür. Yaptığı bu deneme testlerine "proving" adını vermiş ve testlerini kinin dışında arsenik, cıva, belladon ekstresi gibi birçok maddeyle de denemiştir.

Sonuçta Hahnemann, tedavide önemli olanın hastalık değil, hastanın kendisinin olduğuna karar vermiştir. Çünkü, yaptığı testlerde aynı dozları vermesine karşın, farklı beslenen, farklı yaşam şekilleri olan kişilerde sonucun farklı olduğunu görmüştür.

Bunun için de homeopatik bir tedavi için hastanın tüm geçmişini ve fizyolojisini bilerek , kişiye özel bir tedavi uygulamanın esas olduğunu belirtmiştir.

Bitkisel materyalden homeopatik bir ilaç hazırlamak için 3 adım vardır.

1. Materyalden ekstre, tentür, usare gibi kullanılabilir karışımlar hazırlanır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

2. Hazırlanan bu karışımlar dikkatlice seyreltilir.

3. Seyreltilmiş olan materyal kuvvetlice çalkalanır. Bu çalkalama olayına da "sukkuzyon" adı verilir.

Hazırlanmış olan bu seyreltik ekstreler, pilül (hap) formuna getirilerek hastaya verilir.

Ekstrelerde seyreltme işlemi, ondabirlik ve yüzdebirlik olmak üzere iki şekilde yapılır.

A) Ondabirlik sistem (Desimal sistem): 5x, 9x,... 30x

B) Yüzdebirlik sistem (Sentisimal sistem): 6c, 12c,...30c

İlaç için hazırlanan etken maddeyi içeren seyreltik ekstreyi çalkalama işlemi sırasında potansiyel bir enerji oluşur ve bu enerjiyle ekstrenin tedavi edici gücü artar, yan etkileri kaybolur.

Homeopatik ilacın özellikleri:

- İlacın kutusu üzerinde ϕ sembolü taşırlar.

- Düşük dozda tedavi ederler.

- Çok fazla seyreltme ile ilacın etki edici gücü artar, yan etkileri kaybolur, zehirliliği azalır.

- Kişiye özel hazırlanırlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇEŞİTLİ HASTALIKLARDA KULLANILAN DROG VE BİTKİLER

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

SANTRAL SİNİR SİSTEMİNE ETKİLİ BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SANTRAL SİNİR SİSTEMİNE ETKİLİ BİTKİSEL DROGLAR

Santral sinir sistemini (SSS) beyin ve omurilik oluşturmaktadır. Bu sistem isteğe bağlı hareketleri kontrol eder. Aynı zamanda otonom sinir sistemine (OSS) de dolaylı yoldan etki etmektedir. Böylece SSS'ne etkili droglar OSS ile ilgili etkiler de oluştururlar. Bu gruptaki droglar depresif (yatıştırıcı) ve stimulatif (uyarıcı) etkiler meydana getirirler.

I. SSS'ne Analeptik Etkili Droglar:

Bunlar SSS'ni kuvvetlendirici ve canlandırıcı etki gösteren droglardır.

Bitki: *Anamirta cocculus* (Balıkotu)
Drog: Cocculi indici fructus
Familya: Menispermaceae
Yetiştiği yer: Hindistan ve Doğu Hint Adaları
Etken madde: Acı maddeler (Pikrotoksin), sabit yağ, reçine
Etki ve kullanılış: Pikrotoksin önceleri barbitüratlarla (uyku veren ilaçlar) olan zehirlenmelerde hastalara verilmiş bir analeptiktir. Drog eskiden dahilen sara nöbetlerini azaltıcı olarak kullanılmışsa da bugün çok zehirli olduğundan dahilen kullanımı bırakılmıştır. Tehlikeli bir drogdur.

Bitki: *Lobelia inflata* (Lobelya)
Drog: Lobeliae herba
Familya: Lobeliaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Amerika
Etken madde : Lobelin
Etki ve kullanılış: Lobelin, iyi bir analeptiktir.

Bitki: *Strychnos nux-vomica* ve diğer *Strychnos* türleri (Kargabüken)
Drog: Strychni semen (Kargabüken tohumu)
Familya: Loganiaceae
Yetiştiği yer: Güney Amerika, Afrika ve Asya
Etken madde: Striknin
Etki ve kullanılış: Striknin zayıf analeptik etkide bir maddedir. Yüksek dozları beyinde kasılmalar meydana getirir. Bitkinin tohumları ve kabuğu striknin eldesinde kullanılır.
Kullanım şekli: Toz halinde 0.03-0.05 g günde 2 defa kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cinnamomum camphora*
Drog: Camphora (Kâfur)
Familya: Lauraceae
Yetiştiği yer: Uzakdoğu
Etken madde: -
Etki ve kullanılış: Kâfur zayıf analeptik etki gösterir. Drog sinir sistemi, kalp ve solunum merkezi üzerinde uyarıcı etkiye sahiptir.
Kullanım şekli: Kalp ve solunum analeptiği olarak genellikle yağlı enjeksiyonları kullanılmaktadır. İm ve sc olarak yağlı enjeksiyonluk çözeltileri, iv olarak da suda çözünen hali olan sodyumkamfosülfonat çözeltisi kullanılır.

II. SSS Toniği Olarak Kullanılanlar:

Bunlar vücuda devamlı bir gerginlik hali verir ve kuvvet vericidirler.

Bitki: *Avena sativa* (Yulaf)
Drog: Avena herba, Avena semen
Familya: Graminae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Anadolu'da yetişir.
Etken madde: Silisyum, mangan, kalsiyum, çinko, flavon, saponin (toprak üstü kısımlarında) ; sabit yağ, nişasta, proteinler, protoaminler, avenin, trigonellin, vitamin A (tohumlarda)
Etki ve kullanılış: Sinir sistemi toniği ve antidepresan olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Allopatik ve homeopatik ilaç, draje, sıvı ekstre halinde fitofarmakaları vardır. Özellikle *Gingseng* ile birlikte sinir sistemi toniği olarak kullanılır. Sinir sistemini kuvvetlendirir.

Bitki: *Verbena officinalis* (Güvercin otu, Mine çiçeği)
Drog: Verbenae herba
Familya: Verbenaceae
Yetiştiği yer: Avrupa'da yetişir.
Etken madde: Verbenin, verbenolin, hastatonid ve iridoitler
Etki ve kullanılış: Antidepresan, antikonvülsan (kasılmalara karşı), sinir sistemi toniği, terletici etkileri vardır.
Kullanım şekli: Tentür halinde fitofarmakası vardır.Bitkinin 1.5 gramı ile hazırlanan çay bu amaçlar için kullanılabilir.

III. SSS Uyarıcıları:

Bitki: *Salvia officinalis* (Adaçayı, Dişotu)
Drog: Salviae folium (Adaçayı yaprağı)
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Ülkemizde, Orta Avrupa ve Balkanlar'da yetişmektedir.
Etken madde: Tanen, acı madde, uçucu yağ (tuyon, sineol, borneol), saponin.
Etki ve kullanılış: Uyarıcı olarak kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: %1-5'lik infüzyonu dahilen uyarıcı olarak kullanılır.

Bitki: *Pimpinella anisum* (Anason)
Drog: Anisi aetheroleum (Anason esansı)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde özellikle Antalya, Muğla, Burdur, Balıkesir, Aydın, İzmir illerinde yetişmektedir.
Etken madde: Uçucu yağ (anetol), sabit yağ, müsilaj.
Etki ve kullanılış: Drog bir sinir sistemi uyarıcısıdır. Yüksek miktarlarda kullanıldığında sarhoşluk ve uyku hali meydana getirir.
Kullanım şekli: Bu esans günde 5-10 damla bir şeker parçası üzerine damlatarak kullanılır.

Bitki: *Cuminum cyminum* (Kimyon, Avcar, Acem kimyonu)
Drog: Cumini fructus (Kimyon meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Mısır'dır. Akdeniz ülkeleri ve Türkiye'nin de orta bölgelerinde yetiştirilmektedir.
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ, reçine
Etki ve kullanılış: Uyarıcıdır ve terletici olarak kullanılır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%2-5) günde 2-3 bardak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Crocus sativus* (Safran)
Drog: Croci stigmata
Familya: Iridaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yetişmektedir (Safranbolu ve Urfa).
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ, acı madde (pikrokrosin).
Etki ve kullanılış: Uçucu yağından dolayı sinir sistemi uyarıcısıdır. Geleneksel yemeklerin yapımında da faydalanılır.
Kullanım şekli: Bu drog toz veya tentür halinde günde 1-5 g olarak kullanılır.

Bitki:*Vanilla planifolia* (Çubuk vanilya)
Drog: Vanillae fructus (Vanilya meyvası)
Familya: Orchidaceae
Yetiştiği yer: Meksika, Madagaskar, Java gibi bir çok tropikal ülkede yetişmektedir.
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ, reçine, vanilin
Etki ve kullanılış: Uyarıcı etkisi vardır. Tüm bu etkilerini SSS'ni uyararak gerçekleştirir.
Kullanım şekli: 0.2-0.3 g'lık haplar halinde günde bir kaç defa içilebilir. Yüksek miktarda kullanılması halinde kusmaya neden olur.

Bitki: *Erythroxylon coca* var. *bolivianum, E.coca* var. *spruceanum, E.coca* var. *novagranatensis* (Koka)
Drog: Cocae folia (Koka yaprağı)
Familya: Sterculiaceae
Yetiştiği yer: Güney Amerika
Etken madde: Kokain, tropakokain, sinnamilkokain,nikotin
Etki ve kullanılış: Bugün Koka yaprağından kokain elde etmekte yararlanılmaktadır. Koka yaprakları uyarıcıdır.
Kullanım şekli: Güney Amerika yerlileri koka yaprağını çiğneyerek açlık, susuzluk, yorgunluk maskeleyici olarak kullanmışlardır.

Bitki: *Micromeria myrtifolia* (Dağ çayı, Topuk çayı)
Drog: Micromeriae herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Ülkemizde Güneydoğu Anadolu'da yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Uyarıcı etkidedir.
Kullanım şekli: Çay halinde bu amaçla kullanılır.

Kafein, teobromin, teofilin (purin bazları) gibi ksantin alkaloitlerini içeren birçok drog stimulan etki gösterirler. Bu nedenle öfori (canlılık, mutluluk hali) verir ve zihinsel canlılığı aktive ederler. Kahve, çay, kola, koka bitkilerinde bulunurlar. Fazla kullanıldıkları zaman uykusuzluk, sinir bozukluğu yaparlar. Bu maddeler aynı zamanda dolaşımı arttırdıklarından diüretik ve kalp stimulanı olarak da etki gösterirler.

Bitki: *Coffea arabica ve C.canefora* bitkilerinin varyeteleri (Kahve)
Drog: Coffeae semen (Kahve çekirdeği)
Familya: Rubiaceae
Yetiştiği yer: *Coffea arabica*'nın vatanı Habeşistan, *C.canefora*'nın ise tropik Afrika ülkeleridir. Ama bugün Brezilya, Arabistan ve Hindistan'da kültürü yapılmaktadır ve ülkemize de buralardan ithal edilmektedir.

Etken madde: Kafein, kafeon
Etki ve kullanılış: Kafeinden dolayı SSS stimulanı olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Kafein purin bazları arasında suda en fazla çözünenidir. Bazı ülkelerde kahve tohumlarından sıcak içki hazırlanmaktadır, Kavrulmuş ve toz edilmiş kahve ile hazırlanan infüzyon (%15) uyku giderici ve afyon ile olan zehirlenmelerde panzehir olarak kullanılmaktadır.

Bitki: *Cola acuminata, C.alba, C.astrophora* (Kola)
Drog: Colae semen (Kola tohumu)
Familya: Sterculiaceae
Yetiştiği yer: Afrika, Brezilya.
Etken madde: Kafein, teobromin, tanen
Etki ve kullanılış: Drog uyarıcıdır.
Kullanım şekli: Taze tohumları Amerikalı yerliler tarafından ağızda çiğnenerek kullanılır ve de açlığa, yorgunluğa ve susuzluğa dayanıklılık sağlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Thea sinensis* (Çay ağacı)
Drog: Theae folia (Çay yaprağı)
Familya: Theaceae
Yetiştiği yer: Bitkinin vatanı Çin'dir. Bir çok ülkede de kültürü yapılmaktadır. Kuzey Anadolu'da Rize, Hopa civarında yetiştirilmektedir.
Etken madde: Kafein, tanen, teobromin ve teofilin
Etki ve kullanılış: Drog uyarıcı ve keyif verici olarak kullanılır. Drog belirgin bir SSS stimulanıdır. Uzun süre çay içenlerde 'teizm' adı verilen bir çeşit kronik zehirlenme görülür. Bu hastalık uykusuzluk, iştahsızlık, zayıflama ve sinirlilik belirtileriyle kendini gösterir. Çay yapraklarının eczacılıkta kullanılışı kafein elde etmek içindir.
Kullanım şekli: %5'lik infüzyonu halinde dahilen kullanılır.

Bitki: *Theobroma cacao* (Kakao ağacı)
Drog: Cacao semen (Kakao tohumu)
Familya: Sterculiaceae
Yetiştiği yer: Meksika ve Brezilya
Etken madde: Teobromin, kafein
Etki ve kullanılış: Kafein miktarı az olduğundan stimulan etkisi diğerlerine göre daha azdır. Teobromin eldesinde kullanılır.
Kullanım şekli: Drogdan sıkılarak elde edilen yağdan geriye kalan posa içki hazırlanmasında kullanılır.

Bitki: *Paulinia cupana* (Brezilya kakao ağacı)
Drog: Guarana pasta
Familya: Sapindaceae
Yetiştiği yer: Brezilya
Etken madde: Kafein, tanen
Etki ve kullanılış: Kafein miktarı oldukça yüksektir. SSS uyarıcısıdır.
Kullanım şekli: Sudaki çözeltisi Güney Amerika'da içki olarak kullanılır.

IV. SSS Depresanları:

Bunlar SSS'ni baskılayan droglardır. Bu grupta tropan alkaloitleri önemlidir.

Nikotin ve atropin gibi tropan alkaloitleri özellikle Parkinsonizm'de (kas hareketlerini bozan bir sinir hastalığı) ve Delirium Tremens'de (alkolikler ve afyon yutmuşlarda görülen titreme ve halüsinasyonlar meydana getiren bir durum) kullanılan maddelerdir.

Bitki: *Nicotiana tabacum* (Tütün)
Drog: Nicotianae folia (Tütün yaprağı)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Bitkinin vatanı Amerika'dır, ülkemizde de bir çok bölgede kültürü yapılmaktadır.
Etken madde: Nikotin
Etki ve kullanılış: Nikotin sinir sistemi zehiridir, gangliyonlara etki eder. Drog sinir sistemi yatıştırıcısı ve narkotik olarak kullanılmaktadır. Özellikle Parkinsonizm ve Delirium Tremens'de kullanılır.
Kullanım şekli: Nikotinin çeşitli amaçlarla kullanılan türevlerinden ilaç hammaddesi olarak yararlanılmaktadır. Tütün yaprağından özel bir fermentasyonla hazırlanan 'enfiye' buruna çekilmek suretiyle keyif verici olarak kullanılmaktadır.

V. SSS Yatıştırıcıları:

Bitki: *Cannabis sativa* (Kenevirotu, Kendir, Esrarotu)
Drog: Cannabis herba (Kenevir)
Familya: Cannabinaceae
Yetiştiği yer: Bitkinin vatanı Orta ve Batı Asya'dır ama günümüzde dünyanın hemen her bölgesinde yetiştirilmektedir. Türkiye'de de lif ve tohum elde etmek için yetiştirilmektedir.
Etken madde: Tetrahidrokannabinol ve türevleri (kannabinol, kannabin).
Etki ve kullanılış: Drog yatıştırıcı ve uyutucu olarak kullanılır ama alışkanlık yapar. Özellikle kannabin halusinojeniktir ve yatıştırıcı olarak kullanılır. Bitkinin dişi çiçek durumları toz edilip yoğrularak etken maddesi tetrahidrokannabinol olan ve "esrar" denilen bir kütle elde edilir, bunun kullanımı yasaktır.
Kullanım şekli: Drogdan hazırlanan tentür ve hülasa yatıştırıcı olarak kullanılır. Tozu günde birkaç defa 0.2-0.5 g olarak kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Rauwolfia serpentina*
Drog: Rauwolfia radix (Yılan kökü)
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Hindistan, Seylan ve Güneydoğu Asya Adaları'nda yetişmektedir.
Etken madde: Reserpin, deserpin, resinnamin, serpentin, ajmalin, yohimbin
Etki ve kullanılış: Bu drogun taşıdığı maddelerin başlıca iki etkisi vardır: tansiyonu düşürücü etki ve yatıştırıcı etki. Drogun uyutucu etkisi de görülür. Reserpin zihnî kabiliyeti durdurur. Bu yönünden dolayı sinir sistemi sedatifi olarak psikolojik vakalarda (örneğin: şizofreni, paranoya) kullanılır.

Bitki: *Pausinystalia yohimbe*
Drog: Yohimbae cortex
Familya: Rubiaceae
Yetiştiği yer: Afrika'nın batısında yetişir.
Etken madde: Yohimbin, ajmalin
Etki ve kullanılış: Yohimbin sempatolitik etkidedir Yohimbinin de reserpine benzer etkileri vardır ancak kalp adalesi üzerine etkisi ve anti-adrenerjik reaksiyonları yüzünden tedavide pek kullanılmaz.
Kullanım şekli: Klorhidrat tuzu halinde oftalmolojide haricen lokal anestezik ve antiekzoftalmik (göz fırlaklığına karşı) olarak kullanımı vardır.

Bitki: *Thymus sp.* (Kekik)
Drog: Thymi herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Ülkemizde kurak tepe ve sırtlarda bulunurlar.
Etken madde: Uçucu yağ (timol, karvakrol), acı madde, tanen.
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı etkisi vardır.
Kullanım şekli: Toz ve infüzyonu (%1-5) bu amaçlar için kullanılır.

Bitki: *Origanum majorana* (Mercanköşk, Macuranotu)
Drog: Majorana herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Ülkemizde yalnız Güney Anadolu'da vardır. Kuru sırtlarda bulunur.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Terletici ve yatıştırıcı etkileri vardır.
Kullanım şekli: Toz ve infüzyonu (%1-5) bu amaçlar için içilir.

Bitki: *Origanum vulgare* (Güveyotu, Keklik otu)
Drog: Origanum vulgare herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın bir bitkidir.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Terletici ve yatıştırıcı etkileri vardır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%2) bu amaçlar için içilir.

Bitki: *Mentha piperita* (Bahçe nanesi) Bu tür bir kültür bitkisi olup *M.aquatica* ve *M. spicata* türlerinin bir melezidir.
Drog: Menthae piperita folium (Nane yaprağı)
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Kuzey ve Batı Anadolu'da bulunur.
Etken madde: Uçucu yağ, reçine, tanen
Etki ve kullanılış: Bitki özellikle sinirsel kökenli mide bulantılarını kesmek amacıyla kullanılır.
Kullanım şekli: %5'lik infüzyonu içilebilir.

Bitki: *Melissa officinalis* (Oğulotu, Melisaotu, Kovanotu)
Drog: Melissae folium (Oğulotu yaprağı)
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Anadolu'nun kıyı bölgelerinde ve Akdeniz'de bulunmaktadır.
Etken madde: Uçucu yağ (sitral, sitronellol, linalol), tanen.
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı etkiye sahiptir.

Kullanım şekli: 1 kısım kediotu ve 1 kısım oğulotundan oluşan karışımın infüzyonu da aynı amaçla günde 3 fincan içilebilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu drogdan hazırlanan 'Melisa alkolası' sinir yatıştırıcısı olarak kullanılan bir bileşimdir. Alkolanın hazırlanışı: Aşağıdaki droglar parçalanır, sekiz gün kadar alkol içinde bekletilir, daha sonra süzülür ve şişelenir. Bu alkola günde 5-10 g içilebilir.

Bu alkolanın içeriği şöyledir:

Oğulotu yaprağı	120g
Taze limon kabuğu	30g
Küçük hindistan cevizi	30g
Kişniş	30g
Karanfil	15g
Tarçın	15g
Alkol	2000g

Bitki: *Dianthus barbatus* (Hüsnüyusuf, Çin karanfili)
Drog: Dianthi barbati flos (Hüsnüyusuf çiçeği)
Familya: Myrtaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde yabani olarak Kırklareli civarındaki ormanlarda yetişmektedir. Bahçelerde de süs bitkisi olarak bulunmaktadır.
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ, tanen
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı ve terletici etkisi vardır.
Kullanılış şekli: İnfüzyonu (%5) günde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Thymbra spicata* (Kara kekik, Zahter)
Drog: Thymbrae herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Trakya, Batı ve Güney Anadolu'da bol miktarda vardır.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı olarak kullanılır.
Kullanılış şekli: Dahilen infüzyonları halinde kullanılır. Halk arasında çay yerine de içilmektedir.

Bitki: *Eschultizia californica* (Acem lâlesi)
Drog: Eschultizia californicae herba
Familya: Papaveraceae
Yetiştiği yer: Kuzey Amerika
Etken madde: Escholtizin, protopin ve diğer yohimbin tipi alkaloitleri taşır.
Etki ve kullanılış: Yetişkinlerde ve çocuklarda uykusuzluğa ve gece kâbuslarına karşı anksiyolitik (anksiyete adı verilen bir sinir hastalığına karşı) ve sedatiftir. Kalın bağırsak spazmlarında da kullanılır.
Kullanım şekli: Diğer sinir yatıştırıcılarıyla birlikte kullanılan kapsülleri ve infüzyonları vardır.

Bitki: *Lavandula angustifolia* (Lavanta)
Drog: Lavandula aetheroleum (Lavanta esansı)
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Akdeniz bitkisidir,Türkiye'de de kültürü yapılır.
Etken madde: Linalil asetat, linalol ve seskiterpen kumarinler taşır.
Etki ve kullanılış: Lavanta yağı SSS sedatifi olarak kullanılmaktadır
Kullanım şekli: Hazır çay ve tentürleri vardır.

Bitki: *Hypericum perforatum* (Binbirdelik otu, Sarı kantaron)
Drog: Hyperici herba
Familya: Hypericaceae
Yetiştiği yer: Anadolu ve Avrupa
Etken madde: Hiperisin, tanen, uçucu yağ (pinenler, seskiterpenler), flavonoitler (rutin, hiperozit)
Etki ve kullanılış: Hiperisin, düşük dozlarda antidepresan (depresyona karşı) olarak kullanılmıştır.
Kullanım şekli: Tentür, damla draje halinde fitofarmakaları vardır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Humulus lupulus* (Şerbetçiotu)
Drog: Strobuli lupuli
Familya: Cannabinaceae
Yetiştiği yer: Avrupa'da doğal olarak yetişmektedir ama bir çok ülkede kültürü yapılmaktadır. Türkiye'de de Bilecik civarında kültürü yapılmaktadır.
Etken madde: Acı maddeler (Humulon, lupulon) , uçucu yağ, reçine, mum, tanen
Etki ve kullanılış: Drogun yatıştırıcı, uyutucu ve terletici etkileri de vardır. Bu bitkiden elde edilen 'lupulin' (lupulinum) isimli toz aşırı olan cinsel arzuyu yatıştırmakta çok etkilidir. Yüksek dozlarda baş dönmesi ve kusma yapar.
Kullanım şekli: Tentür, tablet, draje, sıvı ekstre halinde fitofarmakaları vardır. Ya tek başına ya da *Valeriana* veya *Passiflora* ile birlikte kullanılır. Yatıştırıcı olarak %5-10'luk infüzyonu günde 2-3 bardak içilir. Türkiye'de özellikle bira imalinde kullanılmaktadır. Lupulin cinsel arzuyu yatıştırmak için toz halde günde 1-2 g kullanılabilir.

Bitki: *Piper methysticum (*Kava kava)
Drog: Cava-cava radix (Kava-kava kökü)
Familya: Piperaceae
Yetiştiği yer: Güney Pasifik Adalarında yetişir.
Etken madde: Pirin türevleri
Etki ve kullanılış: Anksiyolitiktir.
Kullanım şekli: Tablet, ekstre, toz halinde fitofarmakaları vardır.

Bitki: *Passiflora incarnata* (Çarkıfelek)
Drog: Passiflora herba
Familya: Passifloraceae
Yetiştiği yer: Vatanı Amerika'dır. Türkiye'de süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir.
Etken madde: Harmin, harman, harmalin, sterol ve flavonoitler (apigenin).
Etki ve kullanılış: SSS yatıştırıcısıdır.
Kullanım şekli: Tentür, tablet, eliksir halinde fitofarmakaları vardır. Passiflora herba ve Pegani semen ile hazırlanan çayı kullanılır.

Bitki: *Valeriana officinalis* (Kediotu)
Drog: Valerianae radix (Kediotu kökü)
Familya: Valerianaceae
Yetiştiği yer: Asya, Kuzey Amerika ve Avrupa'da kültürü yapılır.
Etken madde: Valerianik asit, valeranon, valerenol, izovaleriyanik asit, hidroksi valeriyanik asit, izovaleral, valtrat, dihidrovaltrat, izovaltrat.
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı ve hipnotiktir (uyutucu). Bazı sinir hastalıklarında kullanımı vardır. Sinirsel uykusuzlukta işe yarar.
Kullanım şekli: Tentür, ekstre, konsantre infüzyon, tablet, draje, kapsül halinde fitofarmakaları vardır. İnfüzyonu (%5) günde 3 bardak içilebilir. 2g kök ile çayı hazırlanır (Lavantayla karıştırılarak kullanılır). 1 kısım kediotu ve 1 kısım oğulotundan oluşan infüzyon sinir yatıştırıcı olarak günde 3 fincan içilebilir.

Bitki: *Ferula asa foetida* (Şeytantersi)
Drog: Asa foetida gummi (Şeytantersi usaresi)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: İran ve Batı Afganistan dağlarında yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ, reçine, zamk taşır.
Etki ve kullanılış: Drog yatıştırıcıdır ve özellikle hap halinde bazı sinirsel hastalıklara karşı kullanılır. Afrodizyak (cinsel gücü arttırıcı) etkiye de sahiptir.
Kullanım şekli: Toz halinde günde 0.5-1 g kullanılabilir.

Bitki: *Salix alba* (Aksöğüt) ve diğer *Salix* sp.
Drog: Salicis cortex (Söğüt kabuğu)
Familya: Salicaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da Aksöğüt ve de diğer söğüt türleri yaygındır.
Etken madde: Tanen ve salisin taşır.
Etki ve kullanılış: Dahilen yatıştırıcı etkisi vardır. (Bu bitkinin yaprak ve kökleri de aynı amaçlar için kullanılabilir).
Kullanım şekli: Dekoksiyonu (%5-10) günde 2-3 bardak içilebilir. Toz halde 1-2 g olarak günde 2-3 defa içilebilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Prunus laurocerasus* (Taflan)
Drog: Laurocerasi folium (Taflan yaprağı)
Familya: Rosaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu'da yabani olarak yetişmektedir.
Etken madde: Tanen, emülsin, prunasin
Etki ve kullanılış: Yapraklarından Taflan suyu (Aqua Laurocerasi) elde edilir. Bu su yatıştırıcı olarak kullanılmaktadır. Fazla miktarda kullanıldığında baş dönmesi, kusma ve karın ağrısı yapar.
Kullanım şekli: Taflan suyu yatıştırıcı olarak günde 1-8 g drogla hazırlanıp içilebilir.

Bitki: *Zingiber officinale* (Zencefil)
Drog: Zingiberis rhizoma (Zencefil kökü)
Familya: Zingiberaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Güney Asya'dır ama bir çok tropikal ülkede ekimi yapılmaktadır.
Etken madde: Uçucu yağ, reçine
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcıdır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%1) günde 1-2 defa içilir.

Bitki: *Citrus aurantium* var. *amara* (Turunç Ağacı)
Drog: Aurantii flos (Turunç çiçeği), Aurantii folium (Turunç yaprağı)
Familya: Rutaceae

Yetiştiği yer: Akdeniz bölgesi ülkelerinin hemen hepsinde yetişmektedir.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı etkide olan turunç çiçeği suyunun hazırlanmasında kullanılır. Turunç çiçeği suyu (Aqua Flos aurantii) taze turunç çiçeklerinden su buharı distilasyonuyla hazırlanır (Eskiden bu su 'Çiçek suyu' adı altında seyyar satıcılar tarafından satılmaktaydı). Bu suyun ayrıca uyutucu ve terletici özelliği vardır. Bitkinin yaprakları da yatıştırıcıdır.
Kullanım şekli: Çiçek suyu gece yatmadan önce 2-5 g içilir. Yapraklarından hazırlanan infüzyon (%5) günde 2-3 bardak içilerek kullanılır.

Bitki: *Crataegus monogyna* (Alıç, Yemişen)
Drog: Crataegi flos (Alıç çiçeği)
Familya: Rosaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yetişen bir bitkidir.
Etken madde: Acı maddeler, tanen, flavon türevleri, aminler
Etki ve kullanılış: Sinir sistemi yatıştırıcısıdır.

Bitki: *Papaver rhoeas* (Gelincik)
Drog: Rhoeados flos (Gelincik çiçeği)
Familya: Papaveraceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın bir türdür.
Etken madde: Roeadin
Etki ve kullanılış: Drog sinir sistemi yatıştırıcısıdır ve hafif uyutucu etkidedir.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%1) günde 2-3 defa içilebilir.

Bitki: *Tilia* sp. (Ihlamur)
Drog: Tiliae flos (Ihlamur çiçeği)
Familya: Tiliaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de Kuzey Anadolu dağlarında yetişen bir bitkidir.
Etken madde: Uçucu yağ, tanen, şekerler, müsilaj, saponin
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı, terletici, uyutucu etkileri vardır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%1) içilebilir.

Bitki: *Lactuca sativa* (Bostan marulu)
Drog: Lactucae sativae semen (Marul tohumu)
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde bu bitki ve birçok kültüre alınmış tipi bulunmaktadır.
Etken madde: Laktusin, laktupikrin
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı, uyutucu ve hafif müshil etkilidir.
Kullanım şekli: Tohumları günde 5 g kadar yatıştırıcı olarak kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Narcissus tazettae* (Nergis)
Drog: Narcissi tazettae flores (Nergis çiçeği)
Familya: Amaryllidaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: Narsisin
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı, ateş düşürücü ve müshil etkilidir.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%1-2) halinde kullanılır.

VI. Lokal Anestezikler:

Bunlar bölgesel uyuşturmayla duyarlılığın giderilmesi için kullanılırlar.

Bitki: *Erythroxylon coca* var. *bolivianum, E.coca* var. *spruceanum, E.coca* var. *novagranatensis* (Koka)
Drog: Cocae folia (Koka yaprağı)
Familya: Sterculiaceae
Yetiştiği yer: Güney Amerika
Etken madde: Kokain, tropakokain, sinnamilkokain, nikotin
Etki ve kullanılış: Bugün Koka yaprağından kokain elde etmekte yararlanılmaktadır.
Bu bitki kuru bir yerde saklanmalı ve bir yıldan fazla bekletilmemelidir çünkü, bekletme sonucu etkisinde azalma görülmektedir. Kokain mide mukozası anesteziğidir ve adele çalışmasını düzenleyici özelliğe sahiptir. Emilimi mukozadan olduğu için çabuk alışkanlık yapar ve halusinojen bir maddedir. Trans izomerik olanı parasempatolitik etkilidir. Cis izomerik olanı (psödo) lokal anesteziktir. Kokain duyu sinirlerine de etki eden bir maddedir ve bugün lokal anestezik olarak kullanılmaktadır. Beyin korteksine stimulan etkisi vardır. Zihinsel aktiviteyi artırır. Doping yapıcı etkisi vardır. Bağımlılık yapar.
Kullanım şekli: Yaprakları dahilen tonik, haricen gargara ve lokal anestezik olarak kullanılmaktadır. Güney Amerika yerlileri koka yaprağını yalancı gıda olarak kullanmışlardır. Kokain çoğunlukla klorhidrat tuzu halinde kullanılmaktadır. Kokain klorhidrat çözeltileri özellikle otorinolaringolojide (kulak-burun-boğaz hastalıkları) haricen lokal anestezik olarak kullanılmaktadır. Tropakokain klorhidrat da lokal anestezik olarak özellikle oftalmolojide (göz hastalıkları) kullanılır.

Bitki: *Tabernantha iboga*
Drog: İboga radix ve cortex
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Afrika
Etken madde: İbogain, ibogamin
Etki ve kullanılış: Bu iki etken madde de SSS'ni uyarır, barbütiratların antagonistidir. İbogain lokal anesteziktir. Drog depresyonda, sürmenajda, sinir ve kas toniği olarak kullanılır.

Bitki: *Atropa belladonna* (Güzelavrat otu)
Drog: Belladonna folia
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Trakya ve Kuzey Anadolu boyunca nemli orman altlarında yetişir.
Etken madde: Atropin
Etki ve kullanılış: Halk arasında haricen lokal anestezik olarak kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Özellikle kökünden hazırlanan preperatların haricen lokal anestezik etkisi vardır ve bunlar ağrı kesici pomatların terkibine girer.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

VII. Narkotik (Opioid) Analjezikler

Bunlar haşhaş bitkisinden elde edilen maddelerdir ve cerrahi veya kanser gibi bir hastalık sonucu oluşan ağrıların giderilmesinde fayda sağlarlar. Bu grup içerisindeki maddeler bağımlılık yapmaktadır. Bunlar aynı zamanda öfori de verdiklerinden kullanımları suistimale yol açmaktadır.

Bitki: *Papaver somniferum* (Haşhaş)
Drog: Opium (Afyon)
Familya: Papaveraceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde de olduğu gibi dünyanın bir çok ülkesinde kültürü yapılabilen bir bitkidir. Ekimi özel izinlerle yapılır.
Etken madde: Morfin, kodein, tebain, papaverin, narkotin, laudanin, narsein
Etki ve kullanılış: Drogun çeşitli kullanılışları vardır: Az miktarda solunumu hızlandırır, yüksek dozda solunumu durdurur. Az miktarda ağrı kesicidir, fazlası sarhoşluk yapar. Şiddetli ağrılarda analjezik olarak, uykusuzluğa karşı, öksürüğe ve nefes darlığına karşı kullanılır, ishali keser ve çizgili kas spazmlarını çözer. İçerisindeki alkaloitlerden miktarı en çok olan morfindir. Morfin çok önemli hastalıklarda oluşan ağrılarda ağrı kesici olarak kullanılır. Dozajı çok önemlidir. Hastanın endişesini ve ruh gerginliğini azaltır. Öfori yapar. Morfine karşı zamanla bağımlılık ve tolerans oluşur. En önemli yan etkisi solunum depresyonudur. Diğer önemli maddesi kodein ise morfinden daha az aktif olmasına karşın, daha hafif ağrılarda ondan daha rahatlıkla kullanılır. Esas etkisi öksürük kesici olmasıdır. Morfinden daha az alışkanlık yapar. Vücutta metabolize olarak morfine dönüşür. Papaverin de çizgili kas spazmını çözer ama yüksek dozda SSS'ne de etkisi vardır.
Kullanım şekli: Morfin HCl ve SO_4 tuzları halinde kullanılır. Morfin HCl ile hazırlanmış ampuller şiddetli ağrıları gidermek ve hastanın ameliyata hazırlanmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Bitki: *Papaver somniferum* (Haşhaş)
Drog: Papaveris immaturi fructus (Haşhaş kellesi)
Familya: Papaveraceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde de olduğu gibi dünyanın bir çok ülkesinde kültürü yapılabilen bir bitkidir. Ekimi özel izinlerle yapılır.
Etken madde: Morfin, kodein, papaverin, narkotin
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcı etkisi vardır ve bu amaçla kullanılır
Kullanım şekli: İnfüzyonları gargara halinde diş ağrılarına karşı ve çocuklarda uyku getirici olarak kullanılır.

VIII. Halusinojenik Droglar

Bunların algılamayı değiştirerek rüya benzeri durumlar meydana getirirler. Bu tip maddeler mantıklı düşünmeyi engellerler.

Bitki: *Peganum harmala* (Üzerlik)
Drog: Pegani semen (Üzerlik tohumu)
Familya: Zygophyllaceae
Yetiştiği yer: Orta Anadolu
Etken madde: Sabit yağ, harmin, harman, harmalin, harmol
Etki ve kullanılış: Harmin, Parkinson hastalığında kullanılır. Drog uyutucu, yatıştırıcı, terleticidir.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%2-5) halinde kullanılır.

Bitki: *Lophophora williamsii* (Echinocactus williamsii) (Peyot)
Drog: Bitki gövdesinin dış kısmındaki hücrelerde alkaloit miktarı boldur.
Familya: Cactaceae
Yetiştiği yer: Meksika'nın kuzeyinde ve ABD'nin güney bölgelerinde yetişen bir çeşit mantardır.
Etken madde: Meskalin
Etki ve kullanılış: Meskalin halusinojeniktir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Claviceps purpurea*
Drog: Secale Cornutum (Çavdar mahmuzu)
Familya: Hypocreaceae
Yetiştiği yer: Genellikle Rusya, İspanya, Avusturya, Macaristan'da bu mantar tarlalara dadanmaktadır.Yabani olarak başlıca bu memleketlerde toplanır. Bugün Orta Avrupa ve Amerika'da kültürü de yapılmaktadır..
Etken madde: Ergo alkaloitlerini ve lizerjik asit türevlerini taşır (Lizerjik asid dietil amid=LSD).
Etki ve kullanılış: Zehirli bir drogdur. LSD halüsinojenik bir maddedir ve ergot alkaloitlerinden kısmi sentez ile elde edilir.
Kullanılış şekli: LSD uyuşturucu madde olarak kullanılmaktadır.

Bitki: *Ipomea violacea (I.tricolor)* (Kahkaha otu)
Drog: Ipomea semen (Kahkaha otu tohumu)
Familya: Convolvulaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Amerika olup, ülkemizde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir.
Etken madde: Lizerjik asit türevleri, ergin, erginin, izoergin, lizerjik asit dietilamidi (LSD)
Etki ve kullanılış: Bu iki bitki de LSD elde etmek için kullanılmaktadır. LSD halusinojeniktir ve psikiyatride kullanılan bir ilaçtır. Meksika'da uyuşturucu madde olarak kullanılmaktadır.

Bitki: *Cannabis sativa* (Kendir, Esrar otu)
Drog: Cannabis herba
Familya: Cannabinaceae
Yetiştiği yer: Bitkinin vatanı Asya'nın doğusu ve Orta Asya'dır. Afrika ve Amerika'da ve ülkemizde de kültürü yapılmaktadır. Ancak sadece lif elde etmek için kültürünün yapılmasına izin verilmektedir çünkü reçinesi elde edilirken çeşitli uyuşturucu maddeler (esrar) yapılabilmektedir.
Etken madde: Tetrohidrokannabinol, kannabinol, kannabidiol.
Etki ve kullanılış:. Tetrohidrokannabinol bitkinin reçinesinden elde edilir. Droga etkisini bu madde verir. Drog anksiyeteye karşı kullanılmaktadır ama, çabuk alışkanlık yapması, nedeniyle eczacılıkta kullanımı yasaklanmıştır. Amerika'da kanserli hastalarda kemoterapi sonrası görülen mide bulantısı ve kusmalara karşı iyi sonuç verdiğinden hastanelerde bu amaçla kullanımlarına izin verilmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Virola* sp.
Drog: Virola herba
Familya: Myristicaceae
Yetiştiği yer: Amerika ve Afrika'da
Etken madde: Triptaminler
Etki ve kullanılış:.Triptamin halusinojenik bir maddedir ve bazı halusinojen maddelerin (psilosin) iskeletini oluşturur.Dopamin de bu maddenin bir türevidir.
Kullanım şekli: Reçinesi triptaminden dolayı kullanılır.

Bitki: *Mimosa leostilis*
Drog: Mimosa leostilis radix
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Brezilya
Etken madde: Triptaminler
Etki ve kullanılış: Halusinojeniktir ve bu amaçla kullanılır.
Kullanım şekli: Köklerinden hazırlanan dekoksiyonu kullanılmaktadır.

Bitki: *Myristica fragrans* (Küçük hindistan cevizi)
Drog: Myristicae semen
Familya: Myristicaceae
Yetiştiği yer: Özellikle Moluk Adaları'nda yetişir.
Etken madde: Miristisin, elemisin, fenil proponoidler
Etki ve kullanılış:. Miristisin, narkotik etkili ve kasılmalar meydana getiren zehirli bir maddedir.

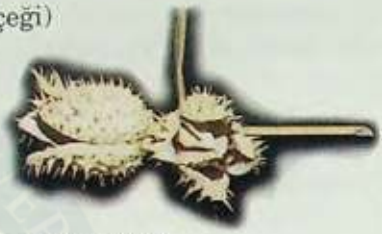

Bitki: *Amanita muscaria* ve *A. pantherina*
Drog: Mantarın bütünü
Familya: Amanitaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde Kuzey Anadolu ve Trakya'da ormanlık alanlarda rastlanmaktadır.
Etken madde: Muskarin ve bazı zehirli maddeler (Phallotoksin, amatoksin)
Etki ve kullanılış: Bu mantarlar halusinojeniktir ve oldukça zehirli etkileri vardır. 'Muskarin' diğer zehirli mantarlarda da rastlanan zehirli bir maddedir. Ayrıca parasempatomimetik etkiye de sahiptir.
Kullanım şekli: Bu mantarlar Sibirya'da sarhoş edici olarak kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

IX. Parkinsonizm Tedavisinde Kullanılan Droglar

Parkinsonizm kas hareketlerini bozan bir sinir hastalığıdır. İstemli hareketlerin başlatılmasında yavaşlık ve özellikle yürüme bozukluklarıyla kendini gösteren bir rahatsızlıktır.

Bitki: *Datura stramonium* (Tatula, Boruçiçeği)
Drog: Stramonii Folium (Tatula yaprağı)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de sık rastlanan bir bitkidir.
Etken madde: Hiyosiyamin, atropin ve skopolamin
Etki ve kullanılış: İçindeki hiyosinin yatıştırıcı etkisi vardır. Parkinson hastalığında etkilidir.

Bitki: *Nicotiana tabacum* (Tütün)
Drog: Nicotianae folia (Tütün yaprağı)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Amerikadır, ülkemizde de bir çok bölgede kültürü yapılmaktadır.
Etken madde: Nikotin
Etki ve kullanılış: Nikotin sinir sistemi zehiridir, gangliyonlara etki eder. Drog sinir sistemi yatıştırıcısı ve narkotik olarak kullanılmaktadır. Özellikle Parkinsonizm'de ve Delirium Tremens'de kullanılır.
Kullanım şekli: Nikotinin çeşitli amaçlarla kullanılan türevlerinden ilaç hammaddesi olarak yaralanılmaktadır.

Bitki: *Peganum harmala* (Üzerlik)
Drog: Pegani semen (Üzerlik tohumu)
Familya: Zygophyllaceae
Yetiştiği yer: Orta Anadolu
Etken madde: Sabit yağ, harmin, harman, harmalin, harmol
Etki ve kullanılış: Harmin, Parkinson hastalığında kullanılır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%2-5) kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Vicia faba* (Bakla)
Drog: Vicia semen
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: L-Dopa
Etki ve kullanılış: Parkinson hastalığında kullanılır.

X. Epilepsi (Sara) Tedavisinde Kullanılan Droglar

Kısa süreli ama sıkça tekrarlayan, anormal hareket ve anormal algılamanın oluşmasına neden olan bir rahatsızlıktır. Çeşitli nöbetlerle kendini gösterir.

Bitki: *Viscum album* (Çekem, Ökseotu)
Drog: Visci albi fructus (Çekem meyvası)
Familya: Loranthaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Reçine, saponinler, alkaloitler, organik asitler
Etki ve kullanılış: Sara tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitki: *Origanum majorana* (Mercanköşk, Macuranotu)
Drog: Majorana herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Ülkemizde yalnız Güney Anadolu'da vardır. Kuru sırtlarda bulunurlar.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Sara tedavisinde kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Toz ve infüzyonu (%1-5) bu amaçlar için içilir. Uçucu yağı bir damla şeker üzerine damlatılarak kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Paeonia mascula, P. peregrina* (Şakayık)
Drog: Paeoninae radix (Şakayık kökü)
Familya: Ranunculaceae
Yetiştiği yer: *Paeonia mascula* İstanbul'da süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir; *P. peregrina* Trakya'nın kuzeyinde yetişir.
Etken madde: Tanen, uçucu yağ, alkaloit
Etki ve kullanılış: Yatıştırıcıdır. Sara nöbetlerinde yatıştırıcı etkiye sahiptir. Doğu ülkelerinde saraya iyi geldiğine inanılır ve bu nedenle bitkinin meyvalarından tütsü yapılarak veya hastanın vücuduna sürülerek yararlanılmaktadır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu (%5) günde iki bardak içilir.

Bitki: *Buxus sempervirens* (Şimşir)
Drog: Buxi folium (Şimşir yaprağı)
Familya: Buxaceae
Yetiştiği yer: Karadeniz bölgesinde yetişmektedir.
Etken madde: Reçine, uçucu yağ, zamk, buksin.
Etki ve kullanılış: Sara hastalığı olanlarda kullanılır.

Bitki: *Citrus aurantium* (Turunç ağacı)
Drog: Aurantii cortex (Turunç kabuğu)
Familya: Rutaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz bölgesi bitkisidir.
Etken madde: Reçine, uçucu yağ, pektin, acı madde, flavon.
Etki ve kullanılış: Sara hastalığına iyi gelmektedir.

OTONOM SİNİR SİSTEMİNE ETKİLİ BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

OTONOM SİNİR SİSTEMİNE ETKİLİ BİTKİSEL DROGLAR

Otonom sinir sistemi (OSS) , endokrin sistem (vücudun salgılama düzenini kontrol eden sistem) ile birlikte vücut fonksiyonlarının kontrolünde ve birbirleriyle bağlantılı çalışmalarında düzenleyici olan ve istemsiz sinir sistemi olarak da bilinen sistemdir.

Otonom Sinir Sistemi, etkilerini sinir lifleri üzerinden, uyarıların iletimi aracılığıyla gösterir. Nöron (sinir hücresi) membranında oluşan elektriksel yük farklılaşması aracılığıyla sinir ucuna kadar iletilen uyarı, buradan sinaps aralığına (sinir hücreleri arası boşluk) salıverilen taşıyıcı maddeler (asetilkolin) aracılığıyla sinaps sonrası hücreye (nöron ya da effektör hücre) iletilirler.

OSS belirli bir denge içinde birlikte çalışan başlıca 2 bölümden oluşur:

1. Parasempatik (kolinerjik) sinir sistemi: Yaşamın sürdürülmesi için gerekli olan sindirim, boşaltım ve enerji üretilmesi gibi işlevleri kontrol eder.

Parasempatolitik: Parasempatik sinir sisteminin etkisini yok eder.

Parasempatomimetik: Parasempatik sinir sisteminin etkisini kuvvetlendirir.

2. Sempatik (adrenarjik) sinir sistemi: Heyecan, stres, korku vb. uyaranlara karşı vücudun savunma sistemlerini harekete geçirir.

Sempatolitik: Sempatik sistemde uyarıların organlara naklini önler (düz kasların kasılmalarını ve salgı bezlerinin salgılama yapmalarını önler).

Sempatomimetik: Sempatik sistemi destekleyerek, ona benzer etkiler gösterir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

I.Kolinerjik agonistler: (parasempatomimetikler)

Kolinerjik nöronda uyarının iletimi nörotransmitter olarak asetilkolin ile sağlanır.Kolinerjik agonistler de asetilkolin etkisini taklit eden ilaçlardır.

Bu grup içerisindeki droglar şunlardır:

Bitki: *Pilocarpus microphyllus* (Pilocarpus jaborandi)
Drog: Jaborandi folia
Familya: Rutacea
Yetiştiği yer: Güney Amerika (Brezilya)
Etken madde: Pilokarpin
Etki ve kullanılış: Pilokarpin göz hastalıklarında kullanılır, parasempatomimetik etkidedir. Atropinin antagonistidir (atropin etkisini bloke eder.). Atropinin aksine gözbebeğini küçültür ve salgı arttırıcı özelliğe sahiptir (ter, gözyaşı ve tükrük bezlerinde).
Glokom tedavisindeki yeri: Glokom,göz içi basıncının artmasıyla karakterize olan bir rahatsızlıktır. Pilokarpin lokal uygulamada önce göz içi basıncı azaltır; böylece yüksek olan göz tansiyonunu düşürür. Acil durumlarda etkili bir maddedir. Gözdeki iris tabakasının yapışıklığını da ayırır.
Kullanım şekli: Glokom tedavisinde HCl tuzu şeklinde farmasötik preparatları vardır.
Yapraklarından hazırlanan preperatların parasempatik sistemin sinir uçlarına uyarıcı bir etkisi vardır. Bu yüzden safra atılmasını ve terlemeyi arttırır ve özellikle terletici olarak kullanılır.

Bitki: *Areca catechu* (Kaşu)
Drog: Arecae semen (Arek cevizi, Felfelek tohumu)
Familya: Palmae
Yetiştiği yer: Güneydoğu Asya'da özellikle Hindistan, Seylan ve Doğu Hint Adaları'nda yetişmektedir. Ülkemizde bulunmamaktadır.
Etken madde: Arekolin
Etki ve kullanılış: Arekolin, pilokarpin gibi tükürük ve terlemeyi arttırır; göz içi basıncını düşürür.
Kullanım şekli: Çözelti halinde glokomda kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Amanita* sp. *(A.muscaria, A. phalloides, A. pantherina, A. virosa)*
Drog: Mantarın bütünü.
Familya: Amanitaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde Kuzey Anadolu ve Trakya'da ormanlık alanlarda rastlanmaktadır.
Etken madde: Muskarin
Etki ve kullanılış: Zehirli mantarlardır. Parasempatomimetik etkiye sahiptir.

Bitki: *Physostigma venenosum*
Drog: Calabarica faba (Kalabar baklası)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Batı Afrika'da yetişir, ülkemizde yoktur.
Etken madde: Ezerin (fisostigmin)
Etki ve kullanılış: Drog yalnız fisostigmin eldesinde kullanılır. Fisostigmin pilokarpin gibi etki eder, kolinerjik etkilere sahiptir, ancak göze etkisi ondan daha uzun sürelidir. Bu madde pupillayı (göz bebeği) daraltır, göz tansiyonunu düşürür. Atropinin antagonistidir, bazı uyuşturucuların etkisini ortadan kaldırmak amacıyla kullanılır. Atropin zehirlenmelerinde antidot (panzehir) olarak kullanılır.
Kullanım şekli : Kullanımı salisilat ve sülfat tuzu halindedir. Salisilat tuzu göz hastalıklarında çözelti halinde kullanılır.

II.Kolinerjik antagonistler: (parasempatolitikler)

Bu grubu Solanaceae alkaloitleri oluşturur ve bu grup kendi içinde 2 bölüme ayrılır:

A) Antimuskarinik ilaçlar
B) Gangliyon blokerleri

A)Antimuskarinik ilaçlar : Bunlar dış salgı bezlerinin, düz kasların ve effektör hücrelerin muskarinik tipteki kolinerjik reseptörlerini bloke eden ilaçlardır. Bu alkaloitlerden en önemlileri tropan halkası taşıyan atropin, hiyosiyamin, (L-hiyosin) skopolamindir. Atropin parasempatik sinir uçlarında felç yapar. Santral Sinir Sistemine (SSS) de etkilidir. Bu nedenle veremlilerin gece terlemelerine karşı ve ağrı kesici olarak kullanılır. Atropin kalp, bronşlar ve düz kaslarda daha etkilidir. Skopolamin de atropin gibi sinir uçlarına yatıştırıcı olarak etki eder, bu nedenle narkoz hazırlanmasında ve doğumlarda kullanılır, SSS'ni uyarmaz. Ama ter, göz, mukoza, dış salgı bezlerine daha fazla etkilidir. Atropin SO_4 ve sko-

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

polamin HBr halinde enjektabl çözeltileri mevcuttur. Hiyosiyaminin ise atropin ve skopolamin arasında bir etkisi vardır.Bu grup içerisindeki droglar şunlardır:

Bitki: *Atropa belladonna* (Güzelavrat otu)
Drog: Belladonnae folia (Belladon yaprağı, Güzelavratotu yaprağı)
Familya: Solanaceae

Yetiştiği yer: Trakya ve Kuzey Anadolu boyunca nemli orman altlarında yetişir.
Etken madde: Hiyosiyamin, atropin ve az miktarda hiyosin (skopolamin)
Etki ve kullanılış: Bu alkaloitler midriyatiktir, yani göz bebeğini büyütürler. Bu nedenle bunlarla olan zehirlenmelerde göz bebeği büyümüş olarak görülür. Esas alkaloidi L-hiyosiyamindir. Belladon yaprağı çok kullanılan bir salgı azaltıcıdır. Yatıştırıcı olarak dahilen kullanılan preperatların içeriğine girer.
Kullanım şekli: Özellikle kökünden hazırlanan preperatların haricen lokal anestezik etkisi vardır ve bunlar ağrı kesici pomatların içeriğine girer. Yapraklarından hazırlanan preperatlar dahilen salgılamayı kontrol etmekte kullanılır. Atropin tuzlarından hazırlanan çözeltiler göz hastalıklarında kolir (göz damlası) olarak kullanılır.

Bitki: *Hyoscyamus niger, H. Muticus* (Banotu)
Drog: Hyoscyami folia (Banotu yaprağı)
Familya: Solanaceae

Yetiştiği yer: *H. niger*'e ülkemizin hemen her bölgesinde yol kenarlarında rastlamak mümkündür. Özellikle Akdeniz bölgesi bu bitki bakımından zengindir. *H. muticus* ise Mısır'da yetişen bir bitkidir.
Etken madde: Hiyosiyamin, atropin, skopolamin
Etki ve kullanılış: Drogun hafif parasempatolitik etkisi vardır. Yatıştırıcı olarak dahilen (hekim kontrolünde) ve haricen kullanılmaktadır. Belladonna'dan daha yüksek oranda hiosiyamin taşıması daha az beyin zedelenmesi yapmasına neden olur. Yaprakları Belladon yaprakları gibi kullanılır. Ama, etkisi daha zayıftır. Ayrıca, taşıdığı skopolaminden dolayı olan yatıştırıcı etkisi vardır. Özellikle *H.muticus* alkaloit miktarı fazla olduğundan alkaloit kaynağı olarak kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Datura stramonium* (Tatula, Boruçiçeği)
Drog: Stramonii folia (Tatula yaprağı)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de sık rastlanan bir bitkidir. Hem Anadolu'da hem de Trakya'da bulunur.
Etken madde: Hiyosiyamin, atropin ve hiyosin (L-hiyosin=skopolamin taşır).
Etki ve kullanılış: Taşıdığı hiyosinin yatıştırıcı etkisi vardır. Parkinsonizmde etkilidir.

Bitki: *Mandragora autumnalis* (Adamotu, Ademotu)
Drog: Mandragorae radix (Adamotu kökü)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'nin batı ve güney bölgelerinde bulunmaktadır.
Etken madde: Hiyosiyamin, skopolamin ve bunların karışımı olan mandragorin
Etki ve kullanılış: Drog sedatif ve narkotik olarak kullanılmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

B)Gangliyon blokerleri : Sempatik ve parasempatik sistemlerin gangliyonlarındaki nikotinik reseptörleri bloke ederler.

Bu grup içindeki droglar şunlardır:

Bitki: *Nicotiana tabacum* (Tütün)
Drog: Nicotianae folia (Tütün yaprağı)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Bitkinin vatanı Amerika'dır. Ülkemizde de bir çok bölgede kültürü yapılmaktadır.
Etken madde: Nikotin, nornikotin, anabazin
Etki ve kullanılış: Nikotin sinir sistemi zehiridir, gangliyonlara etki eder. Tütün yapraklarının dekoksiyonu parazitleri, zararlı böcekleri öldürür. Drog eskiden sinir sistemi yatıştırıcısı ve narkotik olarak kullanılmıştır,barsak parazitlerine karşı, tenya düşürücü olarak da denenmiştir (parazitleri felç ederek). Uzun süre sigara içinlerde 'tebaism' denilen kronik bir zehirlenme ortaya çıkmaktadır.
Kullanım şekli: Nikotinin çeşitli amaçlarla kullanılan türevlerinden ilaç hammaddesi olarak yararlanılmaktadır.

Bitki: *Lobelia inflata* (Lobelya)
Drog: Lobeliae herba
Familya: Lobeliaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Amerika
Etken madde : Lobelin
Etki ve kullanılış: Parasempatolitik etkiye sahiptir. Drogdan sigaradan vazgeçirmek için de yararlanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

III. Adrenerjik agonistler: (sempatomimetikler)

Sempatik sistemin etkisini taklit eden ilaçlardır. Adrenalin gibi etki ederler.

Bu grup içerisindeki droglar şunlardır:

Bitki: *Ephedra* sp. *(E.major, E.sinica, E. equisetina, E. campylopoda)*
Drog: Ephedra herba
Familya: Ephedraceae
Yetiştiği yer: *E.major* İç Anadolu'da yaygındır, *E.sinica, E.equisetina* Çin'de, *E.campylopoda* da ülkemizde Batı ve Güney Anadolu ve Trakya bölgesinde bulunmaktadır.

Etken madde: Efedrin alkaloidi ve bunun türevlerini (metil efedrin, norefedrin psödoefedrin vb.) taşır.
Etki ve kullanılış: Adrenaline benzeyen etkileri vardır. SSS 'ni stimule eder.
Kullanım şekli: Damar daraltıcı etkisinden dolayı otorinolaringolojide (kulak-burun-boğaz hastalıkları) burun damlası şeklinde salgıyı azaltmak için kullanılır. Nazal dekonjestandır (burundaki kan toplanmasını giderici), bu yüzden burun damlası ve sprey halinde oksalat ve HCl tuzları kullanılır. Dallarından hazırlanan %5'lik infüzyonu terletici olarak günde 2 bardak içilebilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

IV. Adrenerjik antagonistler: (sempatolitikler)

Bunlar periferik sistemde α ve β reseptörlere ilgi gösterirler ve bunları bloke ederler.

Bu grup içerisinde yer alan drog aşağıda anlatılmaktadır:

Bitki: *Claviceps purpurea*
Drog: Secale Cornutum (Çavdar mahmuzu)
Familya: Hypocreaceae
Yetiştiği yer: Genelde Rusya, İspanya, Avusturya, Macaristan'da bu mantar tarlalara dadanmaktadır ve bu mantar yabani olarak başlıca bu ülkelerden toplanır. Bugün Orta Avrupa ve Amerika'da bu mantarın kültürü de yapılmaktadır..
Etken madde: Ergotamin,ergotaminin; ergozin,ergozinin; ergokristin,ergokristinin; ergokriptin,ergokriptinin;ergokornin,ergokorninin; ergobazin, ergobazinin. (Ergot alkaloitleri)
Etki ve kullanılış: Zehirli bir drogdur. Damar daraltıcı etkisinden dolayı rahim kanamalarını dindirici olarak çok kullanılmıştır. Bu alkaloitler düz kaslarda kasılma sağlayarak uterusda kasılma ve damarlarda genişleme oluşturur. Bu alkaloitler sempatolitik etkilerinden dolayı adrenalinin aksine hareket eder ve önceden daralmış damarda genişleme yapar.
Kullanım şekli: Bugün bu drogdan hazırlanan galenik preperatlar yerine ergot alkaloitlerinin tuzları kullanılmaktadır. Örneğin eskiden çavdar mahmuzu ekstreleri kan dindirici olarak kullanılmıştır. Bugün bu amaçla ondan elde edilen alkaloitler (ergometrin) kullanılmaktadır. Bu alkaloitlerin bazı tipleri şöyle sıralanabilir:

Ergotamin, damar daraltıcı ve sempatik sinir sistemini yatıştırıcı özelliğinden dolayı, tartarat tuzu halinde migrene karşı kullanılır. Ayrıca ositosiktir (doğumu kolaylaştırıcı etki meydana getiren madde).

Ergobazinin maleat tuzu ositosik ve uterus toniğidir.

Ergotamin tartarat tuzu ositosik olarak ve migrende kullanılır. Bu madde sempatik sinir sistemi sedatifi olduğundan belladon ekstreleri ve barbitüratlarla (uyku verici ilaçlar) beraber yatıştırıcı olarak da kullanılır.

Dihidroergotamin (hiderjin) Basedow hastalığında (bilinmeyen bir nedenle oluşan ve tiroid fazlalığıyla kendini gösteren bir endokrin sistem hastalığı) taşikardiyi gidermek için kullanılır.

Ergotoksin grubu ise daha toksiktir. Jinekolojide pek kullanılmazlar. Ama, bu grubun türevleri hidrojenlendikten sonra vazodilatatör olarak kullanılır.

KALP VE DOLAŞIM SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARINDA KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KALP VE DOLAŞIM SİSTEMİ RAHATSIZLIKLARINDA KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

Kalp ve dolaşım sistemi oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu nedenle doğrudan kalp ile ilgili olmayan bir çok drog dolaylı yoldan kalp üzerine etkili olabilir. Fakat kalp hastalıklarının tedavisi ancak az sayıdaki direkt etkili droglarla sağlanmaktadır. Bunlar da başlıca kardiyotonik glikozitleri ve kinidini içermektedirler. Kardiyotonik droglar kalp kasını kuvvetlendirirler. Bunların birçoğu diüretik olduklarından vücutta oluşan ödemlerin boşalmasını sağlarlar. Kalp ve dolaşım sistemine etki eden droglar kardiyotonik oldukları gibi antihipertansif (tansiyon düşürücü), antihipotansif (tansiyon yükseltici), antianginal (angina pectorise karşı), antiaritmik (kalp ritminde düzensizliğe karşı), koagülan (kanın pıhtılaşmasını sağlayıcı), antikoagülan (kanın pıhtılaşmasını önleyici) ve diüretik (idrar söktürücü) etkili de olabilirler.

Kalbin esas görevi akciğerler yoluyla aldığımız oksijeni diğer dokulara iletmek ve bu dokuların beslenmesini sağlamaktır. Kalp, dolaşım sisteminde damarların ortasında bir pompa gibi çalışır. Bu pompa görevi yerine getirilemezse enfarktüs oluşur. Kalpteki beslenemeyen bölge giderek genişlerse kalp ölür. Kalp krizi ise kalbi besleyen koroner damarların tıkanması sonucu beslenememesi halinde ortaya çıkar.

Kalp yetmezliği, kalp kaslarındaki bir bozukluk sonucunda kasların kasılma gücünü kaybetmesiyle oluşur.

Bu yüzden kan vücutta belirli bir bölgede toplanır. Kalp rahatsızlıkları arasında bir de aritmiden söz etmek gerekir. Normal durumlarda kalp kasları belirli bir ritmle çalışır. Kasılma ve takip eden dinlenme muntazam bir şekilde oluşur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kasılma fazlalaşır ya da dinlenme zamanı uzarsa kalp ritminde düzensizlik yani aritmi söz konusu olur. Bradikardi kalp kaslarının daha uzun arayla kasılması durumudur. Taşikardi ise kalp kaslarının daha kısa yani sık aralıklarla kasılması durumudur. Fibrilasyon , kasılmaların ikileme şeklinde olmasıdır. Kalp kapakçıklarındaki bozukluklar da kalple ilgili başka bir sorundur. Kalp kapakçıklarındaki daralma kalp akışını zorlaştırır ve ödem oluşur. Angina pectoris (Angine de poitrine), kalbe gelen koroner damarların daralması sonucu ortaya çıkar. Kan pıhtılaşması yüzünden damar çeperlerinde plakalar oluşur. Bu plakalar da damar tıkanıklığına yol açar.

Aorttan karına giden ana damarda bir incelme söz konusu olabilir. Bu incelme damarlarda yırtılma ile sonuçlanabilir. Buna anevrizma denir. Bu durumda tedavi ancak cerrahi müdahale ile yapılabilir. Ayrıca dolaşım sisteminde çeşitli damar hastalıklarından da söz edilebilir. Kalp ve dolaşım sistemi hastalıkları genetik olabildiği gibi stres, alkol, sigara, hareketsizlik ve aşırı kilo gibi faktörlerden de kaynaklanabilmektedir.

Bu yüzden günümüzde kalp hastalığına yakalanma riskinin yüksek olduğu iyi bilinmektedir ve artık bir çok insan stresten uzak bir yaşam, düzenli egzersiz ve düşük kalorili diyetlerle yakından ilgilenmektedir.

Ateroskleroz

Ateroskleroz, yağlı birikintilerin atardamarların duvarlarına yapışarak orada yığılmasına, böylece ileri yaşlarda atardamarların sertleşmesine yol açmasını tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Aşırı sigara ve alkol tüketimi, beslenme bozukluğu ve stres bu duruma yol açabilir.

Özellikle aile geçmişinde kalp hastalığı olan kişilerin dengeli bir beslenme düzenine sahip olmaları gerektiği bir gerçektir. Ayrıca damar sertliği, kan dolaşımında yavaşlama, baş ağrısı, baş dönmesi,ağrı ve nefes darlığı gibi belirtilerle kendini gösterebilir. Önlem olarak kanı seyreltmek ve kolesterolü düşürmek için sarmısak *(Allium sativum)*, damarları kuvvetlendirmek için karabuğday *(Fagopyrus esculentium)* ve ginkgodan *(Ginkgo biloba)* hazırlanmış preparatlar

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

kullanılabilir. Rutin taşıdığından dolayı karabuğdayla hazırlanmış infüzyondan günde en fazla 3 fincan içilebilir. Bu amaçla kolesterolü düşürmek için kahvaltılarda veya sebzelerle birlikte günde 1 yemek kaşığı kadar yulaf tüketilebilir.

Kan Basıncı Problemleri

Kan dolaşımı ve kalbin çalışma şekli bazı mekanik sistemlerin çalışma şekline benzer. Kan, kalp tarafından bir pompa gibi dağıtılarak damarlar aracılığıyla tüm vücutta dolaşır. Basit fizik yasalarını uygularsak, basınç ve hacim doğru orantılıdır. Kan miktarı artar veya damarların hacmi azalırsa basınç artar, kan miktarı azalırsa basınç da düşer.

Kan basıncı sistolik ve diastolik hareketler esnasında basıncı ölçen bir aletle ölçülür.

Herkesin büyük ve küçük tansiyonunda farklılıklar görülmesine rağmen, genç ve sağlıklı bir insanda 120/80, 60 yaşın üzerinde insanlar için de 165/85 normaldir. Eğer küçük tansiyon 90'ın üzerinde veya 65'in altındaysa doktor kontrolüne ihtiyaç var demektir. Alıç *(Crataegus* türleri) ve Ju Hua *(Chrysanthemum)* gibi bitkiler yüksek kan basıncına iyi gelirken, düşük kan basıncı için genelde uyarıcı tonikler kullanılmaktadır. Ani göğüs ağrısı, çarpıntının birkaç dakikadan uzun sürmesi gibi belirtiler görüldüğünde doktora başvurmak gerekir.

Yüksek Kan Basıncı

Yüksek kan basıncının temel nedeni kanın yoğunlaşması, ateroskleroz ya da böbrek bozukluklarıdır. Belirtiler baş ağrısı,burun kanaması,baş dönmesi ve kalp ağrıları şeklinde görülebilir. Bunun için alıç, Ju Hua, civan perçemi *(Achillea millefolium)*, ıhlamur çiçeği *(Tilia cordata)* karışımından bir infüzyon hazırlayıp günde 3 fincan içilebilir. 20'şer damla gilaburu meyvası *(Viburnum opulus)*, alıç ve aslankuyruğu *(Leonurus cardiaca)* karışımından hazırlanmış tentür suya damlatılarak günde 3 kez içilebilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Düşük Kan Basıncı

Sürekli düşük kan basıncı, kan kaybı, genel halsizlik veya şok ile bağlantılı olabilir. Bazı insanlar doğal olarak düşük tansiyona sahiptir. Düşük tansiyon problem haline gelmeye başladığında baş dönmesi, baş ağrısı, huzursuzluk, panik atak gibi belirtiler ortaya çıkar. Tansiyonun 110/65'in altında seyretmesi düşük olarak kabul edilir. Bunun için günde 600 mg *Ginseng* gibi uyarıcı bitkiler kullanılabilir ve kahvaltıda yulaf ve potasyum içeren gıdalar tüketilebilir. Kurbağaotu *(Stachys officinalis)*, nane *(Mentha piperitae)*, biberiye *(Rosmarinus officinalis)*, cayenne *(Capsicum frutescens)* karışımından infüzyon hazırlayıp günde 2-3 fincan içilebilir.

Çarpıntı

Yorucu bir egzersizden sonraki kalp çarpıntısı doğaldır. Fakat dinlenme anındaki ani bir çarpıntı bir çok problemi beraberinde getirir. Bu durum stres ve gerilimin bir işareti olabildiği gibi aşırı kafein ve alkol tüketimi ile ilgili ya da tiroid bozukluğu veya ciddi bir kalp rahatsızlığının habercisi olabilir. Sorunun kaynağı stres ise suya 10 damla kediotu *(Valeriana officinalis)* veya çarkıfelek *(Passiflora incarnata)* tentürü damlatılıp içilir. Gerekirse bu tertip 2 saat sonra tekrarlanır. Panik atak için gülyağı (Rosae aetheroleum) kullanılabilir. Bunun için 2-3 damla gülyağı tentürü dil üstüne damlatılır. Kafein ve benzeri bileşikler içeren içecekler günde 4 fincandan fazla tüketilmemelidir. Yemeklerde daha çok sıvı yağ, özellikle de zeytin yağı tercih edilmelidir.

Demir Eksikliği Anemisi (Kansızlık)

Oksijen dokulara kırmızı kan hücresinde bulunan hemoglobin tarafından taşınır ve eksikliği vücutta oksijen açlığına yol açar. Belirtileri de bitkinlik, nefes darlığı, uykusuzluk, başdönmesi, çeşitli ağrılar ve enfeksiyona karşı direncin azalması şeklinde görülür. Demir vücutta hemoglobin üretimi için gereklidir. Dolayısıyla yetersiz beslenme ya da zayıf emilimden kaynaklanan demir eksikliği de anemiye yol açabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Dolaşım Yetersizliği

Dolaşım yetersizliği ciddi bir kalp hastalığının işareti olabileceği gibi kalıtımsal da olabilir. Bu durumda genel halsizlik ve baş dönmesi görülebilir. Zencefil ve karanfil gibi ısıtıcı ve uyarıcı droglardan hazırlanan dekoksiyondan günde 2-3 fincan içilebilir. Karabuğday infüzyonundan günde 1 fincan içilebilir. Günde 2 tane 200 mg.'lık *Ginkgo* kapsülü kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KALP HASTALIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR:

Bitki: *Digitalis purpurea* (Yüksük otu)
Drog: Digitalis folium (Yüksük otu yaprağı)
Familya: Scrophulariaceae
Yetiştiği yer: Orta ve Batı Anadolu ormanlarında bulunur. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir.
Etken madde: Primer ve sekonder glikozitler (Digitoksin, Gitoksin, Gitalohein)
Etki ve Kullanılış: Bu türler zayıf kalbin miyokardına etki ederek kasılmayı arttırırlar ve böylece ventriküllerin tamamen boşaltılmasına sebep olurlar.Bunun sonucunda atrioventriküler geçirgenlik zamanı arttırılır.Kalp adalesinin teşviki sonucu digital dozu daha da arttırılarak düzenli kalp atışları sağlanır. Digital preparatları vücutta birikim yaparlar. Bu nedenle bu preparatların kullanımının aralıklarla yapılması tavsiye edilir.Ayrıca toksik ve diüretik etkileri de vardır. Tedavide bu türlerin drogu ya da izole edilmiş glikozitleri kullanılırlar.
Kullanım şekli: Eskiden infüzyon veya tentür halinde kullanılırdı. Günümüzde digital glikozitlerinden hazırlanmış fitofarmakalar kullanılmaktadır.

Bitki: *Digitalis lanata* (Yünlü yüksük otu)
Drog: Digitalis folium
Familya: Scrophulariaceae
Yetiştiği yer: Orta ve Batı Anadolu ormanlarında bulunur.
Etken madde: Lanatozit A,B,C,D,E, asetil digitoksin.
Etki ve Kullanılış: *D. purpurea* gibi.
Kullanım şekli: *D. purpurea* gibi.

Bitki: *Strophantus gratus,S. combe,S. hispidus*
Drog: Strophantus semen (TK)
Familya: Apocynaceae
Etken madde: G-strafantozit (ouabain), K-strofantozit, H-strofantozit, simarozit.
Etki ve Kullanılış: Kalp kuvvetlendirici olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Granül halinde oral (ağızdan) ya da enjektabl çözelti halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki:*Nerium oleander* (Zakkum)
Drog: Nerii folium
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'de sulak yerlerde yetişir.
Etken madde: Oleandrin
Etki ve Kullanılış: Dahilen kalp kuvvetlendirici ve idrar arttırıcıdır.
Kullanım şekli: Glikozitleri oral yoldan alınır.

Bitki:*Thevetia neriifoli* (Sarı zakkum)
Drog: Thevetia semen
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'de yetişir.
Etken madde: Tevetozit A ve B
Etki ve Kullanılış: Kalp kuvvetlendiricidir.
Kullanım şekli: Tevetozit oral ya da iv (intravenöz-damar içine) olarak verilir. Birikmesi çok az olduğundan uzun süreli kullanılabilir.

Bitki: *Convallaria majalis* (İnci çiçeği)
Drog: Convallaria majalis herba
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ormanlarında yaygındır. Türkiye'de süs bitkisi olarak yetiştirilir.
Etken madde: Saponinler ve glikozitler (konvallotoksin)
Etki ve Kullanılış: Dahilen kalp kuvvetlendirici ve idrar arttırıcıdır.
Kullanım şekli:İnfuzyonundan kalp kuvvetlendirici olarak iki saatte bir çorba kaşığı, idrar arttırıcı olarak günde 2-3 bardak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki:*Urginea maritima* (Adasoğanı)
Drog: Scillae bulbus
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Güney Anadolu'da Antalya civarında kumluk bölgelerde bulunur.
Etken madde: Sillaren A ve B, şekerler, tanen, organik asitler ve glikozitler
Etki ve Kullanılış: Dahilen kalp kuvvetlendirici ve idrar arttırıcıdır.
Kullanım şekli:0.1 g toz günde 3 defa hap ya da güllaç şeklinde kullanılır.

Bitki:*Adonis vernalis* (Keklik gözü, Kanavcıotu)
Drog: Adonis herba
Familya: Ranunculaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da tarla kenarlarında yaygın olarak bulunur.
Etken madde: Simarin, adenotoksin
Etki ve Kullanılış: Dahilen kalp kuvvetlendirici
Kullanım şekli:İnfüzyon şeklinde günde 2-3 bardak içilebilir.

Bitki:*Crataegus monogyna, C.laevigata, C.oxycantha* (Alıç)
Drog: Crataegus fructus
Familya: Rosaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da özellikle Batı ve Güney Anadolu'da yaygın olarak görülür
Etken madde: Kardiyotonik glikozitler
Etki ve Kullanılış: Bitkinin çiçekli dal uçları ve meyvaları kardiyotonik glikozitler dolayısıyla dolaşımı güçlendirmek,kalp atışını düzenlemek ve koroner damarladaki kan akışını düzenlemek için kullanılır. Ayrıca vazodilatatör, rahatlatıcı, diüretik etkisi de bulunur.
Kullanım şekli:İnfüzyon , dekoksiyon, tentür ve kapsül hallerinde kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Leonurus cardiaca* (Aslankuyruğu)
Drog: Leonurus cardiaca herba
Familya: Labiatae
Etki ve Kullanılış: Kalp kuvvetlendirici tonik olarak kullanılır.
Kullanım şekli: İnfüzyon,tentür ve şurup halinde kullanılabilir.

Bitki: *Citrus* türleri
Drog: Citri fructus, Citri oleum
Familya: Rutaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz ülkeleri
Etken madde: Hesperidin
Etki ve Kullanılış: Kapiller damar geçirgenliğini arttırır.
Kullanım şekli: Meyvalar doğrudan tüketilir veya meyva kabuklarından hazırlanan fitofarmakalar ya da çaylar kullanılır.

Bitki:*Fagopyrus esculentium* (Karabuğday)
Drog: Fagopyri folium
Familya: Polygonaceae
Yetiştiği yer: Avrupa'da yetişir.
Etken madde: Rutin
Etki ve Kullanılış: Damar toniği, hipotansif, damar genişletici,antikoagülan olarak kullanılır.
Kullanım şekli:İnfüzyon halinde veya kapsül olarak kullanılır.

Bitki: *Sophora japonica* (Şemsiye Ağacı)
Drog: Çiçek tomurcukları
Familya: Fabaceae
Etken madde: Rutin
Etki ve Kullanılış:Çiçek tomurcukları veya meyvaları, kanamalara karşı kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Aesculus hippocastanum* (Atkestanesi)
Drog: Hippocastanum semen
Familya: Hippocastanaceae
Yetiştiği yer: Türkiye, Hindistan ve Avrupa'da süs bitkisi olarak yetiştirilir.
Etken madde: Nişasta, şekerler, sabit yağ, flavon türevleri ve kumarin türevleri
Etki ve Kullanılış: Damar daraltıcı ve kılcal damarların çatlamasını önleyici olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Drogdan hazırlanan çeşitli birleşimler kullanıldığı gibi infüzyonu da kullanılır.

Bitki: *Rauwolfia serpentina,R.micrantha,R.vomitaria*
Drog: Rauwolfia radix (Yılan kökü)
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Hindistan'da yetişir ve iklimin müsait olduğu yerlerde kültürü yapılır.
Etken madde: Rezerpin,resinamin,deserpidin,ajmalisin,ajmalin
Etki ve Kullanılış: Sedatif ve hipotansif etkidedir. Ajmalinden dolayı taşikardide, ajmalisinden dolayı da damar genişletici olarak angina pectoris tedavisinde kullanılır.
Kullanım şekli: Drogdan hazırlanan çaylar kullanılmakta ve fitofarmakaları da bulunmaktadır.

Bitki: *Veratrum album* (Beyaz çöpleme)
Drog: Veratrum albi rhizoma
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu dağlarının orman açıklıklarındaki çayırlarda yetişir.
Etken madde: Alkaloitler (Jervin,protojervin,veratridin).
Etki ve Kullanılış: Hipotansif etkidedir.
Kullanım şekli: Maleat tuzu halinde kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Viscum album* (Ökseotu,çekem)
Drog: Viscum albi fructus, Viscum albi herba
Familya: Loranthaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Akdeniz ülkelerinde ve Türkiye'de yetişir.
Etken madde: Reçine,saponinler,organik asitler ve alkaloitler.
Etki ve Kullanılış: Meyvaların ve yaprakların tansiyon düşürücü ve idrar arttırıcı etkileri vardır.

Bitki: *Allium sativum* (Sarmısak)
Drog: Allium sativi bulbus
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde de yetişen bir kültür bitkisidir.
Etken madde: Allisin, aliin
Etki ve Kullanılış: İdrar arttırıcı, tansiyon düşürücü, tromboza karşı, kandaki yağ oranını azaltıcı etkilere sahiptir.
Kullanım şekli: Günümüzde sarmısaktan hazırlanan fitofarmakalar bulunmaktadır. Tansiyon düşürücü olarak 10 g sarmısak başı ezilir, üzerine 10 g alkol konur. Karışım 1 gün bekletildikten sonra bezden süzülür. Elde edilen hülasadan günde 3 defa 15-30 damla içilir.

Bitki: *Dandrenthema grandiflorum (Ju hua-chrysanthemum)*
Etki ve Kullanılış: Çin tıbbında çiçek başları hipotansif olarak kullanılır.
Kullanım şekli: İnfüzyon,tentür,toz ve lapa halinde kullanılabilir.

Bitki: *Achillea millefolium* (Civanperçemi)
Drog: Millefolium herba
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Kuzey ve Doğu Anadolu'da yetişir.
Etken madde: Uçucu yağında seskiterpen bileşikler taşır.
Etki ve Kullanılış: Diüretik olarak kan basıncını düşürmek için kullanılır. Hamilelikte kullanımına dikkat etmek gerekir.
Kullanım şekli: İnfüzyon veya tentür şeklinde kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ginkgo biloba* (Japon eriği)
Drog: Ginkgo biloba folium
Familya: Ginkgoaceae
Yetiştiği yer: Çin ve Japonya'da tapınaklarda ve ılıman bölgelerde parklarda yetişen bir ağaçtır. Ülkemizde de bulunur.
Etki ve Kullanılış: Yapraklar damar genişletici ve dolaşımı uyarıcı etkidedir.
Kullanım şekli: Tablet, kapsül, tentür, infüzyon, dekoksiyon ve sulu ekstre halinde kullanılabilir.

Bitki: *Valeriana officinalis* (Kediotu)
Drog: Valeriana radix
Familya: Valerianaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Doğu Anadolu'da rutubetli çayırlarda bulunur.
Etken madde: Taze köklerde valepotriatlar, uçucu yağında valerianik asit bulunur.
Etki ve Kullanılış: Hipotansif etkidedir.
Kullanım şekli: Dekoksiyon ve tentür şeklinde kullanılır. Fazla kullanımı baş ağrısına yol açar. Uyku ilaçları ile birlikte kullanılmamalıdır.

Bitki: *Cinchona succirubra* (Kına kına)
Drog: Cinchona cortex
Familya: Rubiaceae
Yetiştiği yer: Güney Amerika,Doğu Hint Adaları
Etken madde: Kinidin
Etki ve Kullanılış: Kalp yatıştırıcı olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Kinidin tuzları taşıyan fitofarmakalar bulunmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Genista tinctoria* (Boyacı katırtırnağı)
Drog: Genista tinctoria flos
Familya: Leguminosae
Yetiştiği yer: Trakya ve Karadeniz bölgesinde yetişir.
Etken madde: Sitisin, anagirin, luteolin, genistein.
Etki ve Kullanılış: İdrar arttırıcı.
Kullanım şekli: %1-2'lik infüzyondan günde 3-4 bardak içilir.

Bitki: *Lupinus albus* (Termiye, Acı bakla)
Drog: Lupinus semen
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yabani olarak yetişir.
Etken madde: Sabit yağ ve alkaloitler (lupinin,spartein)
Etki ve Kullanılış: İdrar arttırıcı
Kullanım şekli: %2'lik dekoksiyonu günde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Ammi visnaga* (Diş otu)
Drog: Ammi visnaga fructus
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Yakındoğu ve Türkiye'de yabani olarak yetişir.
Etken madde: Sabit yağ, resin ve kromon türevleri (kellin).
Etki ve Kullanılış: İdrar arttırıcı,spazm çözücü.
Kullanım şekli: %5'lik infüzyonu veya dekoksiyonu günde 2-3 bardak içilir. Kellin oral ya da im uygulanarak kullanılır.

Bitki: *Cinnamomum camphora*
Drog: Camphora (Kafur)
Familya: Lauraceae
Yetiştiği yer: Japonya, Çin, Akdeniz ülkeleri.
Etken madde: Terpenik yapıda ketondur.
Etki ve Kullanılış: Kalp üzerinde uyarıcı bir etkiye sahiptir.
Kullanım şekli: Haricen alkoldeki çözeltisi (%10 a/a) hazırlanır veya zeytin yağındaki çözeltisi kullanılır (%10-20 a/a)

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Acarus calamus* (Eğir kökü)
Drog: Calamus aromatici rhizoma
Familya: Araceae
Yetiştiği yer: Sapanca,Yeniçağa, Beyşehir göllerinin kenarında ve Avrupa'da yetişir.
Etken madde: %1,5-3,5 oranında uçucu yağ taşır.
Etki ve Kullanılış: İdrar arttırıcı,spazm çözücü.
Kullanım şekli: Kuru kökü doğrudan veya infüzyonu halinde günde 1-3 g. kullanılır.

Bitki: *Atropa belladonae* (Güzelavrat otu)
Drog: Belladonna folium
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu dağlarının gölgeli orman açıklıklarında yetişmektedir.
Etken madde: Hiyosiyamin, atropin ve skopolamin
Etki ve Kullanılış: Spazm giderici olarak kullanılır.

Bitki: *Hyoscyamus niger* (Banotu)
Drog: Hyoscyamus folium
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de ve Avrupa'da viranelerde ve tarla kenarlarında yetişir.
Etken madde: Hiyosiyamin, skopolamin
Etki ve Kullanılış: Kalp üzerinde yatıştırıcı etkilidir.
Kullanım şekli: Dekoksiyonu haricen kullanılır.

Antikoagülanlar

Heparin (Heparinum):

Vücutta karaciğer, barsak ve arterler gibi bazı organların dokularında tuz halde bulunan bir mukopoliholozittir. Sanayide heparin sığır akciğerinden elde edilir. Heparin kanın pıhtılaşmasını, protrombinden trombin oluşumunu durdurarak engeller. Tromboza karşı koruyucu ve tedavi edici olarak kullanılır. Kan nakli sırasında da pıhtılaşmayı önlemek için kullanılır.

Fitofarmakalar:

Calciparine ampul
Heparin Novo flakon
Liquemine flakon
Nevparin flakon

Kumarinler:

Bitkilerde bulunan benzo α-piron yapısında maddelerdir. Özellikle Apiaceae familyasından *Aesculus, Fraxinus* türlerinden (umbelliferon, eskuletol, fraksozit), Solanaceae familyasından (skopoletol) elde edilirler. Biskumarinlerden dikumarol karaciğerde trombin oluşumunu azaltarak kanın pıhtılaşmasını engeller.

Koagülanlar

K vitamini:

Bağırsaklarda bulunan bir maddedir.Kanın pıhtılaşmasını sağlar.Bağırsak florası bozulduğu takdirde yeniden oluşamaz.O zaman dışardan takviye edilmesi gerekir.

Fitofarmakalar:

Engran kapsül
Konakion-MM ampul/ped.ampul
Libavit-K ampul
One-A-Day 55 Plus film tablet
Vi-Plex-K ampul

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GASTROİNTESTİNAL SİSTEME ETKİLİ BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GASTROİNTESTİNAL SİSTEME ETKİLİ BİTKİSEL DROGLAR

Gastrointestinal sistem (Sindirim Sistemi) üç kısma ayrılır:

1. Üst kısım: Ağız, mide ve duedonumun (onikiparmak barsağı) üst kısmından oluşur.

2. Orta kısım: Duedonumun alt kısmından ileum (ince barsağın son bölümü) sfenkterine (büzgen kas) kadar olan kısımdan oluşur.

3. Alt kısım: Çekum (kör barsak), kolon (kalın barsak) ve rektumdan oluşur.

Bu üç kısımdan en çok üst ve alt kısımlar hastalığa uğrayan kısımlardır. Bu nedenle de en çok bu kısımların droglarla ilgisi vardır. Sindirim sistemi ağızda başlayıp rektumda biten 100 cm uzunluğundaki bir kanaldır.

Stomaşik (Midevi) ve Karminatif (Gaz söktürücü) Bitkiler:

Bitki: *Mentha piperita* (Bahçe nanesi)
Drog: Mentha piperitae folium (Nane yaprağı)
Familya: Labiatae
Yetişme yeri: Kuzeybatı ve Batı Anadolu
Etken madde: Uçucu yağ, reçine, tanen, taşır. Uçucu yağ içinde terpenler, serbest ve ester halinde menton, mentofuran vardır.
Etki ve Kullanılış: Mide bulantılarını kesici, gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: %4-5'lik infüzyonu halinde sabah akşam birer bardak içilir.

Bitki: *Salvia officinalis* (Tıbbi adaçayı)
Drog: Salviae folium (Adaçayı yaprağı)
Familya: Labiatae
Yetişme yeri: Orta Avrupa ve Batı Balkanlarda yabani olarak yetişir. Türkiye'de yetişen türler; *S. triloba* (Anadolu adaçayı), *S. aethiopis* (Yünlü adaçayı), *S. dichroantha* (Kutnu) vb.
Etken madde: Uçucu yağ, acı madde, tanen taşır. Uçucu yağının içinde tuyon, sineol ve borneol vardır.
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: % 1-5'lik infüzyonu kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Thymus* sp. (Kekik)
Drog: Thymi herba
Familya: Labiatae
Yetişme yeri: Anadolu'da kurak tepelerde yabani olarak yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ, acı madde, tanen taşır. Uçucu yağ içinde timol ve karvakrol vardır.
Etki ve Kullanılış: Midevidir.
Kullanım şekli: %1-5'lik infüzyonu olarak ya da toz halde kullanılır.

Bitki: *Pimpinella anisum* (Anason)
Drog: Anisi vulgaris fructus (Anason meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Antalya, Aydın, İzmir, Balıkesir, Muğla, Burdur.
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ taşır. Uçucu yağın içide anetol vardır.
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücü, iştah açıcıdır.
Kullanım şekli: 0.5-1g toz halinde günde bir iki kez ya da %1-2'lik infüzyonu 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Piper nigrum* (Karabiber)
Drog: Piperi nigri fructus (Karabiber meyvası)
Familya: Piperaceae
Yetişme yeri: Hindistan
Etken madde: Nişasta, uçucu yağ ve reçine taşır. Reçine içindeki en önemli madde piperindir.
Etki ve Kullanılış:İştah açıcıdır.
Kullanım şekli: 0.05-2g hap halinde kullanılır.

Bitki: *Zingiber officinale* (Zencefil)
Drog: Zingiberis rhizoma (Zencefil rizomu)
Familya: Zingiberaceae
Yetişme yeri: Asya ve bazı tropik ülkeler.
Etken madde: Uçucu yağ, nişasta, reçine, taşır.
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: Günde 0.25- 1g toz ya da %1'lik infüzyonu 1-2 bardak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Carum carvi* (Frenk kimyonu)
Drog: Carvi fructus (Kimyon meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Doğu Anadolu Bölgesi, Avrupa
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ, reçine taşır. Uçucu yağın içinde karvon bulunur.
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: %2-5'lik infüzyon ya da dekoksiyonu günde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Cinnamomum ceylanicum* (Seylan tarçını)
Drog: Cinnamomi ceylanici cortex (Seylan tarçını kabuğu)
Familya: Lauraceae
Yetişme yeri: Hindistan, Doğu Hint adaları
Etken madde: Uçucu yağ, tanen
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: 0.05-0.3g tozu hap halinde günde birkaç kez tüketilir ya da %5'lik infüzyonu halinde günde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Coriandrum sativum* (Kişniş)
Drog: Coriandri fructus (Kişniş meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Anadolu'da yabani olarak bulunmakla birlikte Burdur ve Konya'da kültürü yapılır.
Etken madde: Uçucu yağ, tanen, reçine ve şekerler.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcı, gaz söktürücü ve hazmettiricidir.
Kullanım şekli: % 3'lük infüzyonu halinde günde 3 bardak içilir.

Bitki: *Angelica archangelica* (Melekotu)
Drog: Angelica radix (Melekotu kökü)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Avrupa ve Kuzey Asya
Etken madde: Uçucu yağ, kumarinler
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücü, hazmettiricidir.
Kullanım şekli: İnfüzyonu kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Anethum graveolens* (Dereotu)
Drog: Anethi fructus (Dereotu meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Güney Avrupa, Orta ve Güney Asya.
Etken madde: Reçine, uçucu yağ, tanen, sabit yağ taşır. Uçucu yağın içindeki en önemli madde karvondur.
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücü ve hazmettiricidir.
Kullanım şekli: % 4'lük infüzyonu halinde içilir.

Bitki: *Cuminum cyminum* (Kimyon)
Drog: Cumini fructus (Kimyon meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Orta Anadolu, Mısır, Akdeniz ülkeleri.
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ ve reçine taşır. Uçucu yağında kuminal bulunur.
Etki ve Kullanılış: Midevi, gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: 0.5-1g hapı halinde günde birkaç defa ya da %2-5'lik infüzyonu halinde günde 2-3 bardak tüketilir.

Bitki: *Illicium verum* (Yıldız anasonu)
Drog: Anisi stellati fructus (Yıldız anasonu meyvası)
Familya: Magnoliaceae
Yetişme yeri: Güney Çin, Japonya, Hint Adaları.
Etken madde: Uçucu yağı içinde anetol vardır.
Etki ve Kullanılış: Gaz söktürücü, midevidir.
Kullanım şekli: %0.5'lik dekoksiyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Eletteria cardamomum* (Kakule)
Drog: Cardamomi fructus (Kakule meyvası)
Familya: Zingiberaceae
Yetişme yeri: Güney Hindistan
Etken madde: Uçucu yağ, reçine, sabit yağ. Uçucu yağında terpineol, terpinilasetat ve sineol vardır.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcı, midevi, gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: Kakule tohumu 0.3-0.5g'lık hapı halinde günde birkaç defa ve %2-5'lik dekoksiyonu halinde günde 2-3 bardak kullanılır.

Bitki: *Foeniculum vulgare* (Rezene)
Drog: Foeniculi fructus (Rezene meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetişme yeri: Kuzey Anadolu
Etken madde: Sabit yağ ve uçucu yağ.
Etki ve Kullanılış: Midevi, gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: 0.5-1g'lık hapı halinde günde birkaç defa ya da %2'lik infüzyonu halinde günde 2-3 bardak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İştah Açıcı Bitkiler:

Genellikle acı lezzette bitkilerdir. Terpenik yapıda maddeler içerirler. Acı maddeler bir zamanlar ilaçlar içinde iştah açıcı olarak kullanılırdı. Bunlar ağızdaki sinirleri uyarırlar böylece de mide usaresinin artmasını sağlayarak iştah açarlar.

Bitki: *Artemisia absinthium* (Pelinotu)
Drog: Absinthi herba
Familya: Asteraceae
Yetişme yeri: Kuzey Anadolu, Güney Anadolu, İç Anadolu.
Etken madde: Acı maddeler (absintin, artabsin), uçucu yağ, flavon türevleri.
Etki ve Kullanılış: Midevi, iştah açıcıdır.
Kullanım şekli: Günde 1-2g toz halde ya da %2'lik infüzyonu halinde günde 3 bardak içilir.

Bitki: *Centaurium erythera* (Kırmızı kantaron)
Drog: Centaurii minoris herba
Familya: Gentianaceae
Yetişme yeri: Ülkemizde yaygındır.
Etken madde: Acı maddeler, uçucu yağ, reçine.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcı ve hazmı kolaylaştırıcıdır.
Kullanım şekli: Tozu günde 1-2 g ya da %3'lük infüzyonu halinde günde iki kez öğle ve akşam yemeklerinden önce kullanılır.

Bitki: *Citrus aurantium* var. *amara* (Turunç ağacı)
Drog: Aurantii cortex (Turunç kabuğu)
Familya: Rutaceae
Yetiştiği yer: Türkiye, Akdeniz ülkeleri.
Etken madde: Acı madde, uçucu yağ, pektin, reçine, flavon türevi glikozitler.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcı, midevi, lezzet ve koku verici
Kullanım şekli: 1-2g hap halinde günde birkaç kez, %2-5'lik infüzyonu halinde ise günde 2-3 bardak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cichorium endivae* (Hindiba)
Drog: Cichorii endivae folium (Hindiba yaprağı)
Familya: Asteracee
Yetiştiği yer: Ülkemizde yabani olarak bulunmamakla birlikte İstanbul ve Bursa'da yetiştirilir.
Etken madde: Acı maddeler
Etki ve Kullanılış: İştah açıcı, gaz söktürücüdür.
Kullanım şekli: %1'lik infüzyonu halinde içilir.

Bitki: *Crocus sativus* (Safran)
Drog: Croci stigmata
Familya: İridaceae
Yetiştiği yer: Safranbolu'da yetiştirilir.
Etken madde: Acı madde (pikrokrosin), uçucu yağ, sabit yağ, boyar madde(krosin).
Etki ve Kullanılış: İştah açıcıdır.
Kullanım şekli: İştah açıcı ve midevi olarak günde birkaç kez 0.2-0.5g tozu kullanılır.

Bitki: *Humulus lupulus* (Şerbetçiotu)
Drog: Humuli lupuli flos (Şerbetçiotu çiçeği), Strobuli lupuli
Familya: Cannabinaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu'da az miktarda bulunur.
Etken madde: Acı maddeler (humulon, lupulon),uçucu yağ, reçine, tanen, mum.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcıdır.
Kullanım şekli: %1-2'lik infüzyonu halinde günde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Gentiana lutea* (Centiyane)
Drog: Gentianae radix (Centiyane kökü)
Familya: Gentianaceae
Yetiştiği yer: Orta Avrupa'da yetişir, ülkemizde de az rastlanır.
Etken madde: Uçucu yağ, sabit yağ, reçine.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcı, midevidir.
Kullanım şekli: Baharat halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Vanilla planifolia* (Vanilya)
Drog: Vanillae fructus (Vanilya meyvası)
Familya: Orchidaceae
Yetiştiği yer: Tropikal bölgeler.
Etken madde: Vanilin, sabit yağ, reçine.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcıdır.
Kullanım şekli: 0.2-0.3g hapı halinde günde birkaç defa kullanılır.

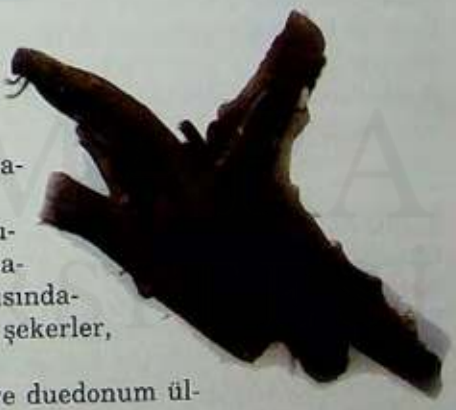
Bitki: *Trigonella foenum-graecum* (Boyotu, Çemen otu)
Drog: Foenu-graeci semen (Boyotu tohumu)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu.
Etken madde: Sabit yağ, müsilaj, fitin, kolin, trigonellin ve saponin taşır.
Etki ve Kullanılış: İştah açıcıdır.
Kullanım şekli: Halk arasında baharat olarak kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ülsere Etkili Bitkiler:

Bitki: *Hypericum perforatum* (Sarı kantaron)
Drog: Hyperici herba
Familya: Hypericaceae
Yetişme yeri: Kuzey Anadolu'da yaygındır.
Etken madde: Uçucu yağ, flavon türevleri, hiperisin ve tanen.
Etki ve Kullanılış: Haricen yara iyi edicidir.
Kullanım şekli: Zeytin yağında bekletilip hazırlanan yağı içilerek ya da sürülerek kullanılır.

Bitki: *Acarus calamus* (Eğir kökü)
Drog: Calami rhizoma
Familya: Araceae
Yetişme yeri: Anadolu'da Sapanca, Yeniçağa ve Beyşehir göllerinin kenarlarında yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ (asamil alkol, asaron, öjenol)
Etki ve Kullanılış: Halk arasında hazımsızlık ve mide rahatsızlıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Çayı halinde kullanılır. Fazla kullanımı tavsiye edilmemektedir.

Bitki: *Glycyrrhiza glabra* (Meyan)
Drog: Liquiritiae radix (Meyan kökü)
Familya: Fabaceae
Yetişme yeri: Güney Anadolu'da yaygındır. Nehir ve dere kenarlarındaki kumluklarda yetişir.
Etken madde: Flavon türevleri (likuritin, izolikuritin), şekerden 50 kat daha tatlı olan triterpenik saponin yapısındaki (glisirizik asit, glisirizin), nişasta, şekerler, zamk, reçine taşır.
Etki ve Kullanılış: Gastrit, mide ve duedonum ülserlerinde kullanılır.
Kullanım şekli: 0.5-1 g'lık hapı halinde günde birkaç defa ya da %5'lik infüzyonu veya dekoksiyonu halinde günde 2-3 bardak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Altheae officinalis* (Hatmi)
Drog: Althae radix (Hatmi kökü)
Familya: Malvaceae
Yetişme yeri: Anadolu'da yaygındır. Sulak yerler, dere kenarları ve tarlalarda bulunur.
Etken madde: Müsilaj
Etki ve Kullanılış: Mide ülserlerinde yara iyi edici, yumuşatıcı ve koruyucudur.
Kullanım şekli: Toz haldeki kökü günde üç kere 3-4 g tüketilir ya da %10'luk dekoksiyonu halinde kullanılır.

Emetik (Kusturucu) Etkili Droglar:

Bunlar kusturucu etki gösteren droglardır.

Bitki: *Uragago ipecacuanhae* (İpeka)
Drog: İpecacuanhae radix (İpeka kökü)
Familya: Rubiaceae
Yetişme yeri: Brezilya
Etken madde: Emetin ve türevleri
Etki ve Kullanılış: Az miktarda balgam söktürücü, çok miktarda kusturucudur.
Kullanım şekli: Yaklaşık 2 g ipeka tozu su ile içilir. 15-60 dakikada kusma meydana gelir.

Bitki: *Asarum europaeum*
Drog: Asari rhizoma
Familya: Aristolochiaceae
Yetişme yeri: Kuzey Anadolu
Etken madde: Acı madde, reçine, tanen, uçucu yağ, organik asitler.
Etki ve Kullanılış: Kusturucudur.
Kullanım şekli: Yaklaşık 2 g kök bir bardak su içinde içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Anthelmentik (Solucan düşürücü) Etkili Droglar:

Barsak kanalında bulunan parazitleri ya uyuşturarak ya da öldürerek etki gösteren bitkilerdir.Ancak, bir anthelmentik drog kullandıktan sonra, ölü ya da uyuşmuş kurtların bir müshil yardımıyla vücuttan atılması gereklidir.

Bitki: *Artemisia cina* (Horasani)
Drog: Cina flores
Familya: Asteraceae
Yetişme yeri: Türkistan
Etken madde: Santonin, artemisin, reçine
Etki ve Kullanılış: Kurt düşürücü (tenyalar üzerine etkili). Parazitleri öldürmez, felç eder. Bu nedenle bir müshil ile birlikte kullanılmalı.
Kullanım şekli: Üç gün boyunca %1'lik infüzyonu halinde günde 3 bardak içilir.

Bitki: *Areca catechu* (Kaşu)
Drog: Areca semen
Familya: Palmae
Yetişme yeri: Güney ve Güneydoğu Asya.
Etken madde: Arekolin
Etki ve Kullanılış: Anthelmentikdir.
Kullanım şekli: Arekolin bromhidrat tuzu hipodermik (deri altı) enjeksiyonu halinde tenya düşürücü olarak kullanılır.

Bitki: *Chenopodium ambrosioides* var. *anthelmenticum*
Drog: Chenopodii oleum (Kenopod esansı)
Familya: Chenopodiaceae
Yetişme yeri: Hindistan'ın Batısı ve Amerika.
Etken madde: Uçucu yağ (askaridol, ökaliptol)
Etki ve Kullanılış: Anthelmentikdir.
Kullanım şekli: Günümüzde daha çok veteriner hekimlikte kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cucurbita pepo* (Sakız kabağı)
Drog: Cucurbitae semen
Familya: Cucurbitaceae
Yetişme yeri: Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: Kukurbitaminler, reçine, sabit yağ.
Etki ve Kullanılış: Kurt ve şerit düşürücüdür.
Kullanım şekli: Taze tohumun dış kabuğu soyularak aç karnına kullanılır. Çocuklarda miktarına dikkat edilmelidir.

Bitki: *Dryopteris filix-mas* (Erkek eğreltiotu)
Drog: Filicis rhizoma
Familya: Aspidiaceae
Yetişme yeri: Kuzey Anadolu
Etken madde: Flavaspidik asit
Etki ve kullanılış: Barsak parazitlerini düşürücüdür. Özellikle tenyalara etkilidir.
Kullanım şekli: 4-8 g eterli hülasa veya 12-15 g taze rizom toz halinde bal ile karıştırılarak ya da dekoksiyon halinde sabah aç karnına içilir. Drogun alınmasından 1 saat sonra müshil alınmalıdır. Hekim kontrolünde kullanılmalıdır.

Bitki: *Punica granatum* (Nar ağacı)
Drog: Granati cortex (Nar ağacı kabuğu)
Familya: Punicaceae
Yetişme yeri: Kuzeydoğu Anadolu
Etken madde: Pelletierin
Etki ve kullanılış: Anthelmentiktir.
Kullanım şekli: 60 g toz drog 750 g suda 6 saat bekletilir. Hafif ateşte 250 g kalıncaya kadar kaynatılır, süzülür. Süzüntü tatlandırılıp yarım saat ara ile 2-3 kere içilir. Drogun alınmasından 2 saat sonra müshil alınmalıdır. Hekim kontrolünde kullanılmalı.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Müshil Etkili Droglar:

Hafif etkili müshiller: Laksatif

Orta etkili müshiller: Purgatif

Kuvvetli etkili müshiller: Katartik

Çok kuvvetli etkili müshiller: Drastik etkili olarak adlandırılırlar.

Müshil etkili maddeler aç karnına alınmalıdır. Zira etkilerini peristaltik hareketi (mide ve barsak içerisinde yukarıdan aşağıya doğru halka ve helezon şeklindeki kasılmalar) arttırarak sürdürürler. Tok karnına peristaltik hareketler uyarılmaz.

Bu maddelerin bir de yan etkileri vardır. Bunlar bazen kabızlığı arttırabilir ve gaz oluştururlar. Karında kramp söz konusu olabilir. Dehidratasyon (su kaybı) oluşabilir. Bulantı, kusma ve barsak tembelliği söz konusu olabilir.

Drastik olan müshiller çok tehlikeli zehirlenme vakalarında barsağı çok çabuk boşaltmak gereken durumlarda kullanılırlar. Bunların kullanımı için doktor kontrolü şarttır.

Laksatif ve Purgatifler

Agar, Podophyllum: Bunlar su tutan kolloidlerdir ve hacim oluşturarak işlev görürler.

Kepek: Öğütülemeyen fibröz bir bitkidir. Su absorbe edip hacim oluşturur.

Sinameki: Yaprak ve meyvaları antrakinon türevi taşır. Bu maddeler dolayısıyla etki eder.

Kaskara, ravend, sarı sabır: Sinameki gibi etki eder.

Etken maddelerine göre etki eden müshiller:

1. Karbonhidrat içerenler
2. Sabit yağ içerenler
3. Antrasen türevlerini içerenler
4. Reçine içerenler

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitkisel laksatifler

1. Karbonhidrat içerenler

a. Oksijen ve türevlerini içerenler

Bitki: *Tamarindus indica* (Demirhindi)
Drog: Tamarindorum pulpa
Familya: Caesalpiniaceae
Yetiştiği yer: Tropikal bölgeler
Etken madde: Tartarik, sitrik ve malik asitler, potasyum hidrojen tartarat, invert şeker.
Etki ve kullanılış: Müshil
Kullanım şekli: Hazırlanan demirhindi macunu sabahları aç karnına 20-60 g kullanılır.

Demirhindi macunu hazırlanışı :

Papatya tozu	3 g
Sinameki meyvası tozu	30 g
Demirhindi pulpası	50 g
Şeker şurubu yeterli miktar	

Bitki: *Fraxinus ornus* (Dişbudak)
Drog: Manna (Kudret helvası)
Familya: Oleaceae
Yetiştiği yer: Kuzeybatı ve Batı Anadolu'da yaygındır ancak ülkemizde bu drog elde edilmez.
Etken madde: D-mannitol, şekerler, reçine.
Etki ve kullanılış: Müshil
Kullanım şekli: Süt içinde eritilmiş halde günde 5-30 g tüketilir. Özellikle çocuklarda kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

b. Müsilaj içerenler

Laksatif etkili droglar devamlı alınırlarsa alışkanlık oluşur. Kronik kabızlık çeşitli nedenlerle oluşabilir. Bunu giderebilmek için müsilaj kullanılır. Müsilaj içeren maddeler vücutta şişerek dışkının kolay atılımını sağlar.

Bitki: *Linum usitatissimum*
Drog: Lini semen (Keten tohumu)
Familya: Linaceae
Yetiştiği yer: Kültürü yapılan bir bitkidir.
Etken madde: Müsilaj, sabit yağ, linimarin.
Etki ve kullanılış: Mukoza tahrişlerine mani olunması gerektiğinde mekanik müshil olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Tohumlar temizlenip granüle hale getirilir. Günde 2-3 defa 1 yemek kaşığı meyva suyu ile birlikte verilir.

Bitki: *Plantago psyllium*
Drog: Psylli semen (Karnıyarık tohumu)
Familya: Plantaginaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygındır.
Etken madde: Müsilaj, iridoit, sabit yağ.
Etki ve kullanılış: Müshil etkili olan bu drog, barsağın peristaltik hareketlerini düzenler. Kalorinin kontrol edildiği zayıflama diyetlerinde kullanılır. Başka laksatiflerle birlikte verilmesi tavsiye edilmez.
Kullanım şekli: 15-45 g tohum bol suyla karıştırılarak içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

2. Sabit yağ içerenler

a. Purgatif- Drastikler

Bitki: *Ricinus communis*
Drog: Ricini oleum (Hint yağı)
Familya: Euphorbiaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz bölgesi, Hindistan
Etken madde: Risinoleik asit
Etki ve kullanılış: Müshil
Kullanım şekli:

Hafif bir etki için	:	2-10 g
Orta bir etki için	:	15-20 g
Kuvvetli bir etki için	:	30-40 g

Kahve ya da meyva suyu (portakal, limon) ile içilebilir.

Bitki: *Croton tiglium* (Sultan tohumu)
Drog: Crotonis oleum
Familya: Euphorbiaceae
Yetiştiği yer: Hindistan
Etken madde: Sabit yağ
Etki ve kullanılış: Kuvvetli müshil etkilidir.
Kullanım şekli: Zeytin yağına bir damla damlatılarak içilir. Yüksek miktarda kullanıldığında ölüme varabilen zehirlenmeler oluşur. Bu nedenle artık dahilen kullanılmamaktadır.

b. Lubrifiyan (Kaydırıcı) Olanlar

Bitki: *Olea europea* (Zeytin)
Drog: Olivae oleum (Zeytin yağı)
Familya: Oleaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz bölgesi
Etken madde: Oleik asit gliseritleri, vitaminler (A ve E), fitosterol.
Etki ve Kullanılış: Müshil
Kullanım şekli: Sabahları aç karnına 1-2 çorba kaşığı tüketilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

3. Antrasen Türevi İçerenler

Bitki: *Rhamnus purshianae*
Drog: Rhamni purshianae cortex (Casgara Sagrada)
Familya: Rhamnaceae
Yetiştiği yer: Amerika'da yetişir. Kenya'da kültürü yapılır.
Etken madde: Kaskarozitler (A, B, C, D)
Etki ve kullanılış: Laksatif.

Bitki: *Rhamnus cathartica* (Akdiken)
Drog: Rhamni catharticae fructus
Familya: Rhamnaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu
Etken madde: Antrasen türevleri (emodin, frangulin), flavon türevleri
Etki ve kullanılış: Müshil
Kullanım şekli: Kuru meyvalardan hazırlanan toz günde birkaç defa 2-5 g ya da taze meyvalar sıkılıp şekerle karıştırılmak suretiyle kullanılır.

Bitki: *Frangula alnus* (Barut ağacı)
Drog: Frangulae cortex (Barut ağacı kabuğu)
Familya: Rhamnaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu
Etken madde: Antrasen türevleri (frangulin ve diğerleri), saponin, şekerler, acı madde, tanen.
Etki ve Kullanılış: Müshil. Taze kabuklar tahriş edicidir. Bu yüzden en az bir yıllık kabuklar kullanılmalı.
Kullanım şekli: %10'luk dekoksiyonu halinde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Aloe vera, Aloe ferox* (Sarı sabır)
Drog: Aloe (Aloe türlerinin yapraklarından çıkarılan usarenin yoğunlaştırılmasıyla elde edilir.)
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Güneybatı Anadolu
Etken madde: Serbest ve glikozitleri halinde antrasen türevleri (aloin), uçucu yağ, reçine.
Etki ve Kullanılış: Müshil.
Kullanım şekli: Günde 0.5-1 g hap halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cassia acutifolia* (Sinameki)
Drog: Sennae folia (Sinameki yaprağı)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Arabistan, Kuzeydoğu Afrika
Etken madde: Antrasen türevleri (sennozit A ve B), reçine, flavon türevleri.
Etki ve Kullanılış: Kuvvetli müshil.
Kullanım şekli: İnfüzyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Rheum palmatum, Rheum officinalis* (Ravent)
Drog: Rhei rhizoma (Ravent rizomu)
Familya: Polygonaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Çin, Tibet.
Etken madde: Antrasen türevleri, tanen.
Etki ve Kullanılış: Az miktarda midevi ve kabız, çok miktarda müshil etkilidir.
Kullanım şekli: Günde 3 bardak %1'lik infüzyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

4. Reçine Taşıyanlar

Bitki: *Exogonium purga* (Calapa)
Drog: Jalapae tubera (Calapa yumrusu)
Familya: Convolvulaceae
Yetiştiği yer: Meksika
Etken madde: Reçine, nişasta, şeker, zamk.
Etki ve Kullanılış: Kuvvetli müshil.
Kullanım şekli: Günde 0.3- 1 g hapı halinde kullanılır.

Bitki: *Convolvulus scamonia* (Mahmudeotu)
Drog: Scamonia radix
Familya: Convolvulaceae
Yetiştiği yer: Anadolu, Irak.
Etken madde: Reçine, nişasta, zamk.
Etki ve Kullanılış: Tahriş edici müshil.
Kullanım şekli: Günde 0.5- 1g hapı halinde kullanılır.

Bitki: *Podophyllum peltatum*
Drog: Podophylli rhizoma
Familya: Berberidaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Amerika'nın doğu sahilleri.
Etken madde: Podofillotoksin, (α-peltatin, ß-peltatin).
Etki ve Kullanılış: Purgatif.

Bitki: *Citrillus colocynthis* (Acı karpuz)
Drog: Colocynthidis fructus
Familya: Cucurbitaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de Mersin ve Kuzey Afrika ülkeleri.
Etken madde: Acı madde, reçine, müsilaj, glikozitler
Etki ve Kullanılış: Müshil.
Kullanım şekli: Dekoksiyonu halinde kullanılır. Tahriş edici bir müshildir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ecballium elaterium* (Eşek hıyarı)
Drog: Elaterii fructus
Familya: Cucurbitaceae
Yetiştiği yer: Türkiye ve Avrupa'nın güneyinde yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Eletarin ve türevleri.
Etki ve Kullanılış: Müshil.
Kullanım şekli: Günde bir kere 0.005-0.006 g hapı halinde kullanılır.

Kabız Etkili Droglar:

Bitki: *Ceratonia siliqua* (Keçi boynuzu)
Drog: Ceratonia fructus
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz bölgesi
Etken madde: Sabit yağ , müsilaj.
Etki ve Kullanılış: Kabız.
Kullanım şekli: Komposto halinde kullanılır.

Bitki: *Aesculus hippocastanum* (At kestanesi)
Drog: Hippocastani cortex
Familya: Hippocastanaceae
Yetiştiği yer: Türkiye, Avrupa.
Etken madde: Kateşik tanen, saponin, flavon ve kumarin türevleri.
Etki ve Kullanılış: Kabız.
Kullanım şekli: %5'lik infüzyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Juglans regia* (Ceviz)
Drog: Juglandis folium (Ceviz yaprağı)
Familya: Juglandaceae
Yetiştiği yer: Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu.
Etken madde: Tanen, uçucu yağ, juglon.
Etki ve Kullanılış: Kabız.
Kullanım şekli: %5'lik dekoksiyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Thea sinensis* (Çay)
Drog: Thea nigrae folium (Çay yaprağı)
Familya: Theaceae
Yetiştiği yer: Kuzeydoğu Anadolu, Çin, Japonya, Tayland, Sri Lanka.
Etken madde: Tanen, kafein, teofilin, teobromin.
Etki ve kullanılış: Kabız.
Kullanım şekli: %5'lik infüzyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Fragaria vesca* (Çilek)
Drog: Fragariae radix (Çilek kökü)
Familya: Rosaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu.
Etken madde: Tanen, şekerler, terpenler.
Etki ve kullanılış: Kabız.
Kullanım şekli: %5'lik infüsyonu veya dakoksiyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Vaccinium myrtillus* (Çoban üzümü)
Drog: Myrtilli folium (Çoban üzümü yaprağı)
Familya: Ericaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu.
Etken madde: Tanen, organik asitler, C vitamini, glikozitler.
Etki ve kullanılış: Kabız.
Kullanım şekli: %5'lik infüzyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

KARACİĞER VE SAFRA RAHATSIZLIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR VE FİTOFARMAKALAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KARACİĞER VE SAFRA RAHATSIZLIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR VE FİTOFARMAKALAR

Karaciğer (KC) vücudumuzun en büyük organlarından biri olup yetişkinlerde 1-2.5 kg ağırlığındadır. Karın boşluğunun üst tarafında, diaframın altında yer alan, kırmızı-kahverengi bir organdır. Karaciğer, temel vücut fonksiyonlarımız arasından üç tanesini yerine getirir.

a. Safra üretimi ve onun on iki-parmak bağırsağına akıtılması

b. Metabolik fonksiyonlar (karbohidrat, yağ ve protein metabolizmasındaki rolü)

c. Kanın filtrasyonu

Safra kesesi ise karaciğerin altında bulunan armut şeklinde, ince duvarlı, ortalama 50 ml hacminde bir kesedir. Karaciğerde üretilen safrayı depolar ve yoğunlaştırır.

Birbirine bağlı çalışan bu iki organın fonksiyonlarının bozulması halinde genellikle önemli rahatsızlıklar ortaya çıkar. Hepatit A,B,C, karaciğer yağlanması, safra kolikleri, safra yolları tıkanıklıkları bunlar arasından sadece birkaç önemli rahatsızlıktır. Bitkilerle tedavide bu rahatsızlıklar için fitofarmakalar birinci derecede tercih edilenlerdir. Ancak, bitkisel droglarla hazırlanan çaylar da hepatoprotektif (karaciğer koruyucu) etki göstermektedir.

Karaciğer tedavisinde yaygın olarak kullanılan fitofarmakaların ticari isimleri şöyle sıralanabilir:

a. LEGALON

b. HEPATİCUM-MEDICE N

c. CHERIRANTHOL

d. HEPODURAN

e. BİLİSAN

f. HEPATİMED N

g. CHOLONGAL

h. ESBERİGAL N

ı. BETULUM

i. CEFACHOL N

j. GALENAVOWEN

Türkiye'de ve dünyanın çeşitli bölgelerinde karaciğer ve safra rahatsızlıklarında bitkilerle tedavinin yaygın ve belli birkaç bitki üzerinde yoğunlaştığını görmekteyiz. Şimdi, dünyanın çeşitli bölgelerinde bu amaç için kullanılan bazı drogları görelim:

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Silybum marianum* (Devedikeni)
Drog: Silybii fructus
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Seskiterpenler ve flavanolignan yapısındaki bileşikler.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin meyvaları safra rahatsızlıklarında, bazı mantar zehirlenmelerinde ve viral sarılıkta kullanılmaktadır.
Bitkinin içerdiği "silimarin" isimli flavanolignan karışımı olan etken maddesi K.C. hücre çekirdeğindeki polimeraz A aktivitesini stimüle eder.
Kolagog (safra arttırıcı) etkisi de bulunan bu madde mantar zehirlenmelerinde de tek başına etkili bir bileşiktir. Bu madde aynı zamanda K.C.için çok iyi bir koruyucudur. Bitkinin ekstrelerini içeren preparatlar raflarda yerlerini almıştır.

Yüksek oranda silibinden oluşmuş olan silimarin'in K.C. hücreleri üzerinde başlıca 3 etkisi vardır:

1. RNA polimerazın hücre çekirdeğindeki aktivitesini uyarır. Böylece karaciğerin rejenerasyon (yenilenme) kabiliyetini arttırır.

2. Hücre çekirdeği zarının lipitlerini stabilize eder.

3. Antiperoksidatif etkiler de gösterebilir.

Farmakokinetik çalışmalar sonunda ^{14}C ile işaretlenen silibinin köpek ve sıçanlarda ağız yoluyla verildiği zaman %50 resorbe edildiği, bunun yanında %10 kadarının da dolaşım sistemine geçtiği saptanmıştır.
Kullanım şekli: Çay olarak kullanımında günlük doz 12-15 g'dır.

Piyasada bulunan fitofarmakaları:

SİLİMARİT, Kapsül
LEGALON 70 veya 140, Süspansiyon ve Kapsül
HEPAR-LOGES N, Draje

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cynara scolymus* (Enginar)
Drog: Cynarae folia
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yaygın olarak yetişmekte ve kültürü yapılmaktadır.
Etken madde: Sinaropikrin, sinarin, kafeik asit, hidroksi sinnamik asit, luteolin ve türevleri.
Etki ve kullanılışı: Drogun farmakolojik etkilerinden polifenolik bileşiklerin (seskiterpen lakton yapısındaki sinarin ve sinaropikrin) karışımı sorumludur. Lipit düşürücü etki luteolinden ileri gelmektedir. Enginar ekstreleri koleretik (safra düzenleyici) etki de gösterirler. Bunu kolesterol sentezini inhibe ederek gerçekleştirirler. Bunun yanında bitkinin antioksidatif , hepatoprotektif (karaciğeri koruyucu) etkisi de saptanmıştır. Enginar ekstreleri CCl_4 zehirlenmelerinde de hücre ölümlerini azaltmaktadır.
Kullanım şekli: Çay olarak kullanımında günlük doz 6 g 'dır.

Piyasada bulunan fitofarmakaları: HEPAR-SL forte, Kapsül
DİVİNAL GALLE

Bitki: *Curcuma longa* (Zerdeçal)
Drog: Curcumi rhizoma
Familya: Zingiberaceae
Yetiştiği yer: Hindistan başta olmak üzere birçok tropik ülkede yetişmektedir.
Etken madde: Kürkümin, disinnamoilmetanin ve diğer bazı türevleri, uçucu yağ
Etki ve kullanılışı: Drog taşıdığı, bileşimindeki etken maddelerinden dolayı kolagog, antiflojistik (romatizmalı bölgedeki kızarıklığı giderici), kolesitokinetik etki göstermektedir.
Kullanım şekli:Çay olarak kullanımında günlük doz 1,5-3 g'dır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Chelidonium majus* (Kırlangıç otu)
Drog: Chelidonii herba
Familya: Papaveraceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu'da gölgelik ve rutubetli yerlerde yetişmektedir.
Etken madde: Bitki alkaloit taşımaktadır.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin toprak üstü kısmı taşıdığı kelidonin isimli alkaloidinden dolayı zayıf analjezik, santral sinir sistemi stimülanı, spazmolitik etki gösterirken taşıdığı diğer alkaloitlerden dolayı da koleretik etki göstermektedir. Genel olarak drog, safra düzenleyici ve sindirim sisteminin kramplı ağrılarında kullanılan preparatların içeriğine girmektedir.
Kullanım şekli: Çay olarak kullanımında günlük doz 2-5 g 'dır.

Bitki: *Fumaria officinalis* (Şahtereotu)
Drog: Fumariae herba
Familya: Papaveraceae
Yetiştiği yer: Boş tarlalar içerisinde tüm ülkemizde yetişmektedir.
Etken madde: Bitki alkaloit taşımaktadır.
Etki ve kullanılışı: Toprak üstü kısmı kullanılan bitki genel olarak benzilizokinolin tipi alkaloitler taşıdığından dolayı safra yolları rahatsızlıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Çay olarak kullanımında günlük doz 6 g 'dır

Piyasada bulunan fitofarmakaları: BİLOBENE, film tablet
ODDİBİL, draje

Bitki: *Taraxacum officinalis* (Karahindiba)
Drog: Taraxaci radix
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın bir bitkidir.
Etken madde: Drog seskiterpen laktonlar, triterpenler, steroitler,flavonlar taşır.

Etki ve kullanılışı: Kökleri kullanılan bu bitki taşıdığı etken maddelerinden dolayı kolagog, diüretik, mide salgısını düzenleyici olarak kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Çay olarak kullanımında günlük doz: 3 g 'dır.
Piyasada bulunan fitofarmakaları: CHOLAKTON
GALLEB S
TARALEON 'dur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Artemisia absinthium* (Pelin otu)
Drog: Absintii flores
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Kuzey, İç ve Güney Anadolu'da yabani olarak yetişir.
Etken madde: Bitkinin çiçek durumları seskiterpen laktonlar taşır.
Etki ve kullanılışı: Taşıdığı etken maddelerinden dolayı kolagog ve hepatoprotektif olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Fitofarmakaların bileşimine girer, çay olarak kullanımı görülmemiştir.

Bitki: *Achillea millefolium* (Civan perçemi)
Drog: Millefolii flores
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Kuzey ve Doğu Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: Seskiterpen laktonlar taşır.
Etki ve kullanılışı: Safra rahatsızlıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Piyasada bulunan fitofarmakası: SALUS (Schafgarben-Tropfen)'dur.

Bitki: *Allium scorodoprasum* subsp.*rotundum* (Kargasoğanı)
Drog: Allii scorodoprasum bulbus
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu'da yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Bitkinin soğanları seskiterpen lakton tipi bileşikler taşımaktadır.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin soğanlarının suyu hepatit tedavisinde kullanılır.
Kullanım şekli: Halk arasında taze bitki yenerek tedavi uygulanmaktadır.

Bitki: *Arum italicum* (Domuz lahanası)
Drog: Aronis rhizoma.
Familya: Aracaceae
Yetiştiği yer: Bitki ülkemizde Karadeniz bölgesinde oldukça yaygındır.
Etken madde: Saponin ve alkaloitler taşır.
Etki ve kullanılışı: Köklerinin suyu hepatit tedavisinde kullanılır.
Kullanım şekli: Halk arasında, köklerinden suyu çıkartılarak 1 çay kaşığı, günde 1 kez olmak üzere tedavi uygulanır. Ancak, drog zehirli etki gösterdiğinden dolayı dikkatli kullanmak gerekir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Fraxinus angustifolia* subsp. *oxcarypa* (Dişbudak)
Drog: Fraxinii herba
Familya: Oleaceae
Yetiştiği yer: Kuzey batı ve Batı Anadolu'da yaygındır.
Etken madde: Etkiden sorumlu etken madde grubu henüz tespit edilmemiştir.
Etki ve kullanılışı: Kurutulmuş gövdeleri hepatit tedavisinde kullanılır.
Kullanım şekli: Yaklaşık 6 g drog, kaynatılmış 250 ml su içine atılıp, bekletilerek elde edilen çayı isteğe bağlı olarak şeker ilavesiyle içilerek hepatit tedavisinde kullanılır.

Bitki: *Glycine max* (Soya)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında kültürü yapılmaktadır.
Etken madde: Steroid yapıda bileşikler, karbohidratlar ve protein.
Etki ve kullanılışı: Tohumlarındaki lesitinden dolayı karaciğer ve safra rahatsızlıklarının birçok çeşidinde kullanılan fitofarmakaların bileşimine girer.
Kullanım şekli: Drogun piyasada da bulunan bir fitofarmakası vardır: ESSENTIALE forte N.

Bitki:*Raphanus sativus* (Turp)
Drog: Raphani radix
Familya: Cruciferae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yaygın olarak kültürü yapılmaktadır.
Etken madde:Uçucu yağ (hardal esansı), kükürtlü glikozitler ve vitamin C taşımaktadır.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin kökleri kronik safra rahatsızlıklarında kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Piyasada bulunan fitofarmakası: KNEIPP RETTICH PFLANZENSAFT.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ricinus communis* (Hintyağı bitkisi)
Drog: Ricini oleum ve Ricini folium
Familya: Euphorbiaceae
Yetiştiği yer: Afrika kıtasında yetişmektedir.
Etken madde: Sabit yağ, acı maddeler ve risinoleik asit taşır.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin yaprakları KC rahatsızlıklarında kullanılır. Bunun yanında tohum yağı da koleretiktir.
Kullanım şekli: Yapraklarından elde edilen dekoksiyonu KC rahatsızlıklarında kullanılır.

Bitki: *Asparagus stipularis* (Kuşkonmaz)
Drog: Asparagi herba
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde bulunmaktadır.
Etki ve kullanılışı: KC ve safra rahatsızlıklarının tedavisi sırasında, tedaviyi destekleyici olarak kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: %2-5'lik dekoksiyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Foeniculum vulgare* (Rezene)
Drog: Foeniculi fructus, Foeniculi semen
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yaygın olarak sulak yerlerde yetişmektedir.
Etken madde: Uçucu yağ taşımaktadır.
Etki ve kullanılışı: KC ve safra rahatsızlıklarının tedavisi sırasında, tedaviyi destekleyici olarak kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Meyvaları %3-5'lik infüzyonu halinde günde 2-3 bardak içilerek , pişirilerek de tohumları aynı amaç için günde 10-15g kadar yenilebilmektedir.

Bitki: *Momordica charantia* (Kudretnarı)
Drog: Momordicae folia, Mormordicae fructus
Familya: Cucurbitaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yetişmektedir.
Etki ve kullanılışı: Yaprakları safra arttırıcı, bilurubin düzeyini ayarlayıcı; meyvaları çeşitli KC rahatsızlıklarında ve sarılıkta tedaviyi destekleyici olarak kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Euphorbia* sp. (Sütleğen)
Drog: Euphorbiae latex
Familya: Euphorbiaceae
Yetiştiği yer: Farklı türleri Türkiye'de yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Seskiterpen laktonlar, terpenik bileşikler ve flavon türevleri.
Etki ve kullanılışı: Viral hepatitte, safra ifrazatını arttırıcı olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Lateksden %1-2'lik infüzyon hazırlanarak kullanılmaktadır.

Bitki: *Avena sativa* (Yulaf)
Drog: Avenae herba
Familya: Graminae
Yetiştiği yer: Orta Avrupa ve Anadolu'da kültürü yapılır.
Etki ve kullanılışı: KC enfeksiyonlarında kullanılmaktadır.
Kullanış şekli: Taze çiçekli bitkiden elde edilen tentür günde 10-12 damla kullanılmaktadır.

Bitki: *Ocimum basilicum* (Fesleğen)
Drog: Ocimi herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Ülkemizde kültive edilen bir bitkidir.
Etken madde:Uçucu yağ taşır.
Etki ve kullanılışı: KC ve dalak enfeksiyonlarında kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Taze bitkinin yenmesiyle halk arasında tedavi uygulanmaktadır.

Bitki: *Cuscuta epithymum* (Bostanbozan)
Drog: Cuscutae herba
Familya: Convolvulaceae
Yetiştiği yer: Doğu Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: Reçine tipi bileşikler taşır.
Etki ve kullanılışı: Kronik sarılıkta ayrıca da kolagog amaçla kullanılmakta olup çiçekli dalları da koleretik'tir.
Kullanım şekli: Bitkinin kurutulmuş toprak üstü kısmından elde edilen %2-5 'lik dekoksiyonu günde 2-3 bardak içilmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Juglans regia* (Ceviz)
Drog: Pericarpium juglandis
Familya: Juglandaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde yaygın olarak yetiştirilen bir bitkidir.
Etken madde: Boyar maddeler ve acı maddeler, tanen.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin meyva kabukları kolagog etki göstermektedir.
Kullanım şekli: Dekoksiyonu halinde günde 1-2 bardak içilmektedir.

Bitki: *Rumex crispus* (Kuzukulağı)
Drog: Rumucis crispii radix
Familya: Polygonaceae
Yetiştiği yer:Ülkemizde boş tarla ve bahçelerde yetişmektedir.
Etki ve kullanılışı: Bitkinin kökleri kolagog etki göstermektedir
Kullanım şekli: %3-5'lik dekoksiyonu halinde günde 2-3 bardak içilmektedir.

Bitki: *Glycyrrhiza glabra* (Meyan)
Drog: Liquritiae radix
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer:Güneybatı Anadolu bölgemizde yetişmektedir.
Etken madde: Saponozitler ve flavonoitler taşımaktadır.
Etki ve kullanılışı: Drog antihepatotoksik etki göstermektedir.
Kullanım şekli: %3-5'lik infüzyonu ya da dekoksiyonu halinde günde 4-5 bardak içilmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Avrupa eczanelerinde kullanılan ve bazı farmakopelerde de kayıtlı olan bir kaç reçeteye de göz atacak olursak:

Cardui mariae fructus	6K
Menthae piperitae folium	2K
Absintii herba	1K

Curcumae rhizoma	7K
Calami rhizoma	3K

Cardui mariae fructus	3K
Menthae piperitae folium	3K
Millefolii herba	2K
Stochados flos	2K

Fructus Silybi Radix Taraxaci Herba Absintii Herba Cardui benedicti Folia Menthae piperitae	aa10g

Herba Chelidonii	9g
Radix Taraxaci	4g
Fructus Carvi	1g
Fructus Foeniculi	1g
Radix Gentianae	1g
Flores Chamomillae	1g
Rhizoma Rhei	1g

Radix Angelicae	2.5g
Herba Millefolii	2.5g
Herba Centaurii	1.5g
Herba Absintii	1.5g
Fructus Anisi	0.5g
Flores Cyani	0.5g
Flores Aurantii	0.5g
Folia Rosmarini	0.5g

Bunlar gibi birçok reçete bugün Avrupa eczanelerinde hazırlanmakta ve halk tarafından kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜRİNER SİSTEM RAHATSIZLIKLARINDA KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÜRİNER SİSTEM RAHATSIZLIKLARINDA KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

1.İdrar yolları rahatsızlıkları (sistit, idrar zorluğu, yangılı idrar)
2.Prostat rahatsızlıkları olarak ayrılır.

Bitkilerden elde edilen bitkisel diüretikler (idrar söktürücü) böbrek fonksiyonlarını arttırarak etkilerini gösterirler.

Ksantin türevleri: Çay, kahve gibi içkilerde bulunurlar. Bunlar böbreklerdeki kan damarlarını genişleterek iş görürler.

Digital glikozitleri: Zayıf kalbi kuvvetlendirmeleri sonucu böbrek perfüzyonu (üzerine veya içine dökme) ve glomerüler (böbreklerdeki arter yumakları ile bunların etrafını saran zar) filtrasyonda bir akış görülür.

İdrar zorluğu, sistit ve yangılı idrarda kullanılan droglar ve bitkisel çaylar diüretik etkilidir. Bunların ayrıca az da olsa antiseptik etkileri de vardır.

İdrar Yolları Rahatsızlıklarında Kullanılan Droglar :

Sistit ve Üretrit

Sistitin basitçe anlamı mesane iltihabı iken üretrit üretranın (idrar yolu) iltihabıdır. Kadınlar da üretra erkeklerden daha kısa olduğu için sistit yaygın olarak kadınlarda görülen bir rahatsızlıktır. Spesifik üretrit cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile birlikte görülür ve özel bir klinik tedavi gerektirmektedir. Nonspesifik üretrit ise erkeklerde sıkça görülen bir rahatsızlıktır. İdrar yaparken acı ya da yanma hissi, idrar zorluğu, karnın alt bölgesinde sancı şeklinde belirtiler gösterir. Bu gibi durumlarda asidik olan idrarı alkali yapabilmek için beslenmeye de dikkat etmek gereklidir. Etli besinlerin tüketimini azaltmak, ravent, portakal ve turşudan kaçınmak ve daha çok bitkisel besinler tüketmek gereklidir. Önerilen birkaç reçete ise:

Agathosma betulina, Achillea millefolium (civanperçemi) ve *Solidago vigaurea* (altınbaşak) bitkilerinin eşit miktarlarından hazırlanan infüzyondan günde dört kere bir fincan içilir.

Equisetum arvense (at kuyruğu), *Althea radix* (hatmi kökü) ve *Lamium album* (ballıbaba) bitkilerinin eşit miktarlarından hazırlanan tentüründen günde üç kere bir çay kaşığı içilir.

Petroselinum crispus (maydanoz) ve *Taraxacum officinale* (kara hindiba) sistemin akışını hızlandırmada etkili diüretiklerdendir. Bu bitkilerin birisi ile hazırlanan infüzyondan günde 3-4 fincan içilebilir. İdrar asiditesinin indirgenmesine yardımcı olmak amacıyla hazırlanan infüzyonun bir fincanına bir tutam kabartma tozu katılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İdrar Taşları

İdrar taşları hem ürik asit hem de kalsiyum tuzlarının tortusundan meydana gelirler. İdrarın çok yüksek konsantrasyonda olduğu zaman kristallenmesiyle bu tortular ortaya çıkar. Daha sonra bunlar idrar yolunda toplanır ve rahatsızlığa sebep olur. İdrarda bulanıklaşma ya da kumlanma ve idrar yapmada çok şiddetli ağrılar görülür. Aynı zamanda kanlı idrar görülebilir. Kalsiyum taşlarının sert su içilen bölgelerde daha yaygın olmasından dolayı, idrar taşı eğilimi olan kişiler kaynamış su ya da kalsiyum oranı düşük olan suları içmelidirler. Önerilen birkaç reçete ise:

Apium graveolens (kereviz), hatmi yaprakları ve *Zea mays* (mısır) bileşiminden hazırlanan infüzyon idrar yapmayı arttırıcı bir etki gösterir. Bu infüzyondan günde üç kere birer fincan içilir. Eğer idrarda kan varsa karışıma çoban çantası da *(Capsella bursa-pastoris)* eklenir.

10 ml taze *Galium aparine* (yoğurtotu) özü 5 damla *Valeriana officinalis* (kediotu) tentürü ile birlikte günde üç kere içilir.

Maydanozdan hazırlanan infüzyon düzenli aralıklarla içilir.

İdrar asiditesini değiştirmek için: etli besinlerden ziyade bitkisel besinleri tüketmek, yüksek miktarda oksalik asit içeren çikolata, ravent, ıspanak gibi besinlerden ve kalsiyum içeren süt ve süt ürünlerinden kaçınmak gerekmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Helichrysum arenorium* (Ölmez çiçek, Altın çiçeği)
H. pluatum, H. graveolens, H. pallari
Drog: Helichrysi flos
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde ve Avrupa'da yaygındır.
Etken madde: Flavonoitler, uçucu yağ.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve taş düşürücüdür.
Kullanım şekli: Bitkisel çayları halinde kullanılır.

Bitki: *Equisetum arvense* (Atkuyruğu)
Drog: Equiseti herba
Familya: Equisetaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da su kenarlarında yaygındır.
Etken madde: Silisyum, potasyum, flavonoitler, alkoloitler.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve taş düşürücüdür.
Kullanım şekli: %2-4'lük infüzyonu halinde günde 2-3 bardak içilir.

Bitki: *Betula alba, Betula pendula* (Huş ağacı)
Drog: Betulae folium (Huş ağacı yaprağı)
Familya: Betulaceae
Yetiştiği yer: Doğu Karadeniz, İç Anadolu'nun doğusu
Etken madde: Mineraller (potasyum tartarat), flavonlar, uçucu yağ.
Etki ve kullanılış: Diüretiktir. Zayıflama çaylarının terkibine girer.
Kullanım şekli: Çayı halinde kullanılır.

Bitki: *Arctostaphylos uva-ursi* (Ayı üzümü)
Drog: Uvae-ursi folium (Ayı üzümü yaprağı)
Familya: Ericaceae
Yetiştiği yer: Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika.
Etken madde: Fenol glikozitleri (arbutin), flavonlar ve tanen.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve idrar yolları antiseptiğidir. Hamilelerde kullanılmamalıdır. Yapraklardaki tanenler kabızlık yapabilir.
Kullanım şekli: Çayların terkibine girer.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Solidago vigaurea* (Altınbaşak)
Drog: Yaprakları ve çiçekleri kullanılır.
Familya: Asteraceae
Etken madde: Flavanoit (rutin), mineral tuzları
Etki ve kullanılış: Bitkisel çayları ve sistite karşı hazırlanmış ilaçları vardır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu, tentürü halinde kullanılır.

Bitki: *Urtica dioica* (Isırgan otu)
Drog: Urtica herba, Urtica folium (Isırgan otu yaprağı)
Familya: Urticaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yaygındır.
Etken madde: Mineral tuzları.
Etki ve kullanılış: Diüretiktir. Kalp ve böbrek hastalarında devamlı kullanılmamalıdır.
Kullanım şekli: Günde 3-4 g kuru drog ile hazırlanan infüyonu içilir.

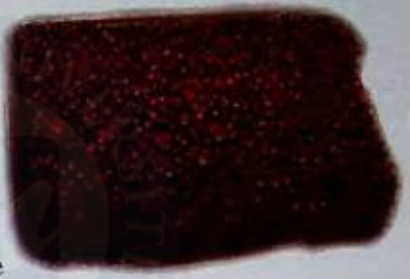
Bitki: *Piper cubeba* (Kebabiye)
Drog: Cubebae fructus (Kebabiye meyvası)
Familya: Piperaceae
Yetiştiği yer: Doğu Hint adaları.
Etken madde: Reçine, uçucu yağ.
Etki ve kullanılış: İdrar yolları antiseptiğidir.
Kullanım şekli: %5'lik dekoksiyonu halinde günde üç bardak içilir.

Bitki: *Petroselinum sativum* (Maydanoz)
Drog: Petroselini fructus (Maydanoz meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Bahçelerde yetiştirilir.
Etken madde: Flavonlar, uçucu yağ.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve antiseptik etkilerinden dolayı sistitte kullanılır.
Kullanım şekli: Bir fincan kaynamış suya birkaç sap maydanoz konulup biraz bekletilir. Süzdükten sonra içilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ononis spinosa* (Kayışkıran)
Drog: Ononidis radix (Kayışkıran kökü)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Türkiye, Avrupa, Batı ve Güney Asya, Afrika'nın kuzeyi.
Etken madde: Flavon, izoflavon, mineraller.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve taş düşürücüdür.
Kullanım şekli: Çayların terkibine girer.

Bitki: *Juniperus communis* (Ardıç)
Drog: Juniperi fructus (Ardıç meyvası)
Familya: Cupressaceae
Yetiştiği yer: Trakya
Etken madde: Reçine, acı madde, uçucu yağ, organik asitler.
Etki ve kullanılış: Diüretik, antiseptiktir. Uzun süre ve yüksek miktarda kullanıldığında böbreklerde tahrişe neden olur.
Kullanım şekli: Meyvaları çayların terkibine girer.

Bitki: *Santalum album* (Santal ağacı)
Drog: Santali albi lignum (Santal odunu)
Familya: Santalaceae
Yetiştiği yer: Hindistan
Etken madde: Uçucu yağ, rezin.
Etki ve kullanılış: İdrar yolları antiseptiğidir.
Kullanım şekli: İnfüzyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Agropyron repens* (Ayrık otu)
Drog: Graminis rhizoma (Ayrık kökü)
Familya: Gramineae
Yetiştiği yer: Yol kenarlarında yetişir.
Etken madde: Ca ve K tuzları, müsilaj, karbonhidratlar.
Etki ve kullanılış: Halk arasında taş düşürücü ve idrar söktürücüdür.
Kullanım şekli: %3'lük dekoksiyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Vicia faba* (Bakla)
Drog: Fabae flos (Bakla çiçeği)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Yaygın olarak yetiştirilir.
Etken madde: L-Dopa
Etki ve kullanılış: Taş düşürücü ve idrar söktürücüdür.
Kullanım şekli: %5 'lik infüzyonu ya da dekoksiyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Physalis alkekengi* (Güveyfeneri)
Drog: Alkekengi fructus (Güveyfeneri meyvesi)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Kuzey ve Güney Anadolu.
Etken madde: Acı maddeler, organik asitler, müsilaj, tanen.
Etki ve kullanılış: Diüretiktir.
Kullanım şekli: Dekoksiyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Apium graveolens* (Kereviz)
Drog: Apii graveolentis fructus (Kereviz meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Yaygın olarak yetiştirilir.
Etken madde: Sabit yağ, uçucu yağ, apiin.
Etki ve kullanılış: Diüretiktir.
Kullanım şekli: İnfüzyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Zea mays* (Mısır)
Drog: Maydis stylus (Mısır püskülü)
Familya: Graminae
Yetiştiği yer: Kültür bitkisidir.
Etken madde: Na, K, Ca tuzları, karbonhidratlar.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve taş düşürücüdür.
Kullanım şekli: İnfüzyonu ya da dekoksiyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ruscus aculeatus* (Tavşan memesi)
Drog: Rusci aculeati radix (Tavşan memesi kökü)
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde Karadeniz Bölgesi, İstanbul, Çanakkale, Muğla, Fethiye'de ve Avrupa'da yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ, saponin, reçine.
Etki ve kullanılış: Diüretik ve kum dökücüdür.
Kullanım şekli: % 2-5'lik dekoksiyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Parieteria officinalis* (Yapışkanotu)
Drog: Parietariae herba
Familya: Urticaceae
Yetiştiği yer: Türkiye ve Avrupa.
Etken madde: K tuzları, flavon türevleri, tanen, müsilaj.
Etki ve kullanılış: Diüretiktir.
Kullanım şekli: %5'lik İnfüzyonu halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Prostat Rahatsızlıklarında Kullanılan Droglar :

Prostat Büyümesi:

Prostat bezi erkek cinsiyet organlarından biridir ve mesanenin altından üretraya açılır. Bu bez sperm ile taşınan alkali bir sıvı üretir. Çoğu erkekte yaş ilerledikçe bu bezde büyüme görülür ve bu da idrar geçişinde problemlere neden olur. İdrar akışı azalır ve idrarın çoğu mesanede birikir. Bu birikme sonucunda iltihap oluşur. Bununla birlikte basınç farklılıkları nedeniyle idrar böbreklere geri dönebilir ve böbrek fonksiyonlarında azalmaya sebep olabilir. Selim prostat büyümesinde erkek cinsiyet hormonu, testosteron, prostat içinde birikir ve orada dihidrotestosteron (DHT) denilen bir kimyasala dönüşür bu da büyümeye neden olur. Klasik tedavide genellikle prostat bezinin bir parçası çıkarılır, fakat kalan kısım hala büyüme eğilimindedir. Bu nedenle tedavinin yinelenmesi gerekebilir. Kullanımı önerilen birkaç reçete:

Serenoa repens meyvalarının selim prostat büyümesinde DHT seviyesini azaltarak tedavi edici bir etki gösterdiği kanıtlanmıştır. İkişer kısım *Serenoa repens* ve *Eleutherococcus senticosus* tentürü ve bir kısım *Lamium album* (ballıbaba) dan hazırlanan bileşimden su içerisine bir çay kaşığı katılarak günde üç kere içilebilir.

Eşit miktarlarda *Zea mays* (mısır), *Lamium album* (ballıbaba) ve *Agathasma betulina* içeren infüzyonun içerisine bir çay kaşığı *Equisetum arvense* (atkuyruğu) eklenerek diüretik amaçla kullanılabilir.

Urtica dioica (ısırganotu) bitkisinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyonu ya da köklerinden hazırlanan dekoksiyonundan günde iki kere birer fincan içilebilir.

Prostat İltihabı:

Prostat bezinin iltihabı bakteriyel enfeksiyon yoluyla oluşabilir. Semptomları üretrit ile çok benzerdir (idrar yapma zorluğu, yüksek ateş). Kullanımı önerilen birkaç reçete:

Equisetum arvense (atkuyruğu), *Lamium album* (ballıbaba) ve *Solidago vigauerea* bitkilerinden eşit miktarlarda hazırlanan infüzyondan günde üç kere birer fincan içilebilir.

200mg sarmısak günde üç kere kapsül halinde kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cucurbita pepo* (Sakız kabağı)
Drog: Cucurbitae peporis semen
Familya: Cucurbitae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yetişmektedir.
Etken madde: Fitosteroller, tokoferoller, sabit yağ, cucurbitaminler
Etki ve kullanılış: Prostatlı kimselerde idrar zorluğunu gidermek amacıyla kullanılır.
Kullanım şekli: Kuru drog günde 10 g olarak ya da ikiye bölünüp sabah- akşam kullanılır.

Bitki: *Salual verrulata*
Drog: Salual verrulata fructus
Etken madde: Fitosterol
Etki ve kullanılış: Prostat hastalığı ve ağrılı idrar yolları hastalıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Kuru tohumlar günde 10 g olarak ya da ikiye bölünüp sabah, akşam kullanılır.

Bitki: *Urtica dioica* (Isırganotu)
Drog: Urticae radix (Isırganotu kökü)
Familya: Urticaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yaygındır.
Etken madde: Mineral tuzları.
Etki ve kullanılış: Prostat rahatsızlığı çeken kişilerde idrar zorluğunu ortadan kaldırabilmek amacıyla kullanılır. Yalnız prostat büyümesine engel olamaz. Fakat bu büyüme esnasında oluşan ağrılara engel olur. Bu ağrılar idrar zorluğu sonucu ortaya çıkar.
Kullanım şekli: Prostat rahatsızlıklarında 4 g drog ikiye bölünüp çay haline getirilerek içilir.

Bitki: *Apium graveolens* (Kereviz)
Drog: Apii graveolentis radix (Kereviz kökü)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Yaygın olarak yetiştirilir.
Etken madde: Sabit yağ, uçucu yağ, apiin.
Etki ve kullanılış: Eğir kökü *(Acarus calamus)* ile birlikte prostat hastalıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Eğir kökü ile birlikte kaynatılarak kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇEŞİTLİ KANSER TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ÇEŞİTLİ KANSER TİPLERİNİN TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

"Kanser" terimi kendiliğinden çoğalarak bulundukları bölge dışına yayılan ve tabii gelişimi ölüme yol açan bütün doku ve hücreleri kapsayan genel bir terimdir. Kanser bir doku ve hücre kitlesi artışıdır; bu artış hız ve miktar olarak normal bir doku gelişimini aşar. Bu gelişme normal olarak bu tip hücre veya dokuların bulunmadığı bölgelere doğru yayılma eğilimi gösterir. Ayrıca, onu başlatan etkinin ortadan kalkmasından sonra da sürer. Kanseri daha özlü bir biçimde tanımlamak mümkün değildir. Çünkü ne kadar doku tipi varsa, o kadar da kanser tipi vardır.

Kansere karşı ilaç , cerrahi müdahale ve röntgen terapisi olmak üzere girişilen üç tedavi yolu vardır. Bizim ilgilendiğimiz ilaç tedavisi alanı da: salt kimyasal maddeler, hormonlar, antibiyotikler ve bağışıklık metodlarından oluşmaktadır.

Bitkiler de yüzyıllardır kanser tedavisinde kullanılmaktadır. Bugün bunlardan izole edilen maddelerden de kemoteropatikler oluşturulmaktadır.

Bu maddelerin elde edildiği bitkilerin hemen hemen hepsi, zehirli maddeler taşıdığı için, doktor kontrolünde kullanılmaları gereklidir.

Kanser tedavisinde 1400'den fazla bitki türünün etkinliği görülmektedir. Kanser tedavisinde kullanılmakta olan en önemli bitkiler ve bitkisel maddeler şunlardır:

Vinca alkaloidleri: (Vinkristin, Vinblastin)

Vinkristin ve vinblastin indol halkası taşıyan dimer alkaloitlerdir. Vinkristin vindolin ve katarantinin birleşimiyle oluşmuş bir dimerdir. Vinblastin ise vinkristinden bir alkil grubu çıkmasıyla oluşur. 1955-1960 yılları arasında Kanadalı araştırmacılar tarafından *Vinca* türünün yapraklarından elde edilen ekstrenin lösemiye karşı etkin olduğu görülmüş ve bitki üzerinde yapılan çalışmalar sonucu günümüzde 90 kadar alkaloidin varlığı tespit edilmiştir.

Vinca türlerinden elde edilen indol yapısı taşıyan çok sayıda alkaloitden ikisine günümüzde büyük önem verilmektedir. Vinkristin sülfat sitotoksik (hücre zehiri) bir ajandır, özellikle çocuk ve yetişkin lösemisinde kullanılır. Vinblastin sülfat özellikle Hodgkin hastalığının (bir çeşit lenf kanseri) tedavisinde kullanılmaktadır. Tedavide vinkristine olan ilgi vinblastinden fazladır ancak *Vinca rosea* bitkisinde vinblastin daha çok bulunur.

Günümüz teknolojisi ile vinblastinden vinkristin elde etmemiz mümkündür, yine vinblastinin türevi olan vindesin de (deasetil vinblastin amid) vinblastinden elde edilir. Vindesin sülfat da lösemiye karşı kullanılabilen bir maddedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Catharantus roseus (Vinca rosea)* (Rozet)
Drog: Catharanthii herba
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Madagaskar'dır. Ama tüm tropik bölgelere yayılmıştır. Türkiye'de Akdeniz ve Ege'de süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir.

Etken madde: Vinblastin, vinkristin, vinorelbin
Etki ve kullanılış: Vinkristin; çocuklarda ve yetişkinlerde akut lenfoblastik lösemi (lenf dokusu kaynaklı kan kanseri) tedavisinde kullanılır, ayrıca kaynağı bağ dokusu olan habis tümörlerde (sarkoma) de kullanılır. Vinblastin; testis, mesane, akciğer, boyun ve baş kanserlerinde kullanılır. Vinorelbinin de akciğer kanserinde etkili olduğu klinik çalışmalarla saptanmıştır.
Kullanım şekli: Her iki maddenin de sülfat tuzu kullanılır. Kemoterapide büyük önemleri vardır.

Taksol

Taksol, diterpenik yapılı bir psödoalkaloitdir (yalancı alkaloit). Bu bileşik *Taxus* cinsinin bazı türlerinden elde edilir *(Taxus brevifolia, T. baccata, T. cuspidata, T. wallichiana)*. Bu türlerden ülkemizde 'Porsuk ağacı' diye anılan *T. baccata* bir çok yerde yetişmektedir. Bu ağaçlardan tarih boyunca zehir, ilaç ve tonik olarak sık sık yararlanılmıştır. Bu türlerin hepsinin çok belirgin zehirliliği vardır, öyle ki bu ağaçların altında uyunması ya da yemek yenmesi bile ölüme neden olabilir. *Taxus* 'ların zehirliliği bir çok alkaloidin birleşmesiyle oluşan taksin isimli karışımdan ileri gelmektedir.

Taksol ilk olarak 1966 yılında *T. brevifolia* türünün kabuklarından elde edilmiştir. Taksolün tıp açısından öneminin geç vurgulanmasının nedeni: bu ağacın kabuklarının çok ince olması nedeniyle çok az miktarda taksol elde edebilmek için bile fazla miktarlarda kabuğa gerek duyulması ve taksolün suda çözünmemesi nedeniyle ondan herhangi bir karışım hazırlanmasındaki güçlüktür.

Taksol, hücre fizyolojisinde önemli fonksiyonları olan mikrotübüller (Bunlar mitoz ve mayoz bölünmede gerekli olan hücre elemanlarıdır.) ile etkileşim gösterir ve hücre bölünmesini bu sayede durdurur. Taksol hücre bölünmesini durdururken diğer benzer sayılan etkideki vinkristin,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

vinblastin, kolşisin ve podofillotoksininkinden farklı bir mekanizma ile iş görür. Tüm bu maddeler mikrotübülde polimerizasyonu önler iken taksol depolimerizasyona engel olur.

Taksolden elde edilen ilk ilaç 'paclitaxel' adını almaktadır ve bu ilaç kanser tedavisinde çok etkilidir. Taksol ve türevleri ovaryum, göğüs, akciğer, özofagus (yemek borusu) ve üreme hücresi kanserlerinde başarıyla kullanılmaktadır. Gelecekte antitümoral taksoidlere talep arttıkça *Taxus* türlerinin ilaç endüstrisi için çok iyi bir hammadde olacağı artık kaçınılmaz bir gerçektir.

Bitki: *Taxus brevifolia* (Pasifik Porsuk Ağacı)
Drog: Taxi brevifolia cortex (Pasifik Porsuk Ağacı kabuğu)
Familya: Taxaceae
Yetiştiği yer: Bir Kuzey Amerika bitkisidir.
Etken madde: Taksol
Etki ve kullanılış: Yumurtalık, meme ve akciğer kanserinde başarıyla kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: Kemoterapide kullanılmaktadır.

Bitki: *Taxus baccata* (Porsuk Ağacı)
Drog: Taxi baccatae folium (Porsuk Ağacı yaprağı)
Familya: Taxaceae
Yetiştiği yer: Karadeniz Bölgesi'ndeki ormanlık alanlarda yabani olarak yetişmektedir.
Etken madde: Taksin türevi maddeler taşır (paklitaksel, dosetaksel).
Etki ve kullanılış: Paklitaksel; ovaryum kanseri ve meme kanserinde kullanılır. Dosetaksel adlı maddenin de kanserde etkili olduğu klinik çalışmalarla saptanmıştır.
Kullanım şekli: Kemoterapide kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cephalotaxus sinensis*
Drog: Cephalotaxi herba
Familya: Taxaceae
Yetiştiği yer: Çin'de yetişen bir bitkidir.
Etken madde: Harringtonin ve homoharringtonin
Etki ve kullanılış: Bu etken maddeler çeşitli kan kanseri tiplerinde kullanılmaktadır. Bu bitkiden elde edilen diğer 16 alkaloit de antitümoral aktiviteye sahiptir.

Bitki: *Podophyllum peltatum* (Amerikan Podofillumu)
Drog: Podophyllum peltati rhizoma (Amerikan Podofillum rizomu)
Familya: Berberidaceae
Yetiştiği yer: Kanada ve ABD'lerinin doğu kısımlarında nemli bölgelerde yetişmektedir.
Etken madde: Podofillotoksin (etopozit, tenipozit), berberin, peltatin.
Etki ve kullanılış: Bu bitkinin reçinesinden podofilin elde edilir. Bu madde taze drogda yoktur kurutma esnasında yavaş yavaş meydana gelen bir bileşiktir. Bu bileşik içinde podofillotoksin ve türevlerini, α-peltatin, β-peltatin, taşır. Bu bileşiklerin tümü sitotoksik (hücre zehiri) etkidedir ve antitümoraldır. Bunlar da hücre bölünmesini yavaşlatıcı etkiye sahiptir. Ayrıca etopozit denen ve podofillotoksinden yarı sentezle elde edilen bir madde vardır ve bu da akciğer ve testis kanserinde kullanılmaktadır. Tenipozit ise mesane kanseri ve lenfoblastik çocuk lösemisinde ikinci tercih olarak kullanılan maddedir.
Kullanım şekli: Kemoterapide kullanılmaktadır.

Bitki: *Podophyllum hezandrum (P. emodi)* (Hindistan Podofillumu)
Drog: Podophyllum hezandrum rhizoma (Hindistan Podofillumu rizomu)
Familya: Berberidaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Hindistan ve Afganistan'da yetişmektedir.
Etken madde: Podofillotoksin
Etki ve kullanılış: Bundan elde edilen podofilin de *Podophyllum peltatum*'dan elde edilen ile aynı etkidedir. Ama bu bitkiden elde edilen reçine miktarı daha fazla olduğu için, bundan daha fazla podofillotoksin elde edilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Colchicum autumnale* (Acı çiğdem)
Drog: Colchici semen (Acı çiğdem tohumu)
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Bu bitki Türkiye'de Edirne civarında, İstanbul ve Balıkesir'de (Kaz Dağlarında) bulunmaktadır. Avrupa'da da sulak çayırlarda yetişir.

Etken madde: Kolşisin, kolşikozit
Etki ve kullanılış: Kolşisin hücre bölünmesini engelleyen bir maddedir ve bu etkisinden dolayı kromozomlarda poliploidi (kromozom sayısının normal sayısından (2n) daha fazla (6n, 8n,...gibi) olması durumu) meydana getirir. Bu nedenle bitkilerin verimini arttırmak için kolşisinden faydalanılır. Ancak hayvan hücreleri kolşisine daha duyarlıdır ve kolşisin bunlar için toksiktir. Kolşisinin daha az zehirli ama daha az etkili bir türevi olan 'demkolşisin' de bu alanda ümit vaat etmektedir. Kolşisin ve türevleri zehirli maddeler olduklarından bunların dahilen kullanımı hekim kontrolü altında yapılmalıdır. Ülkemizde bu drog halk arasında özellikle hayvan imhasında kullanılmaktadır.

Bitki: *Viscum album* (Çekem, Ökseotu)
Drog: Visci albi fructus (Ökseotu meyvası)
Familya: Loranthaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde Siirt ve Mardin'de elde edilmektedir, ancak tüm Anadolu'da yaygındır.
Etken madde: Reçine, saponinler, organik asitler, alkaloitler
Etki ve kullanılış: Bunda bulunan bazı protein fraksiyonları antitümoral etkidedir.

Bitki: *Valeriana officinalis* (Kediotu)
Drog: Valeriana radix (Kediotu kökü)
Familya: Valerianaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Doğu Anadolu.
Etken madde: Valtrat, dihidrovaltrat, asetovaltrat (Valepotriatlar)
Etki ve kullanılış: Bunlar sitotoksik maddelerdir. Kreps II tümörlerine etkili olduğu bilinmektedir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Daphne mezereum* (Mezeryon)
Drog: Mezerei cortex (Mezeryon kökü)
Familya: Thymeleaceae
Yetiştiği yer: Avrupa'da dağ ormanlarında ve Anadolu'da (Rize) yetişmektedir.
Etken madde: Mezeron
Etki ve kullanılış: Bir çok ülkede mezerondan dolayı kanser tedavisinde kullanılır.

Bitki: *Citrullus colocynthis* (Acı karpuz)
Drog: Colocynthidis fructus (Acı karpuz meyvası)
Familya: Cucurbitaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Amerika'da yaygındır. Ülkemizde de Mersin bölgesinde vardır.
Etken madde: Kukurbitasin grubu maddeler
Etki ve kullanılış: Kukurbitasin E (elaterin) ve diğer kukurbitasinler tümörleri nekroze edici (çürütücü) aktiviteye sahiptir.

Bitki: *Solanum dulcamara* (Yaban yasemini)
Drog: Dulcamarae stipites (Yaban yasemini dalı)
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygındır.
Etken madde: ß-solamarin
Etki ve kullanılış: ß-solamarin tümor inhibisyonu yapar.
Kullanım şekli: Bu bitkiden elde edilen usare kanser tedavisinde bir çok ülkede kullanılmaktadır.

Bitki: *Nerium oleander* (Zakkum)
Drog: Nerii folium (Zakkum yaprağı)
Familya: Apocynaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de Akdeniz Bölgesinde bol miktarda yetişmektedir.
Etken madde: Oleandrin
Etki ve kullanılış: Bu bitkiden elde edilen sulu hülasaların kanser tedavisinde etkili olduğu iddiası son yıllarda ortaya atılmıştır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Urtica pilulifera* (Isırganotu)
Drog: Urtica piluliferae fructus (Isırganotu meyvası)
Familya: Urticaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de oldukça yaygın bir bitkidir.
Etken madde: Kanserde etkili olan maddesi araştırılmaktadır.
Etki ve kullanılış: Halk arasında çeşitli yollarla kansere karşı kullanılan drogun gerçekten etkili olduğu, henüz tamamlanmamış da olsa, bilimsel çalışmalarla desteklenmektedir. Ancak kullanımıyla ilgili kesin bir kayıt yoktur. Eski kaynaklarda da bu bitkinin yaprak ve tohumları kansere karşı tavsiye edilmektedir.

Bitki: *Lycoris radiata*
Drog: Lycoris herba
Familya: Amaryllidaceae
Yetiştiği yer: Çin'de yetiştirilmektedir.
Etken madde: Likorin
Etki ve kullanılış: Likorinin antitümoral ve sitotoksik etkileri vardır. Likorinin türevi olan likobetain ise mide ve ovaryum kanserinde etkilidir. Geleneksel Çin tıbbında *Lycoris* tümör inhibisyonuna aktif olmasıyla tanınır.

Bitki: *Narcissus tazetta* (Nergis)
Drog: Narcissi tazettae bulbus (Nergis soğanı)
Familya: Amaryllidaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Anadolu'da yetişir.
Etken madde: Narsissin, Likorin, Likobetain
Etki ve kullanılış: Bu bitkinin İncil'deki tıbbı bitkiler içerisinde adı geçmekte ve kansere karşı etkisi olduğundan bahsedilmektedir (bu nedenle buna İncil gülü de denilmektedir). Bu çiçeğin soğanları kanser ve çeşitli apseli tümörlerin tedavisinde kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Cucurbita pepo* (Sakız kabağı)
Drog: Cucurbitae semen (Sakız kabağı tohumları)
Familya: Cucurbitaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de bulunmaktadır.
Etken madde: İzopren yapılı bileşikler, kukurbitin (amino asit), reçine, sabit yağ, steroller
Etki ve kullanılış: İzopren yapılı bu bileşik hücre bölünmesini metafaz safhasında durdurur. Prostat büyümesinde kullanılır.

Bitki: *Hedera helix* (Duvar sarmaşığı)
Drog: Hederae helicis herba
Familya: Araliaceae
Yetiştiği yer: Karadeniz'deki ormanlarda yetişir ve süs bitkisi olarak da yetiştirilmektedir.
Etken madde: Glikozitler (hederin).
Etki ve kullanılış: Yaprakları kanserli oluşumlarda kullanılır.
Kullanım şekli: Yaprakları, çıbanları olgunlaştırmak için çıbanın üzerine her gün değiştirilmek suretiyle konulur.

Bitki: *Ricinus communis* (Hint yağı ağacı)
Drog: Ricini folia (Hint yağı ağacı yaprağı), Ricini oleum (Hint yağı)
Familya: Euphorbiaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Hindistan olmakla beraber Akdeniz bölgesi ve ülkemizde de Güney Anadolu'da yetişir.
Etken madde: Risinoleik asit (yağında); sabit yağ, risin, alkaloitler (tohumlarında).
Etki ve kullanılış: Yaprakları tümörlerde kullanılır. Hint yağı ve tohumları da kansere karşı etkilidir.

Bitki: *Conium maculatum* (Baldıran otu)
Drog: Conii maculati herba
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de bir çok yerde yetişmektedir.
Etken madde: Alkaloitler (koniin, konisein)
Etki ve kullanılış: Bu bitkinin taşıdığı etken maddelerin spazm giderici, yatıştırıcı etkiye sahip olmalarının yanı sıra kansere de etkileri vardır.
Kullanım şekli: Saf koniin kanser ağrılarına karşı ve bitkinin tentürü kansere karşı kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ocimum basilicum* (Fesleğen)
Drog: Basilici herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Vatanı Hindistan'dır ama Akdeniz ülkeleri ve Türkiye'de de yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Bitkinin infüzyonu Afrika'da mide kanserine karşı kullanılır.

Bitki: *Allium sativum* (Sarmısak)
Drog: Alli sativi bulbus
Familya: Liliaceae
Yetiştiği yer: Bitkinin vatanı Orta Asya'dır ama memleketimizde de bol miktarda yetiştirilmektedir.
Etken madde: Alliin, allisin, vitaminler.
Etki ve kullanılış: Alliin ve allisinden dolayı kansere karşı özellikle Çin tıbbında kullanımı vardır. Bitkinin kökleri de kanser ağrılarında kullanılmaktadır.

Bitki: *Mentha spicata* (Kıvırcık nane, Antep nanesi)
Drog: Menthae spicatae folium (Kıvırcık nane yaprağı)
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Kuzey ve Batı Anadolu'da yaygındır.
Etken madde: Uçucu yağ
Etki ve kullanılış: Nanenin birçok türü mide kanserinde sıklıkla kullanılmaktadır.
Kullanım şekli: İnfüzyonu halinde mide kanseri tedavisinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Taraxacum officinale* (Karahindiba)
Drog: Taraxaci herba
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde yetiştirilmektedir ve özellikle Ege bölgesinde sebze olarak kullanılır.
Etken madde: Karbonhidratlar, müsilaj, acı madde
Etki ve kullanılış: Bu bitkinin ve diğer *Taraxacum* türlerinin gövdeleri kanserde etkilidir.
Kullanım şekli: Dekoksiyonu meme kanseri ve meme ile ilgili diğer problemlerde de kullanılmaktadır.

Bitki: *Brassica oleracea* var. *capitata ve B. oleracea* var. *acephala* (Lahana)
Drog: Brassica folium (Lahana yaprağı)
Familya: Cruciferae
Yetiştiği yer: Ülkemizde ve bir çok ülkede sebze olarak yetiştirilmektedir.
Etken madde: Alkanlar, alkenler, benzofenon ve türevleri
Etki ve kullanılış: Bu bitkinin taze yapraklarından elde edilen usarenin mitoz bölünmeyi durdurucu özelliği nedeniyle gösterdiği antitümoral etki klinik deneylerle saptanmıştır. Ancak bu konu üzerinde daha fazla çalışma yapılarak *Brassica* türlerinin antitümoral etkisinin tam olarak açığa çıkarılması gerekmektedir. Ayrıca kapanmayan yaralarda da taze yaprakları yara üstüne uygulanarak kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Birlikte güvenli geleceğe...

Eczacıların bilinçli birlikteliğiyle, 1989 yılında kurulan İstanbul Ecza Koop bugün; Türkiye genelinde 3 bini aşkın eczacı ortağına Sağlıklı Yaşam Hizmeti veriyor...

Bu güç, eczacı dayanışmasının gücü!

İSTANBUL ECZA KOOP

"Dayanışmanın Gücü"

www.ist.eczakoop.org.tr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CİLT HASTALIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

CİLT HASTALIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

Bu bölümde halk arasında sıkça görülen bazı cilt problemlerinden ve bu problemlerin giderilmesinde kullanılan bitkisel droglardan bahsedilmektedir.

Egzama

Egzama ve dermatit kelimeleri bulaşıcı olmayan, iltihaplı cilt durumlarını tanımlamak için kullanılır. Bu gibi durumlarda cilt genellikle kaşınır, kızarır ve döküntüler görülür. Bu oluşumlar genellikle nikel taşıyan mücevherat, buğday, yumurta, portakal ve çilek gibi meyvalar, domates, biber, patlıcan gibi salisilat bakımından zengin sebzelerden kaynaklanan allerjik reaksiyonlar yüzünden meydana gelebilir. Bulaşık ve çamaşır deterjanları, ev tozu ve evcil hayvanlar bunların oluşmasında diğer yaygın sebeplerdir. Stres, bu durumu daha kötü hale getirebilir. Bitkisel tedavide genellikle haricen sürülen kremlerden çok yarayı temizlemeye ve kurutmaya yönelik reçeteler hazırlanır. Egzama tedavisi için, eşit miktarda kızıl yonca *(Trifolium pratense)*, menekşe *(Viola tricolor)*, ısırgan *(Urtica dioica)* ve kıvırcık labada *(Arctium lappa)* içeren % 2'lik infüzyondan günde 3 fincan içilebilir. Eğer steroidal madde içeren kremlerden uzun süre kullanılmışsa adrenal sistemi kuvvetlendirmek için karışıma bir miktar hodan *(Borago officinalis)* eklenebilir.

Akıntılı egzama için menekşe ve tıbbi nergis *(Calendula officinalis)* petalleri içeren bir infüzyon hazırlanıp, egzamalı bölge bu infüzyonla yıkanabilir.

Beslenirken yeterli miktarda A, B, C ve E vitamini ve ayrıca magnezyum, çinko ve kalsiyum kullanmaya özen gösterilmelidir.

Kaşıntı için 25'er ml. hodan, kuşotu *(Stellaria media)* tentürü ve 5 damla biberiye *(Rosmarinus officinalis)* yağı ilave edilmiş , gülsuyu içeren losyon hazırlanabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Sedef hastalığı (Psoriasis)

Sedef hastalığı , çok yaygın bir cilt hastalığıdır. Bu hastalıkta cilt kaşınır, kurur ve kabuk tutar. Kabuklar kalktığında kızarıklık meydana gelir. Sedef hastalığı, dizlerde, bacaklarda, dirseklerde, kollarda ve kafa derisinde görülür. Bunların temel sebebi bağışıklık sistemindeki bozukluklar, genetik faktörler olabildiği gibi bazı durumlarda artrite bağlı olarak da görülebilir. Huzursuzluk, şoklar, koşulları zorlaştırıp hastalığı tetikleyebilir. Bunları geçirebilmek için, kıvırcık labada, kuzu kulağı *(Rumex crispus)*, meyan kökü *(Glycyrrhiza glabra)* içeren bir dekoksiyon hazırlanıp kızıl yonca ve yoğurt otundan *(Galium aparine)* hazırlanmış infüzyon ile karıştırılıp günde 3 kez içilebilir. Yoğurt otu içeren kremler küçük çapta oluşan kabuklara ya da sedef hastalığının erken safhalarında faydalıdır. Bu kremler günde 2-3 kez hasta bölgeye sürülebilir.

Kepek ve Seboreik Dermatit

Benzer enfeksiyonlar gibi bulaşıcı olmamasına karşın, kepeğin kısmen *Pityosporum ovale* isimli bir mantar yüzünden oluştuğuna inanılır. Şapka takmak kepekli deriyi daha kötüleştirir. Çünkü, sıcak ve nemli bir ortam mantarların üremesi için oldukça elverişlidir. Tıbbi şampuanların kullanımı durumu daha da kötüleştirebilir. Şampuanların içerdiği deterjanlar saç derisinin doğal salgılarını ve bakterilerini yok edebilir. Bunun tedavisinde, 2 yemek kaşığı yumuşak sabun bir fincan metil alkol ve 2' şer çay kaşığı taze biberiye yaprağı ve yıkanmış ısırgan kökü ile karıştırılarak bitkisel bir şampuan hazırlanabilir. Bu şampuan 2 hafta beklemeye bırakılır. Daha sonra süzülüp, normal şampuan yerine kullanılabilir. Şampuanlamadan sonra biberiye, tıbbi nergis, adaçayı veya ısırgan içeren bir infüzyon ya da labada kökü dekoksiyonu ile saç derisi yıkanabilir. Yıkamadan sonra saç derisi yoğurt ile ovulup, 15 dakika beklendikten sonra iyice durulanabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Akne

Ergenlik çağındaki insanların oldukça yakından tanıdığı iltihaplı salgı ceplerinin neden olduğu karakteristik sivilcelerdir. Bu cepler kıl foliküllerine açılırlar ve sebum adı verilen yağlı bir salgı üretirler. Sebum cildi yumuşak, nemli ve esnek tutmaya yardım eder. Sebumun fazlası cildin gözeneklerini tıkayarak bakteriyel enfeksiyonlara, küçük kistlere neden olabilir. Akne genellikle ergenlik döneminde başlar, 20'li yaşların ortalarında kaybolur.Bunların tedavisinde, bir çay kaşığı lavanta *(Lavandula* türleri*)* ,civanperçemi *(Achillea millefolium)* ilave edilmiş kaynar suyla yüze buhar uygulanabilir. Ayrıca 1 ml Tea tree esansı ve 45 ml cadı fındığı *(Hamamelis virginiana)* ekstresi ve gülsuyu ile losyon hazırlanabilir. Lahana yaprakları 50 ml distillenmiş cadı fındığı ekstresi ile karıştırılıp losyon hazırlanabilir.

Sivilcelerin üzerine sarmısak dişleri sürülebilir. Eğer noktalar adet döneminden önce daha kötü hale geliyorsa yerelması *(Helianthus tuberosus)* ve melekotu *(Angelica* türleri*)* ile dekoksiyon hazırlayıp günde 3 bardak içilebilir. Şeker, beyaz un, kızarmış yiyecekler, hayvansal yağlar, tatlı ve çikolata, alkol ve şekerli içecekler gibi sebum salgılanmasını arttıracak yiyeceklerden uzak durulmalı,bol miktarda taze sebze ve meyva tüketilmelidir.

Kesikler ve sıyrıklar

Antiseptik kremlerin içeriği konusunda bir çok bitkisel alternatif söz konusudur. Yaralar bitkilerden hazırlanmış infüzyonlarla yıkanabilir ve daha sonra yine bitkisel yağlar ve kremler sürülerek tedavi edilebilir. Krem sürmeden önce yaralı bölgeyi ya akan suyun altında ya da tıbbi nergis veya sarı kantaron *(Hypericum perforatum)* infüz-

yonuna batırılmış bir bezle ortadan dışa doğru temizlemek gerekir. Yaranın üzerine tıbbi nergis, *Echinace*, kuşotu , sarı kantaron içeren kremler sürülebilir.

Acil durumlarda yaranın üzerine ilk yardım olarak civanperçemi yaprağı veya çoban çantası *(Capsella bursa-pastoris)* ile hazırlanmış lapalar uygulanabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ürtiker (Kurdeşen)

Bu döküntüler ciltte birdenbire oluşur. Bunlar dahilen alınan ya da cildin temas ettiği bazı maddelere karşı allerjik reaksiyon olarak meydana gelirler ve birkaç saat içinde yok olabilirler. Kabuklu deniz hayvanları ve çilek kurdeşenin yaygın sebeplerindendir. Hodan,

şerbetçiotu *(Humulus lupulus)*, ısırgan gibi bazı yaygın görülen bahçe bitkileri de kurdeşene yol açabilirler. Eşit miktarda kızılyaprak *(Agrimonia eupatoria)*, papatya , ısırgan ve menekşe içeren infüzyon hazırlanarak belirtiler yokoluncaya kadar 2-3 saatte bir fincan içilebilir. Kızarıklığı gidermek için hodan suyu içeren krem sürülebilir. Hasta bölgeye günde birkaç kez papatya kremi sürülebilir, soğan dilimleri veya kıyılmış lahana yaprakları konulabilir ya da lahana suyu uygulanabilir.

Güneş yanıkları

Güneş yanıklarının tedavisinde, içine 25 damla lavanta esansı damlatılmış 25 ml. sarı kantaron yağı güneşten zarar görmüş bölgeye sürülebilir. Taze sarı sabır *(Aloe vera)* içeren kremler de yanık bölgeye sürülebilir.

Yanıklar

Yanık bölgeyi soğuttuktan sonra, taze sarı sabır yaprağı ya da sarı kantaron veya tıbbi nergisden infüze edilmiş yağ bu bölgeye uygulanabilir. Ayrıca patates lapası yanık bölgeye sürülebilir.

Böcek ısırması ve arı sokması

Bazı insanlarda böcek ısırıkları veya arı sokmaları önemli allerjik reaksiyonlara yol açabilir.

Böyle durumlarda sarı kantaron, tıbbi nergis, adaçayı içeren kremler kaşıntıyı ve kızarıklığı gidermek için kullanılabilir. Bu bitkilerden hazırlanmış infüzyonlarla yaralı bölge yıkanabilir. Arının soktuğu yere bir dilim soğan konulabilir. Eğer ısırılan yer enfekte olmuşsa *Echinacea* veya Tea tree içeren kremler bölgeye uygulanabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Çürükler

Çürükler ve morluklar, yaralanmış bölgedeki kılcal damarlarların zedelenmesi ve bölgeye kan toplanması ile meydana gelir. Kanın pıhtılaşmaması veya ince damarların nispeten daha kolay zedelenebilir olması sonucu çarpmalar veya darbeler sonucu çürükler oluşabilir. Açık yara yoksa arnika *(Arnica montana)* veya karakafes otu *(Symphtum officinale)* direkt

olarak uygulanabilir. Arnika, karakafes otu, kuşotu, çördük *(Echinophrae tenuifolia)*, çemenotu *(Trigonella foenum-graecum)* veya sarı kantarondan hazırlanmış sıcak infüzyona batırılmış bez ile kompres yapılır. Kıyılmış lahana yapraklarından hazırlanmış lapa uygulanabilir. Eskiden bahçelerde yaygın olarak yetişen papatyalar her türlü çürük için halk arasında kullanılırdı.

Siğiller

Siğiller anormal olarak hızlı hücre çoğalmasına yol açan bir virüsün neden olduğu iyi huylu yumrulardır. Genellikle ellerde dizlerde veya yüzde görülebilir. Bulaşıcı olma ihtimali çok düşüktür. Zararsızdır ve kısa süre sonra yok olurlar.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Vaccinum myrtillus* (Çoban üzümü)
Drog: Myrtilli folium
Familya: Ericaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu dağlarının ormanlarında yetişir.
Etken madde: Tanen, glikozit, organik asitler, C Vitamini.
Etki ve kullanılış: Antiseptik
Kullanım şekli: Haricen %5'lik infüzyonu halinde kullanılır.

Bitki: *Gypsophila* türleri (Çöven)
Drog: Saponaria alba radix
Familya: Caryophyllaceae
Yetiştiği yer: İç, Orta ve Doğu Anadolu bölgeleri.
Etken madde: Triterpen sınıfı saponinler
Etki ve kullanılış: Ham saponozitler antiviral (virüslere karşı) aktiviteye sahiptir. Ayrıca drogun zayıf antifungal (mantarlara karşı) etkisi de vardır.

Bitki: *Viola tricolor* (Hercai menekşe)
Drog: Viola tricoloris herba
Familya: Violaceae
Yetiştiği yer: Avrupa ve Anadolu'da süs bitkisi olarak yetiştirilir.
Etken madde: Saponin,antosiyan,flavonlar.
Etki ve kullanılış: Yumuşatıcı olarak cilt hastalıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Dahilen %10'luk infüzyonu içilebilir.

Bitki: *Urtica dioica, U.urens* (Isırgan otu)
Drog: Urtica folium
Familya: Urticaceae
Yetiştiği yer:Türkiye'de yaygın.
Etken madde: K tuzları, organik asitler, histamin, asetil kolin, C vitamini.
Etki ve kullanılış:Ağrıyan yere sürülür,kan toplanmasını sağlayarak ağrı kesici etki gösterir.
Kullanım şekli: Haricen doğrudan ya da %2-5'lik infüzyonlar halinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Agropyron repens* (Ayrık otu)
Drog: Graminis rhizoma
Familya: Gramineae
Yetiştiği yer: Boş tarlalar ve yol kenarları
Etken madde: Müsilaj, karbonhidratlar, Ca ve K tuzları.
Etki ve kullanılış: Egzamaya karşı kullanılan karışımların terkibine girer.
Kullanım şekli: %2-5'lik dekoksiyonu dahilen günde 2 bardak içilebilir.

Bitki: *Ononis spinosa* (Kayışkıran)
Drog: Ononidis radix
Familya: Fabaceae
Etken madde: Şekerler, tanen, flavonlar, organik asitler, uçucu yağ ve saponinler.
Etki ve kullanılış: Haricen antiseptik,yara iyi edici.
Kullanım şekli: Yaralı yerler %2-5'lik dekoksiyonla yıkanır.

Bitki: *Cydonia oblonga*
Drog: Cydonia semen (Ayva çekirdeği)
Familya: Rosaceae
Etken madde: Sabit yağ ve müsilaj
Etki ve kullanılış: Haricen cilt hastalıklarında kullanılır.
Kullanım şekli: Cilt hastalıkları için hazırlanan reçetelerin terkibine girer.

Bitki: *Rubus caesius* (Böğürtlen)
Drog: Rubi folium
Familya: Rosaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın
Etki ve kullanılış: Yara iyi edici olarak kullanılır.
Kullanım şekli: Kurutulmuş ince toz edilmiş drog yara üzerine sürülür.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Quercus robur* (Saplı meşe)
Drog: Quercus cortex
Familya: Fagaceae
Yetiştiği yer: Türkiye, Yunanistan,İran'da yetişmektedir.
Etken madde: Gallik tanen taşır
Etki ve kullanılış: Antiseptik etkiye sahiptir.
Kullanım şekli: Haricen kullanılır.

Bitki: *Calendula officinalis* (Tıbbi nergis)
Drog: Calendula flos
Familya: Asteraceae
Etki ve kullanılış: Yara iyi edici, astrenjan(büzücü), antiseptik, antifungal olarak kullanılır.
Kullanım şekli: İnfüzyon, tentür, krem şeklinde kullanılır.

Bitki: *Echinophra tenuifolia* (Çörtük otu)
Drog: Echinophrae herba
Familya: Apiaceae
Etki ve kullanılış: Yara iyi edici

Bitki: *Stellaria media* (Kuşotu)
Drog: Stellaria media herba
Familya: Caryophyllaceae
Yetiştiği yer:İstanbul civarı ve Anadolu'da yaygın.
Etken madde: Saponinler
Etki ve kullanılış: Yara iyi edici olarak kullanılır.

Bitki: *Borago officinalis* (Hodan)
Drog: Boraginis herba
Familya: Boraginaceae
Yetiştiği yer: İstanbul civarı,Kuzey Anadolu
Etki ve kullanılış: Yumuşatıcı, antipruritik (kaşıntıyı önleyici)
Kullanım şekli: İnfüzyon, tentür, usare şeklinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Trifolium pratense* (Kırmızı yonca)
Drog: Trifolium pratense flos
Familya: Leguminosae
Etki ve kullanılış: Antiseptik,temizleyici
Kullanım şekli: Tentür,kompres,infüzyon şeklinde kullanılır.

Bitki: *Arctium lappa* (Kıvırcık labada)
Drog: Artium lappa folium, radix
Familya: Asterecea
Etki ve kullanılış: Temizleyici, antiseptik
Kullanım şekli: İnfüzyon, dekoksiyon ve lapa şeklinde kullanılır.

Bitki:*Rumex crispus* (Kuzu kulağı)
Drog: Rumex folium
Familya: Polygonaceae
Etki ve kullanılış:Çıbanları olgunlaştırmak ve egzama yaralarını iyileştirmek için kullanılır.
Kullanım şekli: Haricen lapa halinde kullanılır.

Bitki:*Galium aparine*
Drog: Toprak üstü kısımları (Yoğurt otu)
Familya: Rubiacea
Etki ve kullanılış: Temizleyici ve astrenjan (büzücü) etkidedir.
Kullanım şekli:İnfüzyon,tentür ve krem şeklinde kullanılabilir.

Yukarıda bahsedilen bitkilerin dışında *Symphtum officinalis* (karakafes otu), *Dipsacus lachiatus* (Fesçidikeni) , *Carlina vulgaris* (Domuz dikeni) gibi bazı bitkiler de cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SOĞUK ALGINLIĞI, KULAK-BURUN-BOĞAZ RAHATSIZLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SOĞUK ALGINLIĞI, KULAK-BURUN-BOĞAZ RAHATSIZLIKLARININ TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

Canlı organizma ile yaşadığı ortam arasında, yaşamın başlangıcından sonuna kadar hiç kesintiye uğramadan devam eden oksijen ve karbondioksit alış-verişine solunum (respirasyon) denir. Merkezi beyin sapında bulunan ve vücudumuzun önemli sistemlerinden biri olan solunum sistemi: Burun, yutak, gırtlak, soluk borusu ve akciğerlerden oluşur. Sistem de kendi içinde iki alt gruba ayrılır üst ve alt solunum yolu. Üst solunum yolu burun, yutak ve gırtlaktan oluşurken, alt solunum yolu soluk borusu, ve akciğerlerden oluşur.

Solunum sistemi içinde en çok görülen rahatsızlıklar üst solunum yolu enfeksiyonları, soğuk algınlıkları, burun akıntısı ve tıkanıklıkları, öksürük, boğaz ağrısı, grip, sinüzit, bronşit, astım ve tüberküloz'dur. Solunum sisteminin bazı parçalarını içeren, belki bir başka alt bölüm olarak da düşündüğümüz kulak- burun- boğaz hastalıkları da bu başlık altında incelenecektir. Bu rahatsızlıklardan ancak bazılarına bitkisel yollarla tedavi uygulayabilmekteyiz. Bunlar içinde en sık rastlanan ve bitkisel yollarla tedavisi en kolay olanı soğuk algınlığıdır.

Soğuk algınlığı, burun akıntısı, boğaz ağrısı, öksürük, ateş ile kendini gösteren bir rahatsızlıktır. Bu hastalığın tedavisinde: Antienflamatuvar (enflamasyona karşı), antimikrobiyal, spazmolitik (spazm giderici), ekspektoran (balgam söktürücü), ateş düşürücü etkiye sahip droglar, çaylar, gargaralar,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

inhalasyon ürünleri, pastiller, şuruplar, kapsüller ve tablet formunda allopatik bir yöntem uygulanabilir ayrıca, homeopatik olarak da damla ve şuruplar kullanılabilir.

Burun akıntısı ve tıkanıklıkları için: İnhalasyon yoluyla uygulanan buğu karışımları, masaj balsamları ve banyolar kullanılır.

Öksürük tedavisinde: Antitüssif (öksürük kesici), ekspektoran (balgam söktürücü), mukolitik, bronkospazmolitik etkili droglar kullanılır.

Boğaz ağrılarında: Antimikrobiyal, antienflamatuvar, sikatrizan (yara iyileşirken görülen izlerin oluşmasını önleyen, yara iyi edici),etkili droglar kullanılır.

Astım tedavisinde: Parasempatolitikler kullanılır.

Ekspektoran ve Antiflojistik (enflamasyon görülen bölgedeki kızarıklığı giderici) etki gösteren saponin drogları:

Primulae radix
Liquiritiae radix
Saponariae albae radix
Senegae radix
Hederae folium olarak bilinir.

Antimikrobiyal ve Ekspektoran etki gösteren uçucu yağ drogları:

Anisi fructus
Eucalypti folium
Thymi herba
Terebentinae
Salviae folium
Pini aetheroleum
Rosmarini aetheroleum'dur.

Solunum yollarında yumuşatıcı etki gösteren müsilaj drogları:

Plantaginis folium
Malvae flores ve Malvae folium
Althae radix, Althae folium,
Althae flores
Lichen islandicus
Farfarae folium'dur.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kullanılan bazı bitkisel reçeteler:

Anisi fructus
Veronica herba
Sambuci flos
Farfarae folium
Violae folium
— aa 1K

Althae radix
Althae folium
Liquiritiae radix
Malvae flores
— aa 1K

Echinaceae flos
Phtolaccae americanae radix
— aa 1K

Salviae folium
Populi gemma
— aa 2K

Liquiritiae radix
Eucalypti folium
Hippocastanae semen
Malvae flos
Althae flos
— aa 1K

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Matricaria chamomilla* (Tıbbi Mayıs Papatyası)
Drog: Chamomillae flos
Familya : Asterecae
Yetiştiği yer: Türkiye'de Batı ve Avrupa kıyılarında yetişir.
Etken madde: Kamazulen, luteolin ve apigenin, umbelliferon.
Etki ve Kullanışı: Antiseptik, spazmolitik (spazm çözücü), yara iyi edici, iltihap giderici.
Kullanım şekli: 1 litre su içine 1 yemek kaşığı papatya ile hazırlanmış çay veya 1 litre ılık su içine katılmış 10 damla papatya çiçeği yağı ile yapılan karışım günde 2-3 fincan içilebilir. Bu karışım, soğuk algınlığı ve astım tedavisinde kullanılır.

Bitki: *Eucalyptus globulus* (Ökaliptüs)
Drog: Eucalypti folium (Ökaliptüs yaprağı), Eucalypti aetheroleum (Ökaliptüs yağı)
Familya : Myrtaceae
Yetiştiği yer: Vatanı Avustralya olan bu bitki Güney ve Güney-batı Anadolu'da yetiştirilmektedir.
Etken madde: Ökaliptol, tanen, acı madde ve rezin.
Etki ve Kullanışı: Antiseptik, balgam söktürücü ve kabız etkilidir.
Kullanım şekli: %2'lik hazırlanmış infüzyonu günde 1-2 fincan içilebilir. Ayrıca, 5 ml badem yağı içinde 5 damla ökaliptüs yağı ile oluşturulan karışım ile boğaz ve göğüs bölgesine masaj yapılır.

Bitki: *Glycyrrhiza glabra* (Meyan)
Drog: Liquiritiae radix (Meyan kökü)
Familya: Fabaceae
Yetiştiği yer: Batı Anadolu
Etken madde: Flavonlar, saponinler, nişasta, kumarin, steroidal maddeler, şekerler.
Etki ve Kullanışı: Antitüssif, antienflamatuvar, göğüs yumuşatıcı.
Kullanım şekli: %5'lik hazırlanan infüzyon ve dekoksiyonu günde 5-6 bardak içilebilir, ayrıca da toz halinde günde 6 g'a kadar kullanılabilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Thymus* sp. (Kekik)
Drog: Thymi herba, Thymi aetheroleum (Kekik yağı)
Familya : Labiatae
Etken madde: Timol ve karvakrol, tanen ve acı madde.
Yetiştiği yer: Değişik bir çok türü Türkiye'nin farklı bölgelerinde yetişmektedir.
Etki ve Kullanılış: Antiseptik, sekrolitik (solunum sistemindeki sekresyonu giderici), spazmolitik.
Kullanım şekli: Ağız-boğaz gargaraları, pastiller, öksürük şurupları bulunmaktadır. Bundan başka, %2-5'lik infüzyonu çay olarak günde 1-2 fincan yukarıdaki amaçlar için içilebilir. Ayrıca, hatmi yaprağı ile hazırlanan çayı 3 saat arayla içildiğinde kulak ağrısına da iyi gelmektedir.

Bitki: *Lavandula officinalis* (Lavanta)
Drog: Lavandulae flos (Lavanta çiçeği)
Familya : Labiatae
Yetiştiği yer: Güney- batı Anadolu'da yetişmekte ve kültive edilmektedir.
Etken madde: Linalol, linalil asetat
Etki ve Kullanışı: Antiseptik, antispazmodik, sedatif (yatıştırıcı).
Kullanım şekli: Sandal ağacı esansı ve nane esansıyla birlikte (1:1:1) oranında 1 litre kaynamış suya karıştırılarak elde edilen karışımın buharından inhalasyon yolu kullanılarak nezle tedavisinde faydalanılır.

Bitki: *Primula veris* (Çuha çiçeği)
Drog: Primulae radix (Çuha çiçeği kökü)
Familya: Primulaceae
Yetiştiği yer: Doğu Anadolu dağlarında yetişir.
Etken madde: Triterpenik saponinler taşır.
Etki ve Kullanışı: Göğüs yumuşatıcı, ekspektoran, antispazmodik, antienflamatuvar.
Kullanım şekli: Dekoksiyon halinde bronşit tedavisinde, çiçeklerinden hazırlanan çayı astım tedavisinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Saponaria officinalis* (Sabunotu)
Drog: Saponariae radix (Sabunotu kökü)
Familya : Caryophylllaceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: Saponinler.
Etki ve Kullanışı: Ekspektoran
Kullanım şekli: Dekoksiyonu astım ve bronşit tedavisinde kullanılır.

Bitki: *Polygala senega*
Drog: Polygalae radix
Familya: Polygalaceae
Yetiştiği yer: Kanada ve Batı Amerika'da yetişir.
Etken madde: Saponinler, fenolik asit ve metil salisilat.
Etki ve Kullanışı: Ekspektoran.
Kullanım şekli: Polygala kökünden hazırlanan şuruplar bronş salgısını mekanik refleks yoluyla arttırmakta, bu nedenle de drog, kronik bronşitte kullanılmaktadır.

Bitki: *Pimpinella anisum* (Anason)
Drog: Anisi fructus (Anason meyvası)
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Uçucu yağ.
Etki ve Kullanışı: Mukolitik.
Kullanım şekli: Mukolitik etkisinden dolayı öksürük tedavisinde kullanılan çayların bileşimine girer.

Bitki: *Salvia* sp. (Adaçayı)
Drog: Salviae folium (Adaçayı yağrağı)
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Batı Anadolu kıyıları.
Etken madde: Uçucu yağ ve flavonlar ve terpenik bileşikler.
Etki ve Kullanışı: Antiseptik.
Kullanım şekli: İnfüzyon halinde boğaz ve burun hastalıklarında özellikle de soğuk algınlıklarında kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Tussilago farfara* (Öksürük otu)
Drog: Farfarae folium (Öksürük otu yağrağı)
Familya : Asteraceae
Yetiştiği yer: Kuzey Anadolu'da yetişmektedir.
Etken madde: Müsilaj ve acı maddeler.
Etki ve Kullanışı: Göğüs yumuşatıcı ve ekspektorandır.
Kullanım şekli: %3-6'lık infüzyonu günde 5-6 bardak kadar içilebilir. Çoğunlukla diğer bazı droglarla birlikte çay terkiplerine girer.

Bitki: *Althae officinalis* (Hatmi)
Drog: Althae flos, A.radix, A.folium (hatmi çiçeği, kökü ve yaprağı).
Familya : Malvaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Müsilaj, uçucu ve sabit yağlar.
Etki ve Kullanışı: Göğüs yumuşatıcı, tahrişlere karşı koruyucudur.
Kullanım şekli: Kök, toz halinde 2-5 g 'a kadar kullanılabilir. Ayrıca %2-3'lük hazırlanan dekoksiyonu günde 2-3 bardak öksürük tedavisinde içilebilir. Yine dekoksiyonu gargara halinde öksürükle oluşan tahrişlerde kullanılır.

Bitki: *Malva silvestris* (Ebegümeci)
Drog: Malvae flos, folium (Ebegümeci çiçeği ve yaprağı)
Familya : Malvaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın olarak yetişir.
Etken madde: Müsilaj, glikoz ve pektin.
Etki ve Kullanışı: Göğüs yumuşatıcı, tahrişlere karşı koruyucudur.
Kullanım şekli: İnfüzyon halinde öksürük tedavisinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Ecballium elaterium* (Eşek hıyarı)
Drog: Elaterii fructus
Familya: Cucurbitaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de yaygın.
Etken madde: Elaterin ve türevleri.
Etki ve Kullanışı: Müshil.
Kullanım şekli: Meyvalardan elde edilen usare sinüzit tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitki: *Chondrus crispus*
Drog: Carrageen (Deniz kadayıfı)
Familya : Gigartinaceae
Yetiştiği yer: Atlantik Okyanusu sahilleri.
Etken madde: Müsilaj ve karbonhidrat.
Etki ve Kullanışı:Göğüs yumuşatıcı ve antitüssifdir.
Kullanım şekli: %1-2'lik dekoksiyonu öksürük tedavisinde kullanılır.

Bitki: *Zizyphus jujuba* (Hünnap)
Drog: Jujubae fructus (Hünnap meyvası)
Familya : Rhamnaceae
Yetiştiği yer: Batı ve Güney Anadolu.
Etken madde: Şekerler, müsilaj, vitamin C.
Etki ve Kullanışı: Göğüs yumuşatıcı ve öksürük kesici.
Kullanım şekli: Meyvalar tazeyken yenerek, kuru halde ise infüzyonu halinde öksürük tedavisinde , özellikle de boğmaca tedavisinde kullanılmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AĞRI VE ROMATİZMA TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

AĞRI VE ROMATİZMA TEDAVİSİNDE KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

Romatizma tedavisinde kullanılan bitkisel droglar çoğunlukla:

İdrar söktürücü, antienflamatuvar, bağ dokusunu kuvvetlendirici, lokal anestezik, rubefiyan (deriyi kızartan) etkilerinden dolayı kullanılırlar.

Bitki: *Angelica archangelica* (Melek otu)
Drog: Angelicae radix
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Avrupa'da yetişmekte ve kültürü yapılmaktadır.
Etken Madde: İridoitler, uçucu yağ, tanen, valerianik asit.
Etki ve Kullanılış: %5-10'luk infüzyonu günde 2-3 bardak içilir. Romatizma ve artrit tedavisinde kullanılır.

Bitki: *Anthemis nobilis* (Alman papatyası)
Drog: Chamomillae romanae flos
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Tüm Avrupa ve ülkemizde yabani olarak yetişmektedir.
Etken Madde: Uçucu yağ, polifenoller, seskiterpen laktonlar, kateşinler taşır.
Etki ve Kullanılış: Çiçek durumlarından yapılan lapa, haricen romatizma ağrılarında kullanılmaktadır.

Bitki: *Apium graveolens* (Kereviz)
Drog: Apii graveolentis fructus
Familya: Apiaceae
Yetiştiği yer: Bir kültür bitkisidir.
Etken Madde: Sabit yağ, uçucu yağ ve apiin taşır.
Etki ve Kullanılış: Dahilen, %5'lik infüzyonu halinde, haricen de infüzyonu veya uçucu yağı masaj yoluyla uygulanarak romatizma ve gut tedavisinde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Arnica montana*
Drog: Arnicae flos
Familya: Asteraceae
Etken Madde: Seskiterpen laktonlar taşır. En önemlisi helenalin'dir.
Kullanım Şekli: İnfüzyonu, uçucu yağı ya da çiçek durumlarından yapılan lapalar haricen uygulanarak romatizma tedavisinde kullanılır. Ancak uzun süreli kullanım deride allerji ve ülserlere neden olur.

Bitki: *Buxus sempervirens* (Şimşir)
Drog: Buxi folium, Buxi cortex
Familya: Buxaceae
Yetiştiği yer: Türkiye'de özellikle Karadeniz bölgesinde oldukça yaygındır.
Etken Madde: Rezin, uçucu yağ, zamk ve steroidal alkaloit taşır.
Kullanım Şekli: %1-3'lük dekoksiyonu her yemekten önce bir bardak içilir. Ancak dikkatli kullanmak gerekir. Taşıdığı alkaloitlerden dolayı zehirlenmelere neden olabilir.

Bitki: *Capsicum annuum* (Kırmızı biber)
Drog: Capsici fructus
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Bir kültür bitkisidir.
Etken Madde: Uçucu yağ, sabit yağ, kapsaisin taşır.
Kullanım Şekli: Dahilen günde 1-2 g toz drog hap halinde bal ile karıştırılarak, rubefiyan etkisinden dolayı romatizma ve burkulmalarda kullanılır.

Bitki: *Cnicus benedictus* (Şevketi bostan)
Drog: Cardui benedicti herba
Familya: Asteraceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın bir bitkidir.
Etken Madde: Flavonoitler taşır.
Kullanım Şekli: %5'lik dekoksiyonu günde 2 bardak içilerek antiromatizmal olarak kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Equisetum arvense* (Atkuyruğu)
Drog: Equiseti herba
Familya: Equisetaceae
Yetiştiği yer: Ülkemizde başta Karadeniz bölgesi olmak üzere farklı türleri yaygın olarak yetişmektedir.
Etken Madde: Flavonoitler, mineraller (K, Si) ve az miktarda da alkaloit taşır.
Kullanım Şekli: %1-5'lik infüzyonu günde 2 bardak içilir. Bağ dokusunu kuvvetlendirici olarak kullanılır. Bitkisel çay reçetelerinin bileşimine girer.

Bitki: *Laurus nobilis* (Defne)
Drog: Lauri fructus
Familya: Lauraceae
Yetiştiği yer: Özellikle Akdeniz kıyılarında yetişir.
Etken Madde: Laurik ve palmitik asitler taşır.
Kullanım Şekli: İçeriğindeki asitlerden dolayı, haricen lapa halinde romatizma ağrılarını kesici olarak kullanılmaktadır.

Bitki: *Mandragora officinalis* (Adamotu)
Drog: Mandragorae radix
Familya: Solanaceae
Yetiştiği yer: Akdeniz ülkelerinde , ülkemizde de Batı ve Güney Anadolu kıyılarında yetişmektedir.
Etken Madde: Alkaloitler (hiyosiyamin, atropin ve skopolamin) taşır.
Kullanım Şekli: Ağrı kesici etkisinden dolayı kronik romatizma tedavisinde kullanılır.

Bitki:*Rosmarinus officinalis* (Biberiye)
Drog: Rosmarini herba
Familya: Labiatae
Yetiştiği yer: Güney Anadolu'da yetişir ve kültürü de yapılır.
Etken Madde: Uçucu yağ taşır.
Kullanım Şekli: %3-5'lik infüzyonu halinde dahilen, uçucu yağı haricen romatizma ağrılarında ve nevraljilerde kullanılır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki: *Salix alba* (Aksöğüt)
Drog: Salicis alba cortex
Familya: Salicaceae
Yetiştiği yer: Anadolu'da yaygın olarak yetişir.
Etken Madde: Salisin taşır.
Etki ve Kullanılış: Antienflamatuvar olarak kullanılır.

Bitki: *Primula veris* (Çuha çiçeği)
Drog: Primulae radix
Familya: Primulaceae
Yetiştiği yer: Karadeniz'de orman içlerinde ve diğer nemli bölgelerde yetişir.
Etken Madde: Triterpenik saponinler taşır.
Kullanım Şekli: %1-3'lük dekoksiyonu günde 1-2 bardak içilerek, kan dindirici ve ödem boşaltıcı etkisinden dolayı artrit ve romatizma tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitki: *Hedera helix* (Duvar sarmaşığı)
Drog: Hederae folia
Familya: Araliaceae
Yetiştiği yer: Nemli orman içlerinde bulunur.
Etken Madde: Saponin glikozitleri taşır.
Kullanım Şekli: Yapraklar haricen romatizma tedavisinde antienflamatuvar olarak kullanılır.

Sırt ve bel ağrısı tedavisinde halk arasında kullanılan bazı reçete örnekleri:

20 damla lavanta yağı

20 damla kekik yağı

20 damla ökaliptüs yağı

20 ml (yaklaşık 2 çorba kaşığı) *Hypericum* bitkisi (binbirdelik otu) infüzyonu ile karıştırılır. Elde edilen karışım ağrıyan bölgeye masaj yoluyla uygulanır.

Söğüt kabuğu ve *Hypericum* bitkisi (binbirdelik otu) birer kısım karıştırılarak tentürü hazırlanır veya karışım 1 hafta alkolde bekletilerek süzülür. Daha sonra ağrıyan bölgeye masaj yoluyla uygulanır.

Baş ağrısı ve migren tedavisinde halk arasında kullanılan bazı reçete örnekleri:

Hypericum bitkisi (binbir delik otu) ve *Passiflora* bitkisinin çiçekleri (çarkıfelek) birer kısım karıştırılarak %5'lik infüzyon hazırlanır 2 saatte bir 1 fincan ağrı geçinceye kadar içilir.

20 damla lavanta yağı 20 ml (yaklaşık 2 çorba kaşığı) badem yağı ile karıştırılarak boyun köküne masaj yoluyla uygulanır.

Lavanta yaprağı ve biberiye yaprağı birer kısım karıştırılarak %5'lik infüzyon hazırlanır. Baş ağrısı için kullanılır.

Biberiye yaprağı

Oğul otu yaprağı

Limon kabuğu birer kısım karıştırılarak %5'lik infüzyon hazırlanır ve baş ağrısı için kullanılır.

Kulak ağrısı tedavisinde halk arasında kullanılan bazı reçete örnekleri:

1-2 damla sarmısak yağı kulağa damlatılarak kullanılır.

Diş ağrısı tedavisinde halk arasında kullanılan bazı reçete örnekleri:

Karanfil esansı diş çürüğünün içine 1-2 damla konulur.

Papatya çiçeği ve nane yaprağı birer kısım karıştırılarak hazırlanan %10-15'lik infüzyonu ile sık sık ağız çalkalanır.

Haşhaş başı 1 kısım

Hatmi kökü 2 kısım karıştırılarak %10-15'lik dekoksiyonu ile ağız sık sık çalkalanır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

ALLERJİK DURUMLARDA KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

ALLERJİK DURUMLARDA KULLANILAN BİTKİSEL DROGLAR

Allerji gündelik hayatta karşılaştığımız maddelere karşı vücudumuzun verdiği anormal tepkilerin tümüdür. İmmün sistemin histamine karşı verdiği aşırı tepki sonucu allerji meydana gelir. Histamin, polen, toz, spor gibi dış etkenlerle başedebilmek için vücudun salgıladığı bir maddedir. Saman nezlesi, polenler yüzünden meydana gelen ve en çok görülen allerjik reaksiyon türüdür.

Allerji için standart tedavi, dekonjestan ve antihistaminikleri almayı öngörür. Dekonjestanlar burundaki tıkanıklığı açarak, kuruluğa sebep olurlar. Antihistaminikler de vücudun histamin salgılamasını bastırırlar. Bazı durumlarda doktorlar, hastalarına allerji iğnelerini yani "immünoterapiyi" uygularlar. Bu iğneler hastanın duyarlı olduğu allerjen maddelerden çok az dozda içerirler. Zamanla bu allerjenlerden hastaya artan oranlarda verilir ve sonuçta hastanın vücudu allerjenlere karşı duyarsızlaşır, belirtiler görülmez. Dekonjestanlar, antihistaminikler ve allerji iğneleri bazı insanlar için faydalı olduğu halde bazıları için değildir. Bu tür yaklaşımlar, allerjiyi oluşturan sebepleri değil, sadece belirtileri ortadan kaldırırlar. Ayrıca dekonjestanlar uykusuzluk ve kan basıncında artışa da sebep olurlar. Antihistaminikler de baş dönmesine yol açarlar.

Allerjik reaksiyonların bazıları yaşamı tehdit edebilecek kadar ciddi boyutlarda olabilir.Bu duruma anaflaksi denir. Anaflaksi, kişinin aşırı miktarda allerjik reaksiyon gösterdiği maddeyi almasından çok kısa bir süre sonra ani olarak gelişir.Hasta nefes alamaz, ciğerlere hava gitmez ve bayginlık görülür.

Allerji tedavisinde doğal yaklaşımlar da tercih edilebilir. Sarmısak *(Allium sativum)* ve soğan *(Allium cepa)* gibi bitkilerde bol miktarda bulunan kersetin ve diğer flavon türevi bileşikler enflamasyonları geciktirir. *Ginkgo biloba* yapraklarından elde edilen ekstre platalet aktive edici faktörün (PAF) hareketine müdahale eden ginkgolidler taşır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

PAF, allerjiyi tetiklemede, astım ve iltihap oluşumunda etkin bir rol oynar. Günde 60-240 g. standardize *Ginkgo* ekstresi kullanılabilir. Dozu arttırmak sakıncalıdır. Çünkü *Ginkgo* ekstresi ishale neden olabilir.

Ayrıca ısırgan *(Urtica dioica)* yaprakları da genellikle saman nezlesi gibi allerjik durumlarda rahatsızlık veren belirtileri hafifletmek için kullanılır.

Avrupalı aromaterapistler ürtiker ve kaşıntı gibi cilt allerjilerinin tedavisinde papatya *(Matricaria recutita)* içeren preparatlarla masajı önermektedirler.

Fakat saman nezlesi gibi bir durum söz konusu olduğunda papatya yağı veya papatya içeren karışımları temkinli kullanmak gerekir zira papatyanın kendisi de allerjik reaksiyona yol açabilecek bitkiler arasındadır.

Koyungözü *(Tanacetum parthenium)* kapsül halinde ya da çeşitli karışımları halinde allerji tedavisinde kullanılabilir. Hamile kadınlarda kullanımına dikkat edilmelidir.

Yabanturpu *(Armoracia rusticana)* da sinüsleri temizlediğinden üst solunum yolları ile ilgili allerjik reaksiyonlarda kullanılır. Bu bitki baharat olarak da kullanılabilir.

C vitamini allerji tedavisinde veya allerjiden korunmak için günde 1 g kadar biflavonoidlerle birlikte kullanılmalıdır. C vitamini ayrıca bilinen en güçlü doğal antihistaminiktir ve diyare haricinde başka yan etkisi yoktur.

Ürtiker için cilt banyosu :

1 fincan kaynar su
1 çay kaşığı Mürver çiçeği (Sambuci flores)
1 çay kaşığı Papatya çiçeği
1 çay kaşığı Karaağaç kabuğu

Tüm malzeme hamur edilir, 5 dk. kalınlaşması beklenir. Parmaklarla hasta bölgeye uygulanır. Ciltte kuruması beklenir. 30 dk.sonra cilt yıkanarak temizlenir.

Besin allerjisi:

Süt, yumurta, buğday gibi kolay sindirilemeyen proteinler yüzünden özellikle çocuklarda beslenmeden dolayı allerjik reaksiyonlar görülebilir. En çok görülen reaksiyonlar ,mide bozuklukları, kabızlık veya diyare, burun akıntısı, ürtiker, başağrısı , kulak ağrısı, gece işemesi vs. dir.

İmmün sistemi dengelemek için bazı bitkiler kullanılabilir. Bu bitkilerle hazırlanan karışımlara bir örnek vermemiz gerekirse:

Hatmi (Althae radix) kökü ile dekoksiyon hazırlayıp, sıcakken bu dekoksiyona yarım çay kaşığı zencefil, *Echinacea* kökü ve papatya çiçekleri ilave edilir. 15 dk bekletilip süzülür. Süzüntüden 20-25 kg ağırlığında bir çocuğa günde 1-2 fincan içirilebilir.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İNDEKS

Bitki adı	Sayfa no.
Acorus calamus	64,77
Achillea millefolium	61,97
Adonis vernalis	58
Aesculus hippocastanum	60,88
Agropyron repens	109,113,136
Allium sativum	60,125
Allium scorodoprasum subsp. rotundum	97
Aloe vera	85
Althaea officinalis	78,149
Amanita	35,43
Ammi visnaga	63
Anamirta coculus	15
Anethum graveolens	72
Angelica archangelica	71,153
Anthemis nobilis	153
Apium graveolens	94,110,113,153
Arctium lappa	139
Archtostaphylos uva-ursi	107
Areca catechu	42,79
Arnica montana	154
Artemisia absinthium	74,97
Artemisia cina	79
Arum italicum	97
Asarum europaeum	78
Asparagus stipularis	99
Atropa belladonna	44,64
Avena sativa	16,100
Betula	107
Borago officinalis	138
Brassica oleracea var. capitata	126

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki adı	Sayfa no.
Buxus sempervirens	38,154
Calendula officinalis	138
Cannabis sativa	21,34
Capsicum annuum	154
Carum carvi	71
Cassia acutifolia	86
Catharantus roseus	118
Centaurium erythraea	74
Cephalotaxus sinensis	120
Ceratonia siliqua	88
Chelidonium majus	96
Chenopodium anbrosioides var. anthelmenticum	79
Chondrus crispus	150
Cichorium endivae	75
Cinchona succirubra	62
Cinnamomum camphora	16,63
Cinnamomum zeylanicum	71
Citrullus colocynthis	87,122
Citrus	59
Citrus aurantium var. amara	28,38,74
Claviceps purpurea	34,48
Cnicus benedictus	154
Coffea arabica	19
Cola acuminata	19
Colchicum autumnale	121
Conium maculatum	124
Convallaria majalis	57
Convolvulus scammonia	87
Coriandrum sativum	71
Crataegus monogyna	29,58
Crocus sativus	18,75
Croton tiglium	84
Cucurbita pepo	80,113,124

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki adı **Sayfa no.**

Cuminum cyminum 17,72
Curcuma longa 95
Cuscuta epithymum 100
Cydonia oblonga 137
Cynara scolymus 95
Dandrenthema grandiflorum 61
Daphne mezereum 122
Datura stramonium 36,45
Dianthus barbatus 24
Digitalis lanata 56
Digitalis purpurea 51
Dryopteris filix-mas 80
Ecballium elaterium 88,150
Echinophorae tenuifolia 138
Elettaria cardamomum 72
Ephedra 47
Equisetum arvense 107,155
Erytroxylon coca 18,30
Eschultzia california 25
Eucalyptus globulus 146
Euphorbia 100
Exogonium purga 87
Fagopyrus esculentium 59
Ferula asa foetida 27
Foeniculum vulgare 72,99
Fragaria vesca 89
Frangula alnus 85
Fraxinus angustifolia subsp. oxcarypa 98
Fraxinus ornus 82
Fumaria officinalis 96
Galium aparine1 39
Genista tinctoria 63
Gentiana lutea 75

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki adı **Sayfa no.**

Ginkgo biloba 62
Glycine max 98
Glycyrrhiza glabra 77,101,146
Gypsophila 136
Hedera helix 104,156
Helichrysum arenarium 107
Humulus lupulus 26,75
Hyoscyamus niger 44,64
Hypericum perforatum 25,77
Illicium verum 72
Ipomoea 34
Juglans regia 88,101
Juniperus communis 109
Lactuca sativa 29
Laurus nobilis 155
Lavandula angustifolia 25
Lavandula officinalis 147
Leonurus cardiaca 59
Linum usitatissimum 83
Lobelia inflata 15,46
Lophophora williamsii 33
Lupinus albus 63
Lycoris radiata 123
Malva silvestris 149
Mandragora autumnalis 45,155
Matricaria chamomilla 146
Melissa officinalis 23
Mentha piperita 23,69
Mentha spicata 125
Micromeria myrtifolia 18
Mimosa leostilis 35
Momordica charantia 99
Myristica fragrans 35

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki adı	Sayfa no.
Narcissus tazetta	30,123
Nerium oleander	57,122
Nicotiana tabacum	21,36,46,43
Ocimum basilicum	100,125
Olea europea	84
Ononis spinosa	109,113,137
Origanum majorana	37
Origanum vulgare	23,35
Paeonia mascula	38
Papaver rhoeas	29
Papaver somniferum	32,33
Parietaria officinalis	111
Passiflora incarnata	26
Paulinia cupana	20
Pausinytalia yohimbe	22
Peganum harmala	33,36
Petroselinum sativum	108
Physalis alkekengi	110
Physostigma venenosum	43
Pilocarpus microphyllus	42
Pimpinella anisum	17,70,148
Piper cubeba	108
Piper methysticum	26
Piper nigrum	70
Plantago psyllium	83
Podophyllum hezandrum	120
Podophyllum peltatum	87,120
Polygala senega	148
Primula veris	147,156
Prunus laurocerasus	28
Punica granatum	80
Quercus robur	138
Raphanus sativus	98

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki adı	Sayfa no.
Rauwolfia serpentina	22,60
Rhamnus catharticus	85
Rhamnus purshianae	85
Rheum palmatum	86
Ricinus communis	84,99,124
Rosmarinus officinalis	155
Rubus caesius	137
Rumex crispus	101,139
Ruscus aculeatus	111
Salix alba	27,156
Salual verrulata	113
Salvia officinalis	17,69,148
Santalum album	109
Saponaria officinalis	148
Silybum marianum	94
Solanum dulcamara	122
Solidago vigaurea	108
Sophora japonica	59
Stellaria media	138
Strophantus gratus	56
Strychnos	15
Tabernantha iboga	31
Tamarindus indica	82
Taraxacum officinale	96,126
Taxus baccata	119
Taxus brevifolia	119
Thea sinensis	20,89
Theobroma cacao	20
Thevetia neriifolia	57
Thymbra spicata	24
Thymus	22,70,147
Tilia	29
Trifolium pratens	139

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki adı **Sayfa no.**

Trigonella foenum-graecum 76
Tussilago farfara 149
Uragoga ipecacuanhae 78
Urgenia maritima 58
Urtica dioica 108,113,136
Urtica pilulifera 123
Vaccinium myrtillus 89,136
Valeriana officinalis 27,62,121
Vanilla planifolia 18,76
Veratrum album 60
Verbena officinalis 16
Vicia faba 37,110
Viola tricolor 136
Virola 35
Viscum album 37,60,121
Zea mays 110
Zingiber officinale 28,70
Zizyphus jujuba 150

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

KAYNAKÇA

1. Atal, C.K, Kapur, B.M.: Cultivation and Utilization of Aromatic Plants, India ,1982

2. Ayensu, E. S.: Medicinal Plants of West Africa, Reference Publication, Michigan, 1978.

3. Baytop, T.: Türkiye'de Bitkilerle Tedavi, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 1999.

4. Boulos ,L.: Medicinal Plants of North Africa, Reference Publication, USA,1983.

5. Duke, J. A.: The Green Pharmacy, Rodale Books, www.mothernature.com

6. Duke ,J. A., Ayensu, E.S.: Medicinal Plants of China Vol.1,2., Reference Publication, USA, 1985.

7. Evans, W.A.: Trease and Evans' Pharmacognosy, The Alden Press,Oxford,1986.

8. Grainger Bisset, N. (Ed.), Herbal Drugs and Phytopharmaceuticals, Medpharm Scientific Publishers, Stuttgart, 1994

9. Gürkan, E.: Kanser Tedavisinde Bitkisel Kaynaklı Yeni Bir Umut : TAKSOL Ürün Der., Sayı 1, Yıl 1 , Sf.18-19 Ağustos, 1995.

10. Gürkan, E., Rollas, S.: Constituents of *Brassica Oleracea* var.*capitata* Leaf Juice Purified Ethanol Extract : Fitoterapia Vol. LXIII, No.4, 381, 1992.

11. Gürkan, E., Köksal, G.: The Cytolitic Effect of Two *Brassica* Species : Fitoterapia Vol. LIX, No.1, 47, 1988.

12. Kirkwood, J.M. , Lotze, M. T., Yoska, J. M.: Current Cancer Therapeutics, Edwards Brothers Inc.,USA,1996.

13. Lippincott's Illustrated Reviews, Farmakoloji, Nobel Tıp Kitabevi, İstanbul, 1998.

14. Newall, C.A., Andersen, L. A., Phillipson, J.D.: Herbal Medicines,The Pharmaceutical Press, London,1996.

15. Ody, P.: Les Plantes Médicinales, Dorling Kindersley, London, 1993.

16. Ody, P.: Medicinal Herbs, Dorling Kindersley, London, 1997.

17. Ody, P: Simple Healing with Herbs, Hamlyn, London,1999.

18. Tanker,M., Tanker,N.:Farmakognozi,Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1990.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SOLGAR Vitamin'de Bulunan Bitkisel Ürünler

Bitki İsmi : *Aloe barbadensis*
Türkçesi : Sarı Sabır
Mevcut Ürün : Solgar Aloe Vera Vegicaps

Bitki İsmi : *Vaccinium myrtillus*
Türkçesi : Yaban Mersini
Mevcut Ürün : Solgar Bilberry Ginkgo Eyebright Complex

Bitki İsmi : *Chlorella hutchens*
Türkçesi : *Yeşil Tatlı Su Yosunu*
Mevcut Ürün : Solgar Chlorella Vegicaps

Bitki İsmi : *Vaccinium macrocarpon*
Türkçesi : Kırmızı Ayıüzümü
Mevcut Ürün : Solgar Cranberry Vegicaps

Bitki İsmi : *Angelica sinensis*
Türkçesi : Çin Melekotu
Mevcut Ürün : Solgar Dong Quai Root Extract Vegicaps

Bitki İsmi : *Echinaceae purpurea*
Türkçesi : Ekinezya
Mevcut Ürün : Solgar Echinacea Vegicaps

Bitki İsmi : *Euphrasia parthenium*
Türkçesi : Gözlükotu
Mevcut Ürün : Solgar Bilberry Ginkgo Eyebright Complex

Bitki İsmi : *Oenothera biensis*
Türkçesi : Gece Çuhası Çiçeği
Mevcut Ürün : Solgar Evening Primrose Oil Softgels

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki İsmi : *Tanacetum parthenium*
Türkçesi : Çemenotu
Mevcut Ürün : Solgar Feverfew Vagicaps

Bitki İsmi : *Allium sativum*
Türkçesi : Sarımsak
Mevcut Ürün : Solgar Garlic Oil Softgels

Bitki İsmi : *Ginkgo biloba*
Türkçesi : Japon Eriği
Mevcut Ürün : Solgar Ginkgo Leaf Extract Vegicaps

Bitki İsmi : *Eleutherococcus senticocus*
Türkçesi : Ginseng
Mevcut Ürün : Solgar Ginseng (Siberian) Vegicpas

Bitki İsmi : *Centella asiatica*
Türkçesi : ---
Mevcut Ürün : Solgar Gotu Kola Vegicaps

Bitki İsmi : *Vitis vinifera*
Türkçesi : Üzüm
Mevcut Ürün : Solgar Grape Seed Extract Vegicaps

Bitki İsmi : *Camellia sinensis*
Türkçesi : Yeşil Çay
Mevcut Ürün : Solgar Green Tea Leaf Extract Vegicaps

Bitki İsmi : *Silybum marianum*
Türkçesi : Meryem Ana Dikeni, Devedikeni
Mevcut Ürün : Solgar Milk Thistle Vegicaps

Bitki İsmi : *Plantago ovata*
Türkçesi : ---
Mevcut Ürün : Solgar Psyllium Husks Fibre Vegicaps

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bitki İsmi : *Serenoa repens*
Türkçesi : Cüce palmiye
Mevcut Ürün : Solgar Saw Palmetto Vegicaps

Bitki İsmi : *Spirulina pacificia*
Türkçesi : Mavi-yeşil alg
Mevcut Ürün : Solgar Spirulina Tablets

Bitki İsmi : *Hypericum perforatum*
Türkçesi : Sarı kantaron, Binbirdelik Otu
Mevcut Ürün : Solgar St. John's Wort Vegicaps

Bitki İsmi : *Valeriana officinalis*
Türkçesi : Kedi Otu
Mevcut Ürün : Solgar Valerian Root Extract Vegicaps

Bitki İsmi : *Equisetum arvense*
Türkçesi : At kuyruğu
Mevcut Ürün : Solgar Vegetal Silica Vegicaps

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Acem kimyonu....17
Acem nanesi....25
Acı bakla....63
Acı çiğdem....121
Acı karpuz....87,122
Adaçayı....17,148
Adamotu....45,155
Adasoğanı....58
Ademotu....45
Ak diken....85
Aksöğüt....27,156
Alıç....29,58
Alman papatyası....153
Altın başak....108
Anason....17,70,148
Antep nanesi....125
Ardıç....109
Aslankuyruğu....59
At kestanesi....60,88
At kuyruğu....107,155
Avcar....17
Ayı üzümü....107
Aynkotu....109,137
Ayva....137
Bahçenanesi....23,69
Bakla....37,110
Baldıran....124
Balıkotu....15
Banotu....44,64
Barut ağacı....85
Beyaz çöpleme....60
Biberiye....155
Binbirdelikotu....25
Boru çiçeği....36,45
Bostan marulu....29
Bostanbozan....100
Boyacı kaurtmağı....63
Boyotu....76
Böğürtlen....137
Calapa....87
Centiyan....75
Ceviz....88,101
Civan perçemi....61,97
Çarkıfelek....26
Çavdar mahmuzu....34,48
Çay....20,89
Çekem....37,61,121
Çemenotu....76
Çilek....89
Çin karanfili....24
Çoban üzümü....89,136
Çörtük....138
Çöven....136
Çuha....147,156
Dağçayı....18
Defne....155

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Demirhindi....82
Deniz kadayıfı....150
Dereotu....72
Deve dikeni....94
Dişbudak....82,98
Dişotu....17,63
Domuz lahanası....97
Duvar sarmaşığı....124,156
Ebegümeci....149
Eğir....64,77
Enginar....95
Erkek eğreltiotu....80
Esrar....21,34
Eşek hıyarı....88,150
Fesleğen....100,125
Frenk kimyonu....71
Gelincik....29
Güvercinotu....16
Güvey feneri....110
Güveyotu....23
Güzelavratotu....31,64
Haşhaş....32,33
Hatmi....78, 149
Hercai menekşe....136
Hindiba....75
Hintyağı....84,99,124
Hodan....138
Horasani....79
Huş ağacı....107
Hünnap....150
Hüsnüyusuf....24
Ihlamur....29
Isırgan....108,113, 123,136
İnciçiçeği....57
İpeka....78
Japon eriği....62
Kâfur....16,63
Kahkahaotu....34
Kahve....19
Kakao....20
Kakule....73
Kanavcı otu....58
Kara buğday....59
Karabiber....70
Karahindiba....96, 126
Karakekik....24
Karga soğanı....97
Kargabüken....15
Karnıyarık....83
Kaşu....42,79
Kava kava....26
Kayışkıran....109,137
Kebabiye....108
Keçiboynuzu....88
Kedi otu....27,62,121
Kekik....22, 70,147
Keklik gözü....58
Keklikotu....23

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Kenapod....79
Kendir....21,34
Kenevir....21
Kereviz....110,113,153
Keten tohumu....83
Kına kına....62
Kırlangıçotu....95
Kırmızı biber....154
Kırmızı kantaron....74
Kırmızı yonca....139
Kıvırcık labada....139
Kıvırcık nane....125
Kimyon....17,22
Kişniş....71
Koka....18,30
Kola....19
Kovanotu....23
Kudret narı....99
Kuş konmaz....99
Kuşotu....138
Kuzu kulağı....101,139
Küçük hindistan cevizi....35
Lahana....126
Lavanta....25,147
Lobelya....15,46
Macuranotu....23,37
Mahmudeotu....87
Maydanoz....108
Melekotu....71,153
Melisa....23
Mercanköşk....23,37
Meyan....77, 101,146
Mezeryon....122
Mısır....110
Mine....16
Nar....80
Negis....30,123
Oğulotu....23
Ökaliptus....146
Ökseotu....37,61,121
Öksürükotu....149
Ölmez çiçek....107
Pelinotu....74,97
Peyot....33
Porsuk ağacı....119
Ravent....86
Rezene....73,99
Sabunotu....148
Safran....18,75
Sakız kabağı....80,113,124
Sandal ağacı....109
Saplı meşe....138
Sarı kantaron....25,77
Sarı sabır....85
Sarı zakkum....57
Sarımsak....61,125
Seylan tarçını....71
Sinameki....86

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Soya....98
Sultan tohumu....84
Sütleğen....100
Şahtere....96
Şakayık....38
Şemsiye ağacı....59
Şerbetçiotu....26,75
Şevketi bostan....154
Şeytantersi....27
Şimşir....38,154
Taflan....28
Tatula....36,45
Tavşan memesi....111
Termiye....63
Tıbbi adaçayı....69
Tıbbi mayıs papatyası....146
Tıbi nergis....138
Topukçayı....18
Turp....98
Turunç....28,38,74
Tütün....21,36,46
Üzerlik....33,36
Vanilya....18, 76
Yaban yasemini....122
Yapışkan otu....111
Yemişen....29
Yılanotu....22,60
Yıldız anasonu....72
Yoğurtotu....139
Yulaf....16,100
Yüksükotu....56
Yünlüyüksükotu....56
Zahter....24
Zakkum....57, 122
Zencefil....28,70
Zerdeçal....95
Zeytin....84

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Novartis'te yüzyılı aşkın süredir amacımız:

- Yaşam kalitesini artırmak,
- Yaşam süresini uzatmak,
- Yaşam kurtarmak.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

NOVARTIS

www.novartis.com.tr
www.hastayakini.com

Amaç sağlıklı yaşamaksa

Solgar hep yanınızda

SOLGAR
Since 1947

doğa dostu

"Solgar Vitamin kullandığı araçların neden olduğu karbondioksiti, ağaç dikimi ile nötralize ediyor. Ayrıntılı bilgi web sitemizde."

Solgar Vitamin çevreyi koruyor.

"Solgar ürünleri ilaç değildir. Sağlıklı vücut fonksiyonlarını desteklemeye yardımcı olabilen gıda takviyeleridir. %100 doğal kaynaklardan elde edilmiştir."

www.solgar.com.tr

SOLGAR DANIŞMA HATTI 0800 211 70 95 (Ücretsiz) 0532 755 75 47 (GSM)

Solgar ürünlerinin yetkili satış noktaları sadece eczanelerdir.